

Coco Chanel Nazi ajanı mıydı?

Dergisi

ŞALOM

EYLÜL-EKİM 2011
SAYI: 6

Mısır'dan ABD'ye
bir göç öyküsü

LUCETTE
LAGNADO

Başrahibin gözünden
Türkiye'deki azınlıklar

Bulgar sosunda kotarılmış,
Almanca
yazan, İspanyol
Yahudisi **ELIAS
CANETTI**

Tokat, Amasya, Çorum
"Veni, Vidi, Vici"

BALTIK
ÜLKELERİNDE
Yahudi izleri...

ÖTEKİLERİN
FOTOGRAFCISI
**DIANE
ARBUS**

**ONLAR
AZINLIK
GAZETELERİ
Mİ? DA
KİM?**

Bu teknolojinin merkezinde tazelik var.

Bosch NoFrost Kombi buzdolabının HydroFresh çekmecesı sebze ve meyveleri, ChillerSafe çekmecesı ise et ürünlerini çok daha uzun süre taze tutar.

Bosch NoFrost Kombi buzdolablarındaki HydroFresh ve ChillerSafe çekmeceleri, farklı sıcaklıklarda korunması gereken sebzeler ve et ürünleri için tasarlandı. Hava ile teması kesen ve nemi içeriye hapseden sistemi sayesinde, sebze ve meyveleri, lezzetlerini ve besin değerlerini koruyarak çok daha uzun süre saklar. Bu soğutma teknolojisi hem etseverleri hem sebze-severleri mutlu eder. www.bosch-home.com/tr

BOSCH

Yaşam için teknoloji

İÇİNDEKİLER

MİMARİ

18-22

DÜNDEN BUGÜN MİMARLIĞIN ADADAKİ İZLERİ...

Serüvenimiz İstanbul'dan doğuya uzanan bir Oryantalist yolculuk olsa da hikâyemiz aslında Edmondo de Amicis'in ziyaretiyle başlayan Prens Adaları'nın bu serüvenin içinde yer alan macerasıdır.

GEZİ

26-34

BALTİK ÜLKELERİNDE

YAHUDİ İZLERİ...

Helsinki, Tallinn ve Riga'ya yaptığım tarihi ve pastoral gezide, bu şehirlere ait sinagogları ve Yahudi müzelerini ziyaret ettim. Bu seyahatten izlenimlerimi ve ziyaret ettiğimiz köşeleri sizlerle paylaşmak keyifli olacak.

SÖYLEŞİ

36-39

LUCETTE LAGNADO

'Beyaz Köpek Balığı Derili Takım Elbiseli Adam' kitabının yazarı Lucette Lagnado ile keyifli söyleşi...

TARİH

66-72

BİR DEM TOKAT, BİR DEM AMASYA VE ÇORUM

Tokat'ın varoluşunda tüm tarihini de gözlemlemek mümkün. Hititler, Frigyalılar, Danişmentler, Pontuslar, Selçuklar, Osmanlılar ve daha nice niceleri...

BİYOGRAFI

60-64

ELİAS CANETTİ DİL VE ÖLÜM

Çok yönlü bir yazar olan Canetti'nin eserlerinin tümü ortak bir amaca yöneliktir: Yirminci asrın müthiş kargaşaları içinde, yaşamın çeşitliliğini yakalamak ve böylece en büyük düşmanı olan ölüme meydan okumak...

PORTRE

40-48

ÖTEKİ'LERİN FOTOĞRAFÇISI DİANE ARBUS

26-34

60-64

36-39

AYIN
DOSYASI
50-58
AZINLIK
GAZETELERİ Mİ?
ONLAR DA KİM?

MEKÂN
74-78

HOHENEMS'DE YAHUDİ
YAŞAMI
VE ÖRNEK BİR YAHUDİ MÜZESİ...

Avusturya'nın en batısında, İsviçre sınırı ile Konstanz Gölü'ne yakın Hohenems kentinde 320 yıl boyunca minik, ancak etkin bir Yahudi cemaati bulunuyordu.

SİNEMA
90-96

TÜRK SİNEMASI'NDA
BAĞIMSIZLIK RÜZGÂRLARI
2000'li yılların ilk onu geride kalmışken, ilk veya ikinci filmlerini çeken çok sayıda genç sinemacının, sağlam adımlarla ağabeylerinin yolunda yürümeye devam ettiğini görüyoruz.

SÖYLEŞİ
80-83

BAŞRAHİBİN GÖZÜNDEN
TÜRKİYE'DEKİ
AZINLIKLAR

Aşkenaz Sinagogu'nda belleklerden silinmeyecek bir konuşma yapan Franz Kangler, aydın kişiliği, tarihsel olaylara tarafsız yaklaşımı ve öz eleştiri gücü ile örnek bir din adamı portresi çiziyor.

KAVRAM
84-87

YAHUDİLİKTE BATIL İNANÇ
VE UYGULAMALAR - 2
İBLİS, DİBUK, İBUR, GOLEM

EDEBİYAT
88-89

AŞK = HİÇ
AMERICAN BEAUTY'DEN
NEYZEN TEVFİK'E

SPOR
104-106

BURGAZADA
SEVDALISINDAN
YELKEN

MODA
98-102

MÜCEVHER
GİBİ
PARLAYIN...

98-102

Editörden...

ŞALOM Dergi

**Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın
A.Ş. adına sahibi**

Av. Yakup Barokas

Genel Yayın Yönetmeni

İvo Molinas

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Işık Sivil Karakoç

Yan Yayınlar Koordinatörü ve Editör

Nelly Barokas

Reklam Planlama Koordinatörü

İsak Behar

Dizgi

Semra Öner

Bella Parlakşımşek

Kapak Tasarımı

Bella Parlakşımşek

Yazı Kurulu

Nelly Barokas, Gila Erbeş,
Tilda Levi, Tuna Saylağ

Yönetim Yeri

Atiye Sok. Polar Apt. 12/6

Teşvikiye - İstanbul

T: (0212) 231 92 82 - 240 41 44

F: (0212) 231 92 83

www.salom.com.tr

Basıldığı Yer

Ekspress Grafik Baskı Sistemleri Matbaa
ve Yayıncılık San. ve Tic. Ltd. Şti.

Deposite İş Merk. A6 Blok 2. Normal
Kat, Bağimsız Böl. No: 19-20/A İkitelli

OSB - İstanbul

T: (0212) 671 61 51

F: (0212) 671 61 52

Yayın Türü:

Yaygın - Süreli

ŞALOM GAZETESİ'NİN EKİDİR.
ABONELERE ÜCRETSİZDİR.

Şalom-DERGI'nin elinizde tuttuğunuz altıncı sayısında azınlık gazeteleri ile ilgili "Azınlık gazeteleri mi? Onlar da kim?" başlığı altında bir dosya oluşturduk. Bu dosyada ülkemizdeki azınlık gazetelerini tanıtacak yazılara ve ilgili gazetelerin yayın yönetmenleri ile yaptığımız söyleşilere yer verdik.

Konuyu daha geniş boyutta ele alma adına, Basın İlan Kurumu Genel Müdürü Mehmet Atalay'ın azınlık gazeteleri yetkilileri ile yaptığı toplantının ve destek sözü verilmesinin haberini dosyaya ekledik. Ayrıca Bahçeşehir Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü Öğretim Üyesi Mahmut Çınar'ın özel olarak Şalom-DERGI için kaleme aldığı azınlık basını ile ilgili görüşlerini dosyamıza taşıdık.

Geçtiğimiz ay Avusturya'da "Türkiye'de Yahudi ve Hıristiyan olarak yaşamak" konulu bir panel düzenlendi. Panel konuşmacılarından biri olan İstanbul'daki St. Georg Kilisesi Başrahibi Franz Kangler ile gerçekleştirdiğimiz söyleşi yine azınlık konusuna odaklandı. Bu dergide, oldukça farklı bir kadını, ABD'li ünlü fotoğraf sanatçısı Diane Arbus'u her yönü ile okurlara tanıttık. Rina Eskenazi'nin kaleme aldığı "Ötekilerin fotoğrafçısı Diane Arbus" yazısının ilgiyle okunacağını umuyoruz.

New York Times'ın En Çok Satanlar listesinde yer alan 'Beyaz Köpek Balığı Derilli Takım Elbiseli Adam' adlı kitap Türkiye'de de yoğun ilgi gördü, neredeyse okumayanımız kalmadı. Tilda Levi'nin kitabın yazarı Lucette Lagnado ile gerçekleştirdiği söyleşi yine bu dergimizde yer almaktadır.

Şalom-DERGI'nin yayın hayatına başlamasıyla gazetemizin eski yazarlarından Rina Eskenazi, Süzet Sidi, Suzan Nana Tarabulus, Robert Schild yeniden aramıza katıldılar. Bu sayıda aramıza katılmasından gurur duyduğumuz diğer bir Şalom yazarı da Liz Behmoaras oldu.

"Türkiye'de Aydınların Gözüyle Yahudiler", "Kimsin Jak Samanon?", "Suat Derviş Efsane Bir Kadın ve Dönemi", "Mazhar Osman Kapalı Kutudaki Fırtına" gibi kitapların yazarı Liz Behmoaras'ın, 'Elias Canetti/Dil ve Ölüm' başlıklı incelemesi ile geri dönüş yapması ve zaman zaman dergiye yazacak olmasının büyük bir kazanım olduğunu düşünüyoruz.

Şalom-DERGI'nin bu sayısında yukarıda değindiğimiz söyleşi, edebiyat, portre, inceleme yazıları dışında daha önceki sayılarda olduğu gibi gezi, kavram, mekân, moda, sinema, gündem türünden konu başlıklarına geniş bir yelpazede yer vermeyi sürdürüyoruz.

Talmud'a göre Tanrı, ilk insanı Tişri ayının birinci günü yarattı. Bu yıl bu tarihe denk gelen 29 Eylül Perşembe ve 30 Eylül Cuma günleri kutlanacak olan Roş Aşana, insanlığın yaratılışı, doğum günü olarak kabul edilir. Günümüzde bir yenilenme dönemi, yeni bir başlangıç günü olarak anlam kazanmakta... Sevgili Şalom-DERGI okurları, Roş Aşana vesilesi ile sizlere iyi başlangıçlar, huzurlu, sağlıklı ve bereketli bir yıl diliyorum.

Nelly BAROKAS

nellybarokas@gmail.com

İRVIN'in kaleminden

İRVIN MANDEL

- 444 OZEL - 444
6935 -

*Deniz'de
her an size özel...*

Hayat Deniz 'de özel!

DenizBank
ÖZEL BANKACILIK

GÜNDEM

Nelly BAROKAS

RIVER ISLAND KURUCUSUNU YİTİRDİ

İngiltere'nin en ünlü konfeksiyon şirketlerinden biri olan River Island'ın kurucusu olan David Lewis 87 yaşında yaşamını yitirdi. River Island'ın İngiltere dışında şubeleri bulunan çok sayıda ülke arasında Türkiye de var.

David Lewis aynı zamanda 30 yıl önce Isrotel zincirinin de kurucusuydu. 1980'de Isrotel zincirine bağlı King Solomon Hotel'i Eilat'ta inşa ettirerek kentin turistik açıdan gelişiminin ilk adımını atan David Lewis çok başarılı bir işadamıydı. Günümüzde İsrail'de Isrotel şirketine bağlı 12 otel bulunmaktadır.

David Lewis

Doğu Avrupa'dan İngiltere'ye göç etmiş Yahudi bir ailenin çocuğu olan David Lewis 1948'de üç erkek kardeşi ile birlikte ilk bayan giyim dükkanını Chelsea Girl (günümüzde River Island) adı altında açtı. İkinci Dünya Savaşı'nda gönüllü olarak Nazilere karşı savaşan Lewis yardımseverliği ile tanınmakta olup Schneider Children's Hospital Medical Centre'in kurulması için büyük destek vermişti.

Bu yıl eşi Ruth ile birlikte evliliklerinin 60. yılını kutlayan David Lewis, beş çocuk, on bir torun sahibiydi.

Barenboim 10 yıl daha Berlin'de

Dünyaca ünlü İsraili orkestra şefi Daniel Barenboim, Almanya'nın başkentinde Staatsoper Opera Evi'nde on yıl daha müzik yönetmeni görevini sürdürmek üzere kontrat imzaladı. Arjantin kökenli Barenboim 1992 yılından beri bu görevde bulunuyor.

Daniel Barenboim

Berlin Belediye Başkanı Klaus Wowereit; Barenboim'un Staatsoper ve Berlin kentine katkılarının tartışılmaz olduğunu vurgulayarak, onunla on yıl daha çalışmaktan büyük mutluluk duyulduğunu ifade etti. Staatsoper, Berlin'deki belli başlı üç opera binasından biridir.

19. yüzyıldan kalma Unter den Linden bulvarında yer alan antik opera binası ise restorasyon çalışmalarının ardından 2014-2015 sezonunda açılacak.

Marianne Faithfull hala sahnede

1960'ların en gözde şarkıcılarından Marianne Faithfull İsrail'de sahne alacağını duyurdu. Ynet'te yer alan habere göre birçok kez İsrail'de konserler veren İngiliz sanatçı bu kez Ekim ayında Binyamina kentinde dinleyici karşısına çıkacak.

Rolling Stones grubundan Mick Jagger ile uzatmalı ilişkisi nedeniyle yıllarca gündemde kalan 64 yaşındaki Marianne Faithfull sonuncu albümü 'Horses and High Heels' de dahil olmak üzere 20 albüm sahibi.

Amerikan Hastanesi - MD Anderson Radyasyon Onkolojisi Merkezi

GENETİK

AĞRI

DAHİLİYE

BIYOKİMYA

BESLENME

NÜKLEER
TIP

HEMATOLOJİ

PSİKOLOJİ

İMMÜNÖTERAPİ

PATOLOJİ

REHABİLTASYON

PEDİATRİK
ONKOLOJİ

MEDİKAL
ONKOLOJİ

RADYOLOJİ

ONKOLOJİK
CERRAHI

**AMERİKAN
HASTANESİ** | MD Anderson
Cancer Center
Radiation Oncology • İstanbul

KANSER tedavisinde gerekli olan, özen ve teknolojiyle harmanlanmış ortak bilgi ve deneyimdir.

70 yılı aşan bilgi birikimiyle, yılda 860.000'den fazla hastayı hayata bağlayan ve 1000'den fazla yabancı hastaya hizmet veren MD Anderson Kanser Merkezi, bizimle birlikte bu hastalığın karşısında.

Amerikan Hastanesi - MD Anderson Radyasyon Onkolojisi Merkezi'miz, Kanser Programı'mızın etkin bir üyesi olarak, Houston'daki ana merkez ile aynı standartta radyasyon onkolojisi yaklaşımıyla kanser tedavinizde yanınızda.

Becky Griffin'den Nivea'ya ikaz

Alman kozmetik firması Beiersdorf, İsrail asıllı ABD'li artist Becky Griffin'in uyarısı üzerine web sitesindeki bir hatayı düzeltti. Web sitesinde Nivea adlı ürününü sattığı ortadoğu ülkeleri listesinde Filistin Özerk Yönetimi bulunduğu halde İsrail'e yer verilmemişti.

Becky Griffin, Beiersdorf şirketine yazdığı ikaz mektubunda: "Bizi dünya haritasından silmiş olmanızın sebebini anlamak istiyorum. Bu durum bana ülkeniz Almanya'nın tarihini ve Nazi rejimini anımsatıyor. Yoksa Holokostu inkar eden ve bizleri haritadan silmek isteyen İran'ı mı destekliyorsunuz?" demekte.

Becky Griffin'in ikaz mektubundan sonra şirket web sitesindeki hatayı düzelterek İsrail'i de haritaya ekledi. Ancak Griffin Nivea'ya gönderdiği mesajı; "Bundan böyle ürünlerinizi satın almayacağım gibi başkalarının da almaması için elimden geleni yapacağım" ifadesi ile tamamlamıştı.

David Beckham ile bebek Harper

Victoria Beckham, eşi David Beckham ile yeni doğan kızları Harper Seven Beckham'ın birlikte çekilmiş fotoğrafını yayınladı.

Victoria twitter'a koyduğu fotoğraf için "Bu güzel fotoğrafı alıyorum sizlerle paylaşıyorum" diye yazdı. Bebekleri henüz bir haftalıkken Beckham çifti çektikleri poz poz resimleri hayranları ile paylaşmışlardı.

Çiftin kızları Harper Seven, 10 Temmuz günü Los Angeles'te dünyaya geldi. Beckham'ların; Brooklyn Joseph (12), Romeo James (8) ve Cruz David (6) olmak üzere üç erkek çocukları var.

Buenos Aires'li haham meclise girdi

Buenos Aires'deki Yahudi Cemaati Merkezi'nin bombalanması sonucunda kurbanların haklarının savunmasında yıllardır ciddi bir mücadele veren Yahudi din adamı kent meclisine seçildi.

Rakibinden üç kat fazla oy alarak seçilen Rav Sergio Bergman, 'Active Memory' adlı derneğin kurucusu. Bu dernek, AMIA binasının 1994'de teröristler tarafından bombalanması ve 85 kişinin yaşamını yitirmesinin ardından kuruldu. Dernek, o tarihten beri her hafta düzenlediği protesto gösterilerinde adalet çağrısı yapıyor.

Nişantaşı'nda şık bir İtalyan

Elio
NİŞANTAŞI

REZERVASYON VE BİLGİ RESERVATION AND INFORMATION

+90 (212) 296 24 70

rezervasyon@elio.com.tr

Abdi İpekçi Cad. Atiye Sok. No:7

Nişantaşı / İstanbul

www.elio.com.tr

www.facebook.com/elionisantasi

Sedef Adası'nda tatlı bir kaçamak...

Elio Sedef

REZERVASYON VE BİLGİ RESERVATION AND INFORMATION

+90 (216) 382 48 84 +90 (530) 936 80 26

rezervasyon@eliosedef.com

Sedef Adası - İstanbul Türkiye

40°51'269N 29°08'530E

www.eliosedef.com

www.facebook.com/eliosedef

GÜNDEM

Yeni yayımlanan 'Sleeping with the Enemy: Coco Chanel's Secret War' adlı kitap ünlü modacı Coco Chanel'in Abwehr Nazi askeri istihbaratının etkin bir üyesi olduğunu kanıtlamakta.

Kitabın yazarı Hal Vaughan, moda dünyasının ünlü ismi Coco Chanel'in uzun zaman Nazilerle işbirliğinde bulunmasının yanısıra Abwehr Nazi askeri istihbaratının üyesi olduğunu iddia etmekte. Vaughan'a göre savaş yıllarında Chanel'in sevgilisi olan Baron Hans Gunther von Dincklage bir Nazi ajanıydı.

Nazilerle işbirliğine girmeden önce de Coco Chanel'in antisemit olduğu ileri sürülen kitapta, Nazilerle işbirliğinde bulunan yazar Jean Cocteau, müzisyen Maurice Chevalier, yönetmen Sacha Guitry, şarkıcı Edith Piaf ve koreograf Serge Lifar gibi birçok ünlü Fransız'ın bulunduğunu vurgulamakta.

**COCO
CHANEL
İŞBİRLİKÇİ
MIYDI?**

Holokost kurtulanı dede ile torunun bar mitzvaları

83 yaşındaki Jerry Feldman, Naziler yüzünden gerçekleştirilemediği bar mitzvasını 70 yıl sonra torunu ile birlikte Batı Duvarı'nın yanında kutladı.

Henry ile Jerry Feldman sabah erkenden kalktılar, bayramlıklarını giyip Kudüs'teki Batı Duvarı'na yürüdüler. Yolda 13 yaşındaki Henry, bar mitzva duasını tekrarlarken, 83 yaşındaki Jerry de aynı şeyi yapıyordu.

Holokost kurtulanı Jerry Feldman o gün 70 yıl gecikmeli olarak bar mitzvasını kutladı, hem de torunu ile birlikte. O Nazilere karşı kişisel bir zafer kazandığı izlenimini taşıyordu, çünkü 13 yaşındayken hayatta kalmak için kaçmak, saklanmak zorunda kalmıştı.

İsrail McDonald's, McFalafel'den vazgeçti

Dünyaca ünlü fast-food imparatoru ile İsrail yerel mutfağı arasındaki mücadelede kazanan taraf belli oldu. McDonald's, McFalafel'i menüsüne katmasından birkaç ay sonra çıkarmak zorunda kaldı. Şirket

bu hafta İsrail'deki şubelerine antrekottan yapılmış yeni bir burger türünü getirme aşamasında bulunduğu ve McFalafel'in menüye dahil olmadığı açıklamasını yaptı. McDonald's sözcüsü McFalafel'in başarısız bir girişim olduğunu söylerken; "Mısır tadımlığının yanısıra menüde vejetaryen bir seçenek bulunmasını arzu ettik ama başarılı olamadık" dedi.

McFalafel satışta iken pide içinde tahin ve ince kıyılmış salata ile sunulmaktaydı. Uzmanlar sağlıklı görünümüne rağmen McFalafel'in, McDonald's Big Mac'ten daha fazla kalori içerdiği tespitinde bulundular.

"Tüm davetlerinizi
özel kılacak
essiz bir mekan"

el Beso

El Beso Restaurant & Club

Muallim Naci Cad. No: 64/D
Kuruçeşme - İstanbul

Tel: 0212 287 57 59 - 0212 257 02 93

Fax: 0212 287 57 69

<http://www.elbeso.com.tr>

elbeso@elbeso.com.tr

GÜNDEM

Scarlett Johansson

Artık kimliklerini gizlemiyorlar!

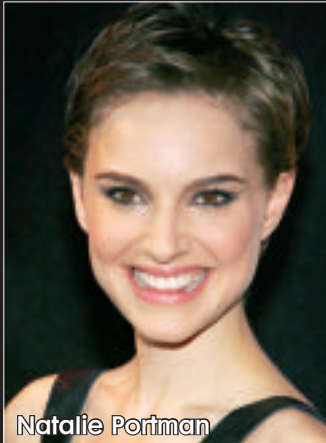
Melanie Laurent

Emmanuelle Chriqui

Rachel Weisz

Natalie Portman

Mila Kunis

Los Angeles'te yayımlanan The Jewish Journal'da yer alan bir haberde, Hollywood'un en ünlü ve en çok aranan kadın sanatçılarının sayısının büyük kısmının ABD sinema tarihinde ilk kez Yahudi sanatçılardan oluştuğu ileri sürüldü. Yahudi sanatçılara örnek olarak Natalie Portman, Scarlett Johansson, Mila Kunis, Mélanie Laurent, Emmanuelle Chriqui ve Rachel Weisz gösterildi.

Geçmişte de çok sayıda Yahudi sanatçı ABD sinema endüstrisinde yer almışlar ancak Yahudi kimliklerini gizlemek gereğini hissederek adlarını dahi değiştirmişlerdi. Oysaki günümüzün ünlü Yahudi sanatçıları, dini kimliklerini gizlemek yerine tam tersine isimlerini değiştirmedikleri gibi magazin dergilerine verdikleri söyleşilerde yaşamlarında Yahudiliğe verdikleri önemden rahatlıkla söz edebilmekte.

HİTLER AİLESİNE AİT TABLOLAR AÇIK ARTTIRMADA

Kalifornia'daki bir müzayede evi Adolf Hitler'in ailesine ait tabloların satışından kayda değer bir kâr etmeyi umuyor. 1930'lara ait iki yağlı boya tablo, San Diego müzayede evinde satışa çıkarılacak. Alois ve Klara Hitler'e ait bu tablolar, Hitler ailesinin Bavarya dağlarındaki tatil evlerinde yer almaktaydı.

Bu tablolar Holokost yıllarından beri ortaya çıkmadı. Mezarçı Craig Gottlieb bu tabloları savaş sonrasında sahiplenen Fransız gazisinin torunlarından satın aldığını söyledi. Tabloların tarihi öneme sahip olduklarını vurgulayan Craig Gottlieb, Hitler'in etnik kökeni ile ilgili ipuçları verebileceklerini söyledi. Tabloların Eylül ayı içinde açık arttırmaya çıkarılacağı belirtildi.

Bir Holokost romanı Man Booker'a aday

Yahudi kimliğini yeni keşfeden bir yazar tarafından kaleme alınmış ve Holokost sırasında bir ailenin öyküsünü dile getiren roman, Man Booker ödülüne aday kitaplar listesine girdi.

Oldukça saygın bir ödül olan Man Booker'e, aralarında Kanadalı yazar Alison Pick'in kitabının da yer aldığı 13 kitap aday gösterildi.

Alison Pick, büyükanne ve büyükbabasının Holokost yıllarında Çek Cumhuriyeti'nden kaçıklarını öğrendi. Aile Kanada'da Hristiyan

dinine mensup kişiler olarak yaşadı. Alison Pick'in 'Far To Go' adlı kitabı, Nazi işgali sırasında Çekoslovakyalı laik bir Yahudi ailesi olan Bauer'lerin öyküsünü anlatmakta. Kitap o dönemin antisemit ortamını, Kindertransport (Çocukların sevgi) aracılığı ile İngiltere'ye kaçırılan çocukların deneyimini irdelemekte.

Man Booker ödülüne hangi eserin layık görüldüğü Eylül ayı ortalarına doğru açıklanacak. Geçtiğimiz yıl Howard Jacobson'un mizah türündeki romanı 'The Finkler Question' bu ödülü kazanmıştı.

MSC CRUISES

5 Yıldızlı MSC MAGNIFICA ile Ege & Adriyatik (7 Gece - 8 Gün)

Kişi başı
504

€'den itibaren
1.300 ₺

21 Eylül - 16 Kasım tarihleri arasında her Çarşamba
İstanbul, Dubrovnik (Hırvatistan), Venedik (İtalya), Bari (İtalya),
Katakolon (Yunanistan), İzmir, İstanbul

5 Yıldızlı MSC FANTASIA ile Akdeniz (7 Gece - 8 Gün)

Kişi başı
999

€'den itibaren
2.577 ₺

8 Ekim 2011

Cenova (İtalya), Marsilya (Fransa), Barselona (İspanya),
La Goulette (Tunus), La Valletta (Malta), Messina / Taormina (İtalya),
Civitavecchia / Roma (İtalya), Cenova (İtalya)

KURBAN BAYRAMI TURU

5 Yıldızlı MSC SPLENDIDA ile Akdeniz (7 Gece - 8 Gün)

Kişi başı
1.459

€'den itibaren
3.764 ₺

4 Kasım 2011 Kurban Bayramı

Barselona (İspanya), Marsilya (Fransa), Cenova (İtalya), Napoli (İtalya),
Palermo (İtalya), La Goulette (Tunus), Palma Mayorka (İspanya),
Barselona (İspanya)

KURBAN BAYRAMI TURU

5 Yıldızlı MSC FANTASIA ile Kanarya Adaları (11 Gece - 12 Gün)

Kişi başı
1.469

€'den itibaren
3.790 ₺

5 Kasım 2011 Kurban Bayramı

Cenova (İtalya), Barselona (İspanya), Kazablanka (Fas), Tenerife
/ Kanarya Adaları (İspanya), Funchal (Portekiz), Malaga (İspanya),
Civitavecchia / Roma (İtalya), Cenova (İtalya)

*Belirtilen fiyatlarıdaki "Türk Lirası" karşılığın 22.06.2011 Tarihli 1 Euro: 2,58 TL kuruna baz alınarak hesaplanmıştır. Rezervasyon günündeki Merkez Bankası efektif satış kuruna göre değişiklik gösterebilir. Belirtilen fiyatlar 2 kişilik kabinde kişi başı 7 gece konaklama fiyatı olup, THT ile ekonomi sınıfı gidip-dönüş uçak bileti, transferler, Türkiye rehberlik hizmeti, seyahat sigortası ve tüm vergiler dahildir. Bilgi ve rezervasyon için seyahat acentamız veya ofisimizi arayabilirsiniz.

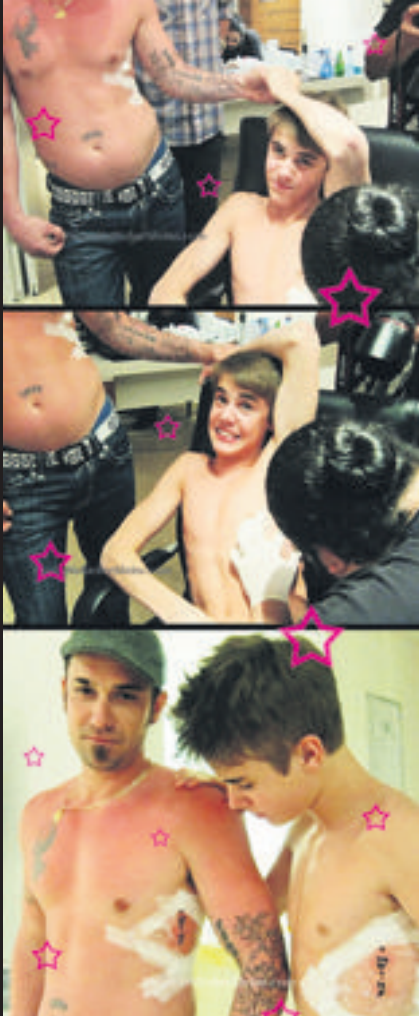
MSC CRUISES

Tel: 0 216 474 29 29 | info@msccruises.com.tr • www.msccruises.com.tr

Justin Bieber ile babasının ilginç dövmeleeri

Son zamanlarda gençlerin gözdesi olan ünlü şarkıcı Justin Bieber ile babası İsa'nın adının İbranicesi olan 'Yeshua' yazısını göğüs kafeslerinin sol tarafına dövme yaptırıldılar.

Son zamanlarda yayınlanan fotoğraflarından Justin Bieber'in dini inancının sahneye çıkmasından önce 'Shema' duasını okumakla sınırlı olmadığını ortaya koydu. Daily Mail'de yayınlanan bu fotoğraflarda genç müzisyen ile babası Jeremy Bieber göğüslerine İsa'nın aslen 'Yeshua' ismini bedenlerine dövme yaptırırken görüntülendiler.

LADY GAGA'YA Ölü Deniz'de yüzme teklifi

İsrail Turizm Bakanlığı, Ölü Deniz'in tanıtımı için uluslararası üne sahip sanatçıların desteğini istiyor. Dünyanın yedi harikası seçiminde Ölü Deniz'in de iddialı olabilmesi yönünde tanıtım çalışmaları yapılmakta. Bu tanıtımlar için Lady Gaga, Justin Bieber gibi ünlü şarkıcılar ile Rusya Operası Şefi Valery Gergiev'e müracaat edildiği belirtildi. İsrail Turizm Bakanlığı bu yarışmayı kazanmanın ülkenin turizm potansiyeline belirgin bir ivme kazandıracağını umut ediyor. Son haftalarda Galim Production şirketi dünya çapında ünlülerle ilişki kurup bu kişilerden Ölü Deniz ile ilgili birer dakikalık kliplerde rol almalarını teklif ediyor. Dünyanın yedi harikasını belirleyecek yarışma sonuçları Kasım ayında açıklanacak. Ancak şimdiye dek ünlülerden olumlu bir yanıt alınmadığı ifade edildi.

Sarah'ın Anahtarı BEYAZ PERDEDE

Tatiana de Rosnay'ın dilimize "Sarah'ın Anahtarı" adıyla çevrilen romanı beyazperdeye uyarlandı. 2010 Fransız yapımlı film, Ekim ayı başında vizyona girecek. Gilles Paquet'nin yönetmenliğini yaptığı "Sarah'ın Anahtarı"nın konusu, İkinci Dünya Savaşı döneminde Fransa'da geçiyor.

Sarah Starzynski, 16 Temmuz 1942 yılında Fransız polisi tarafından gerçekleştirilen Vélodrome d'Hiver temerküzü sırasında tutuklanan on binlerce Yahudi çocuktan sadece biriydi. Ama o diğer çocuklardan farklıydı. Onun küçükçük omuzlarında çok ağır bir yük vardı. Küçük kardeşini evlerindeki gizli bölmeyle kitleyip anahtarı cebine saklamıştı. Birkaç saat sonra geri döneceklerdi nasıl olsa; onları tutuklayan polisler Fransız'dı, Alman değil. Kardeşine söz vermişti, Sarah, geri dönecekti.

Fransız eşi ve kızıyla birlikte Fransa'da yaşayan Amerikalı gazeteci Julia Jarmond, Vélodrome d'Hiver temerküzünün 60. yıldönümü dolayısıyla olayla ilgili bir makale yazmakla görevlendirilir. Fransızların neredeyse hiç yaşanmamış saydığı, yeni kuşağın ise tamamen bîhaber olduğu olayı araştırdıkça bir zamanlar âşık olduğu bu şehrin yıldızları dökülmeye başlar...

BİR İSTANBUL MASALI
ACQUA VERDE
OTEL - BAR - RESTAURANT

**Otel
Bar
Restaurant**
Nehir Kenarı Deniz Ürünleri

Kurfalı Köyü 81740
Ağva - İstanbul
Tel: 0(216) 721 71 43
GSM: +90 532 321 86 21
www.acquaverde.com.tr
info@acquaverde.com.tr

MİMARİ

Rubi ASA

Vapur İskelesi BÜYÜKADA (1914-1915)

1875-1951 yılları arası yaşamış İzmit doğumlu Sanayi-i Nefise eğitilmiş Mimar Mihran Azaryan tarafından yapılmıştır.

1921-1992 yılları arası yaşamış Mimar **Nikola Küçüknikolaidis** tarafından yapılmış Büyükada Çankaya Meydanı'na bakan köşk. İstanbul Amerikan Koleji'nde okuyan 1944'de, mezun olan Nikola, Büyükada başta olmak üzere birçok adada çok sayıda eski binanın restorasyonunu yapmış ya da yeni inşa etmiştir.

DÜNDEN BUGÜNE MİMARLIĞIN ADALAR İZLERİ 'DAKI

“Bizi hazırlıksız yakalayıp İstanbul’un ne olduğunu soranlara, kafamızdaki keşme-keşi dindirmek için şöyle bir elimizi şakağımıza dayamadan cevap veremeyiz. İstanbul Babil’dir, bir âlemdir, kâinatın yaratılmadan önceki karışıklığıdır. Güzel midir? Çok güzeldir, harikuladedir... Çirkin midir? Berbattır. Hoşunuza gider mi? Sarhoş eder. Orada yaşar mıydınız? Kim bilir? Belki... Bir yıldızda yaşayıp yaşayamayacağını kim söyleyebilir? Eve heyecan ve aklını başına toplamış, mest olmuş, tiksinişmiş, şaşırılmış, sersemlemiş bir halde, gitgide büyük bir halsizliğe, bezdirici bir can sıkıntısına dönüşen ve beyin tıkanması başlangıcına benzeyen bir zihin karışıklığıyla dönülür. Çok hızlı yaşamış ve kendini yaşlanmış hissederek.”

Edmondo de Amicis

Erdem Hamami tarafından yapılmış
Büyükkada Maden’de bir ev

Heybeliada Deniz Lisesi

İlk kez **Kaptan-ı Derya Cezayirli Hasan**

Paşa'nın girişimi sonucu, bugünkü Deniz Harp Okulu ve Deniz Lisesi'nin çekirdeğini oluşturan okul, Kasımpaşa Tersanesi'nde Mühendishane-i Bahr-ı Hümayun adıyla 1773 tarihinde kurulmuştur. Günümüzde halen faaliyet gösteren askeri lise Deniz Harp Okulu'na öğrenci yetiştirmekte.

Edmondo de Amicis, 140 yıl önce işte böyle tanımlamaya çalışmış İstanbul'u. O dönemlerde çokça revaçta olan ve gezginlerin doğuya yaptıkları ziyaretleri anlatan eserlerin önsözünün yazıldığı İstanbul hakkında. İstanbul öyle bir kenttir ki, biz anlamaya ve onu yaşamaya çalıştıkça bu ele avuca sığmaz şehir sanki daha bir karmaşıklaşır, zorlaşır ve bizlerden uzaklaşır. Bu yıllar önce de böyleydi, günümüzde de böyle.

Serüvenimiz İstanbul'dan doğuya uzanan bir Oryantalist yolculuk olsa da hikâyemiz aslında Edmondo de Amicis'in ziyaretiyle başlayan Prens Adaları'nın bu serüvenin içinde yer alan macerasıdır.

Ada sözcüğü; yalnızlık, içe kapanma, kendi dünyamızın sınırlarında barınma, soyutlanma anlamında ilişkilendirilir.

Coğrafi konumu dolayısıyla Prens Adaları İstanbul'un hemen bir saat uzağında, deniz yolculuğu ile varılan Marmara'nın keyifli ve güvenli alanı içindedir. Genelde gündelik yaşamın karmaşasından uzak, dingin, doğası ve farklı yaşam ahenginin huzuruyla konuklarına ev sahipliği yapar. Yüzyıllar boyu böyle sürdü, günümüzde de farklı değer ve yaşam

biçimlerinin etkisiyle bu özelliğini sürdürmeye devam etmektedir.

Tarih sürecinde Adalar'da mimari

Adaların varlığı ve geçmişteki yaşanmışlığı antik Bizans ve erken Osmanlı yapılarının tek tük kalıntılarından anlaşılakta, yüzyıllara varan bir yerleşke olduğu gözlemlenmektedir. Bizans'ın Doğu Roma İmparatorluğu'na başkentlik yaptığı dönemlerde İmparator II. Justinianus 6. yy'da Büyükada'yı imparatorluk sınırlarının önemli bir konumu olarak belirlemesiyle Maden bölgesinde bir saray ve manastır inşa ettirir.

Ada tarihinin Bizans ile çakışmasındaki bu önemli buluşma, sonraları kendi içsel dünyalarını kurmak, korumak isteyen rahipler ve münzevi dindarlar tarafından tercih edilmesi ile devam eder. Ayrıca Bizans sarayının başkentten uzak ve ulaşılması güç bir

konumda tutulmak istenmesiyle de Ada önemini bu yönde sürdürür. Yüzyıllarca hatta İstanbul'un Osmanlı başkentine dönüşmesi sonrası bile Adalar'da mülk edinme ve inşaat yapma konusunda Rum Patrikhanesine tanınan imtiyazlar sonucu bölgede Ortodoks Rumların dinsel etkinlikleri devam eder.

17. yy'da Evliya Çelebi, Seyahatnamesi'nde Büyükada'yı 'Bayındır', Heybeliada'yı 'Mamur ve bakımlı' olarak tanımlar. Burgazada'dan 'Dört köşe, şeddadi tarzda yapılmış bir kale' olarak söz eder.

Yine Evliya Çelebi Büyükada'da 200 kadar Rum evi, üç manastır, bir kale, bir liman, Heybeliada'da bir manastır, Burgazada'da ise bir gözlem kulesi ve 300 kadar bağlı bahçeli, tatlı suyu olan evden bahseder.

18. yy Adalar için bir mimarlık ve yapılanma geçiş dönemine tanıklık eder. Eski ve uhrevi yapıların yanısıra ikametinin artması ile sivil Osmanlı mimarlığının yapı etkisi ortaya çıkar. Avrupalı ve İstanbullu gayrimüslimlerden varlıklı ailelerin tercih ettiği, çoğunluğunun yazlık köşkü veya yalısının bulunduğu bir dönem yaşanmaktadır artık Adalar'da.

Adalar'da 1700'lü yılların mimari etkileri, Tanzimat yıllarından başlayarak Birinci Dünya Savaşı'na kadar herhangi bir yavaşlamaya maruz kalmadan devam eder. Kurtuluş Savaşı sonrasında Cumhuriyet'in kurulmasıyla Adalar'ın nüfusunun çoğunluğunu oluşturan Rumların ve diğer gayrimüslim gurupların ülkeyi terk etmesiyle Birinci Dünya Savaşı'yla başlayan durağanlık devam eder.

Sadece 1910 yıllarında, Bolşevik devrimi sonrası kaçan Rus soylularının Adalar'a yerleşmeleriyle yaşanan farklılık ve hareketlilik etkisini 20 yıl boyunca gösterir.

1940'larda Adalar'da parklar, bahçeler, gazinolar, plajlar, eğlence yerleri, oteller açılır, dönem yaşantısına uygun bir batılılaşma sürecinden Adalar da nasibini alır. Çoğunlukla Beyaz Ruslar tarafından işletilen bu yerler, Adalar'ın 19. yy sonrası sayfiye yeri olarak şekillenen yeni kimliğinde etkili olur.

1950'li yıllar Adalar için bayındırlık hizmetlerinin sağlandığı, imar yapılanmasının planlı ve detaylı bir şekilde yönetilmeye başlandığı yıllardı. 1957'de Büyükkada 1958'de Heybeliada için gelişme

planları tamamlanır, mevcut tarihi binaların envanterleri çıkartılır, koruma yöntemi nizamlarıyla artık Adalar büyümeye, İstanbul ili kent yaşantısında yerini almaya hazırdır. Bu yıllardan sonra Adalar'daki yer yer kötü ve hızlı yapılaşma önceki dönemlerin kültürel ve doğal mirasının da kaybına yol açar.

Adalar'ın korunması yönünde adımlar atılmaya başlanır ve 1970'lerde korunması gerekli 1500'e yakın kültürel değer tescillenir. 1980'li yıllarda koruma anlayışı daha da önem kazanır, fakat uygulanma ve denetimleri hep yetersiz kalır.

Ada kimliğini oluşturan ve yapısal mimarinin özelliklerinin yeni yapı alanlarında örnek olması gereken bir koruma anlayışı ne yazık günümüze dek sürdürülemez. Günümüz mimarlarının; özellikle geçmiş dönem Adalar'da çeşitli yapılar üreten çoğunlukla gayrimüslim mimarların yapıtlarını görmezden gelerek ticari kaygılar ve talepler karşısında ürettikleri yapıların bu Adalılık kimliği ile ne kadar ters düştüğü göz ardı edilmektedir.

Adalar'da iz bırakanlar

Oysa Adalar'a bu kimliği kazandıran nice mimar, yapı ustası, kalfa yüzyıllar boyu yapıtlarını gelecek nesillere bir yaşam kültürü olarak sunma çabasıyla çalışmışlardır. Örnelemek gerekirse 1895'te İstanbul doğumlu Periklis Fotiadis'in Heybeliada tepesinde projelendirdiği Ruhban Okulu günümüzde adeta adanın topografik yapısının bir parçası, estetik duruşuyla kartpostalların vazgeçilmez anlatımı olmuştur. Adalar'da yaşayıp, hemen her gün önlerinden geçtiğimiz nice yapı, Fotiadis gibi ustaların ürünleridir.

Büyükkada'da Gözlü Ev olarak bilinen Sabuncu Köşkü, Kopri Köşkü, Azaryan Köşkü, Heybeliada'da bulunan Voridis Köşkü Mimar Fotiadis'in yapıtlarıdır. Nikolas Dimadis, Hacı Stefanis Gaitanakis, Nikola Küçük Nikolaidis, Alexander Vallauri, Mikael Nurican, Ohannes Özaznavuryan, Kaludis gibi adı saymakla bitmez nice yapı ustası

1908'de Mimar Kaludis tarafından inşa edilen bu ahşap monoblok yapı Splendid Oteli adıyla halen otel olarak kullanılmakta. Art Nouveau üslubunda yapı öğelerin kullanıldığı otelin oturma salonunun duvarını F. Dubreuil, giriş salonunun duvarlarını J. Saville ve Ratzkowski, yemek salonunun duvarlarını ise yine Ratzkowski ve H. Mocel gibi Batılı ressamın tabloları süslüyor. Otelde, giriş merdiveninin her iki yanında yaz bahçeleri bulunuyor.

Büyükada Kumsal'da Andonis Dimitropulos tarafından yaptırılmış Lambridis Evi.

Adaların özgün yapısına ve yaşam kültürüne uygun yapıtlar üretmişler Adaları adeta bir dantel gibi süslemişlerdir.

Gayrimüslim mimarların yanı sıra özellikle 1960'lı yıllar ve sonrasında Akademi eğitilmiş birçok Müslüman mimar da bu örneklerin etkisiyle ve dönemin mimarlık anlayışına uygun sentezde yapılar üretmişlerdir. Bunlardan Sedat Hakkı Eldem, Bauhaus çizgisini Ada mimarisine buluşturup çağdaş yapıtların en özgün örneklerini Kemal Derviş'in babası Rıza Derviş ve Fethi Okyar için yapmış, Zeki Sayar, Asım Mutlu, Maruf Önal,

Vedat Tek, Utarit İzgi, Ataman Demir, Ali Muslubaş, Erdem Hamami gibi mimarlar da Adalar'a nice yapıtlar kazandırmışlardır.

1919 -1994 arasında yaşayan Güzel Sanatlar Akademisi mimarı olan Edmond Sarfati'nin Burgazada Rotman Evi ile başlayan Adalar'daki mimarlık uygulamaları özellikle Büyükada Zavarro Apartmanı'nda, Jak Kamhi Evi'nde, Treves- Katalan villasında sürer. Yapılar bugün bile güncel mimarlık değerlerinin özgün karşılıklarını taşır.

1945 yılında Güzel Sanatlar Akademisi'nden mezun olan ve

meslek hayatına Neve Şalom Sinagogu Mimarı olarak imza atan İlya Ventura 1968'de İsrail'e göç edene kadar Adalar'da da birçok eser bırakmıştır. Burgazada İndos binası, Büyükada Berkmen evi, Kandiyoti evi gibi yapıtlar günümüze dek varlıklarını sürdürmektedir.

Her yapıt kendi dönem kültürü içinde anılmalıdır. Kültürler yaşanan toplumun değer yargılarının, alışkanlıklarının ve ilişkilerinin doğurduğu sonuçlardır. Mimari yapıtlar, dönemin kültür sisteminin normlarıyla, değer ve inanışlarıyla etkileşim içinde kültürel dokunun içinde yer alır. Mimarlık bir yapı sanatıdır ve hedefi insandır. İnsan için vardır ve insan ve yapı ilişkisini kurar. Mimarlıktaki sanatsal katkı ise evrensel bir duyarlılığa hitap etmesi, insanlara yaşadıkları her dönem için o değerleri ve mutlulukları duyumsatması gerekliliğini sağlamaktır.

Günümüzdeki yaşanan nice olumsuzluklara karşın bırakın "Günün ışıkları evin içinde bir müzik oluştursun. Bırakın biz buna yine mimarlığın yaşama sanatına sorumluluğu diyelim." ■

APHRODITE HOTEL

Deniz, güneş
ve yeşilin sessiz
buluşması

Datça Yarımadası'nın yemyeşil dağları arasında, portakal ve limon ağaçlarıyla çevrili bir sahil kasabasında denizin ve sessizliğin konforunu yaşamak isteyenler için **Aphrodite Hotel** eşsiz bir fırsat...

İncir ve zeytin ağaçları
Botanik bahçe...

Denize sıfır konumda

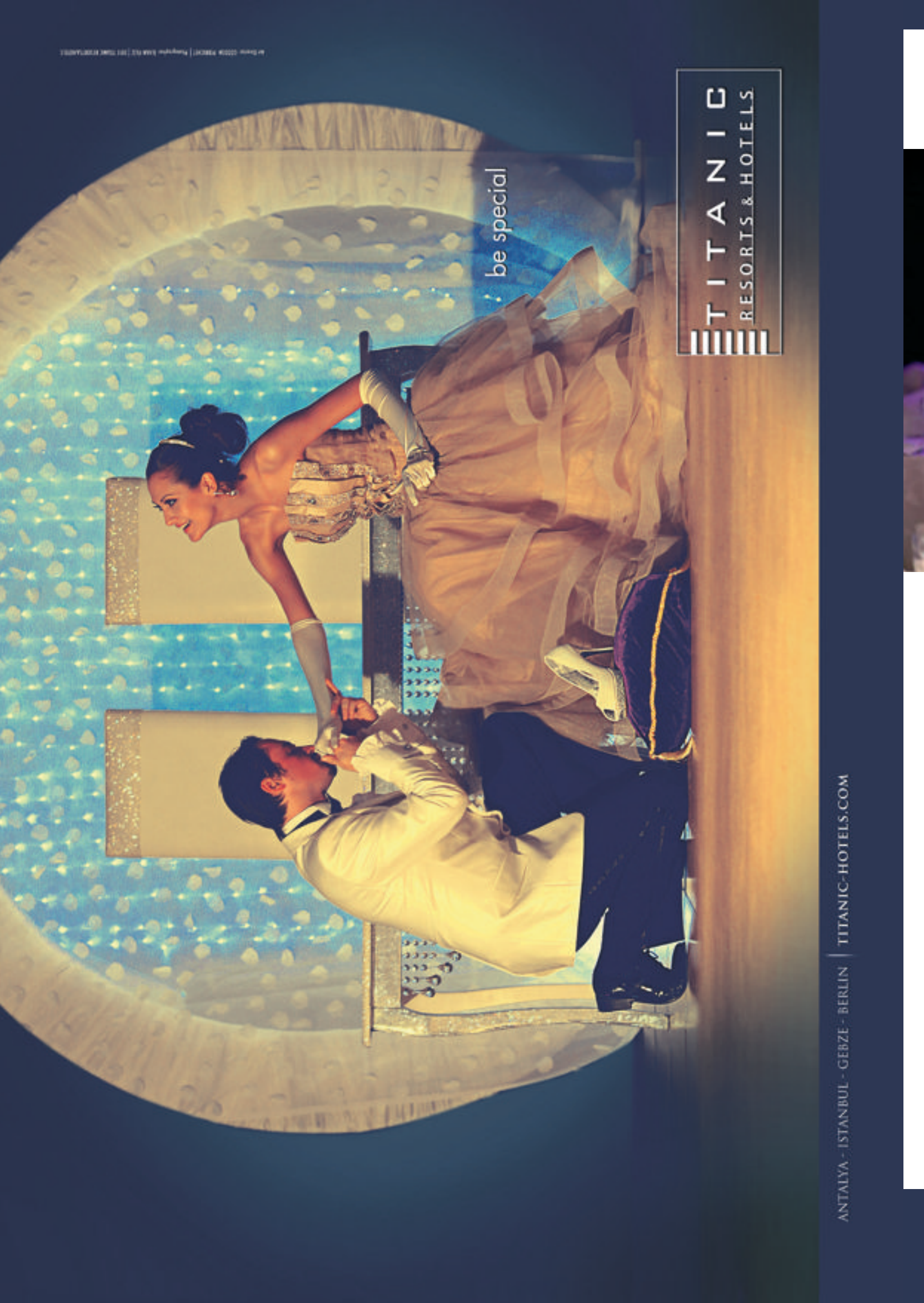

Marmaris'in doğal güzelliği bozulmamış şirin beldesi Bozburun'da bulunan otel, Marmaris'in çok bilinen ve yazları kalabalık olan bölgelerine sadece 50 km uzaklıkta bulunuyor. Üstelik, otele ait günlük tur teknesi sıcak sularında yüzüp, bir yandan da tarihi yerlerde gezinti yapma yatak kapasitesi bulunuyor. Açık büfe kahvaltı ve akşam yemeklerinde tamamen doğal sebze ve meyveler kullanılıyor ve Akdeniz

yemeklerinin her çeşidi misafirlerin beğenisine sunuluyor. Mavinin ve yeşilin buluştuğu nokta olan Aphrodite Hotel'e ulaşım da oldukça kolay. Dalaman'dan Marmaris'e düzenli olarak kalkan havaş servisleri ile 1 saat 15 dakikada ulaşabilirsiniz. Marmaris Otagarı'ndan Bozburun'a da haftanın 7 günü sürekli olarak minibüs seferleri var. İstek üzerine Havaalanı'ndan Bozburun'a transfer de yapılabilir.

www.hotelaphrodite.net

Tel: 0252 456 22 68 - 26 45

be special

TITANIC
RESORTS & HOTELS

*Özel hissedeceğiniz
tek adres...*

Düğününüzü
planlamaya
başlamadan
önce otelimizi
ziyaret edin,
sizin heyecanınıza
ortak olalım.

Bu bir ilandır.

Anadolu yakasının modern
ticaret merkezi Kartal'daki
TITANIC Business Hotel,
konumu sebebiyle Sabiha
Gökçen Havalimanı, İstanbul
Park ve Tersaneler bölgesine
yakınlığı ile iş adamları ve
kongre sektörü için vazgeçil-
mez bir adres.

ASIA BALO SALONU

Titanic Business Hotel
Asia- İstanbul'da evlenmeye
karar verip de düğünleri
için gizemli mekânlar ara-
yan çiftler için tek adres
olmaya hızla devam ediyor...

Modern ve kişiye özel davet
organizasyonları için Titanic
Business Hotel'in deneyimli
Wedding Planner ekibi ilk
görüşmeden organizasyon
sonuna kadar profesyonel
bir servis anlayışı ile hizmet
vermektedir.

En iyisini isteyenler için
kusursuz hizmet sunan
TITANIC Business Hotel,
Anadolu Yakası'nın en
büyük kolonsuz salonu
olma özelliğini taşıyan
Karina Balo Salonu'nda,
650 kişi yemek ve 1100 kişi
kokteyl düzeninde hizmet
vermektedir.937 m2 alan

ve 6.20 cm tavan yüksekli-
ği ölçüleri ile kalabalık ve
şık davetlere ev sahipliği
yapmaktadır. Özel fuayesi
ile ayrı bir giriş kapısı bulu-
nan, farklı ve şık bir deko-
rasyona sahip bu salon özel
davetlerin de vazgeçilmezi
olmaya aday...

Düğününüz hayatınızın en
mutlu ve en heyecan verici
günlerinden biri olmalı.
Dekorasyon, çiçek, gelin
buketi, müzik, kuaför, vb.
gibi diğer hizmetlerde de
'wedding planner'ımız siz-
lere yardımcı olacaktır.

TITANIC-HOTEL.COM

HELSINKI TALLINN RİGA

Temmuz ayının ilk günlerinde Baltık ülkelerini ziyaret etme . Helsinki, Tallinn ve Riga'ya yaptığım bu tarihi ve pastoral gezide, bu şehirlere ait sinagogları ve Yahudi müzelerini ziyaret ettim. Bu seyahatten izlenimlerimi sizlerle paylaşmak keyifli olacak.

Baltık seyahatimizin ilk kenti Finlandiya'nın başşehri Helsinki'ydi. Helsinki 1,5 milyon nüfusu, arabalardan daha fazla bisikletleriyle kalabalık olan trafiği, Baltık denizinde bulunan ve kente oldukça yakın sayısız adacıklardan oluşan yerleşim bölgeleri ile sakin, huzurlu, dingin bir kent.

Altı ay boyunca süregelen uzun gündüzlerin veya beyaz gecelerin etkisi ile güneş gece 23:30'dan önce batmadığından insanları Baltık kıyılarında çimlerin üzerine serdikleri örtülerin üzerinde, ellerinde bira kutuları, yanlarında arkadaşları veya sevdikleriyle sere serpe uzanıp beyaz gecelerin tadını çıkartıyorlar.

Her taraf alabildiğine sakin... Korna sesleri yok, insan çığırması yok, her tarafta derin bir sükûnet hüküm sürüyor.

Helsinki'deki ikinci günümüzde eşimle kentteki Yahudi izlerinin peşine düştük. Finlandiya Yahudileri, Hitler döneminden oldukça ucuz kurtulmuşlar, o yüzden İkinci Dünya Savaşı'ndan önce kurulan sinagog yerli yerinde duruyor.

Finlandiya'da Helsinki Sinagogu

Fince adıyla 'Helsingin Synagoga', Finlandiya'da bulunan iki sinagogdan biri. Kampi bölgesinin, Malminkatu sokağında bulunan sinagog Viipuri'de doğan Mimar Jac. Ahrenberg (1847-1914) tarafından inşa edilmiş. Hizmete 1906 yılında açılmış.

1840 yılında inşa edilen ve sonra yıkılan eski sinagogun kapısında yer alan plaket, bugünkü sinagogun ön yüzünde bulunuyor. Üzerinde Şelomo'nun (Kral Süleyman) Atasözleri kitabının 4:2 bölümü yazılmış: "Benim öğrettiğimi bırakmayın, çünkü size iyi ders veriyorum."

Günümüzde 1200 kişilik güçlü ve pek fazla asimile olmayan bir Yahudi Cemaati tarafından kullanılıyor. Finlandiya'da yaşayan diğer Yahudiler, 200 kişi bir sinagogu bulunan Turku'da ve 50 kişi Tampere'de yaşıyor.

Ülkede bulunan iki sinagog da Ortodoks Aşkenaz sinagogları haftanın her günü ibadete açık olup, kalabalık bir cemaat tarafından kullanılıyor. Sinagogu, halen görevli olan kantor (hazan) Andre Zweig ile birlikte gezerken, kendisi Yahudilerin Finlandiya'daki tarihini ve bugününü anlatıyor. Çok sempatik ve esprili bir kişi olan Andre Zweig, Romanya doğumlu olup küçük yaşta İsrail'e göç etmiş. Birkaç yıl-

dan beri Helsinki Cemaati'ne ve sinagoga kantör olarak hizmet veriyor.

Sinagog çok büyük olmamakla birlikte, bina içinde birçok kesimi barındırıyor. Günümüzde Chabad Lubavitch kesiminin liderliğinde olan cemaat, binadaki restorasyon çalışmalarına önyak oluyor.

Sinagog, çok düzenli, tertemiz. 'Mapa' ve 'Parohet' (Teva ve Ehal Hakodesh'in örtü ve perdesi) pırl pırl, çok zengin işlemelere sahip. Tavandaki avize ihtişamlı parlıyor. Ehal'in üzerindeki aslan figürleri göz kamaştırıyor. Üst katta kadınlara ait 'Azara' bölümü var.

Fin Yahudilerinin tarihi

1809 yılında Napoleon Bonaparte ile yapılan savaşların sonucunda İsveç Krallığı'nın idaresinden kurtulan Finlandiya, o dönemden sonra, Rusya'nın otonom bir bölgesi olarak Dükalık ile yönetilip, iç işlerinde serbest olarak özgürleşti.

Önceleri ülkenin belli yerlerinde yaşamalarına izin verilen Yahudiler daha rahat ettiler. Yahudi hayatı 19. yüzyılın ilk çeyreğinde yetkinlik kazanmaya başladı. 'Kantonistler' olarak bilinen Rus Yahudi'si askerler, subaylar ve aileleri Finlandiya'ya yerleştirildiler ve orduya hizmet vermeye başladılar. Zaman içinde ülkeye gelen Yahudi asker aileleri ile yerel cemaat kaynaştı. Böylece ülkede güçlü ve zengin bir cemaat oluştu. 1840 yılında ilk sinagog inşa edildi.

1839 yılında yayımlanan bir bildiri ile Yahudilerin hayatına gölge düştü. Sadece Finlandiya'da doğan Yahudilerin ülkede yaşamalarına izin verilip, diğerlerinin en fazla altı aylık ikamet izni oluyordu. Yahudiler sadece ikinci el elbise satışı yapabiliyor, kendilerine ayrılan bölgelerde oturuyor, yaşadıkları alanların dışında hiçbir sosyal ve ticari faaliyet yapmalarına izin verilmiyordu. Çocukları sadece küçükken aileleri ile yaşayabiliyor, evlendiklerinde Rusya'ya sınır dışı ediliyorlardı. Finlandiya onların geri dönmelerine izin vermiyordu.

1872 yılında Finlandiya'da yeni hükümet ve basın, Yahudileri destekleyerek daha iyi yaşam koşullarına kavuşmalarına ön ayak oldular. 1880'lerin sonunda ülkede 1000'e yakın Yahudi yaşıyordu. Finlandiya tam olarak bağımsızlığını kazanınca, Yahudiler de yurttaşlık haklarına kavuştular. 22 Aralık 1922'de parlamentonun çıkardığı 'Yahudi Hakları' kanunundan sonra, Yahudiler ilk kez ülkenin ulusal haklarına kavuşarak vatandaşlık hakkını elde etti. Artık ülkede 'öteki' veya 'yabancı' olarak nitelendirilmiyorlardı.

İki Dünya Savaşı arasında, o dönem artık Bolşevik rejimine geçen Rusya'dan göç eden Yahudilerle birlikte, cemaatin nüfusu 2000'e ulaştı. Birçok Yahudi genci artık üniversiteye gidebiliyor, doktor, eczacı, avukat veya mühendis olarak her yerde çalışabiliyordu. İsteyen her türlü alanda ticaret yapabiliyordu. Çoğunluk tekstil ve konfeksiyon işiyle uğraşıyordu. Çok sık olmasa da siyasi hayata atılan Yahudiler de vardı.

İkinci Dünya Savaşı'nda Finlandiya Yahudileri

1939-1940 yılları arasında süren Finlandiya-Rus Savaşı (Kış Savaşı) sırasında Yahudiler cepheye, diğer Fin vatandaşları ile birlikte omuz omuza çarpıştılar. Daha sonra 1941-1944 yılları arasında devam eden Fin-Rus savaşında, ardından ülkeyi işgal etmeye çalışan Nazi Ordusu ile Yahudiler bire bir çarpıştılar. Almanya'nın kuvvetli baskılarına rağmen hükümet yetkilileri Yahudilerin Naziler tarafından toplanmasına hiçbir zaman izin vermedi. Yahudiler, ülkede yayılan "Yahudilerimi rahat bırakın" sloganı ile tüm savaş süresince sivil haklarının hiçbirini kaybetmedi.

O dönem hakkında anlatılan en ilginç anılar arasında, Fin Yahudi Cemaati'nin Nazilerin burnunun dibine kadar sokularak, Rusya'daki direnişçilere yiyecek ve malzeme yardımları yaptıkları anlatılmaktadır.

Savaşın günümüze doğru...

Savaşın sona Yahudilerle Finliler tamamen kaynaşmışlar ve eşit toplumlar haline gelmişlerdir. 1948 yılında İsrail Devleti kurulduktan hemen sonra gerçekleşen Bağımsızlık Savaşı'na Finli Yahudiler gönüllü olarak katıldılar. Gerekli silah ve savaş malzemelerini onlara Finlandiya devleti sağladı. Diasporadan savaşa katılan en kalabalık topluluk Fin Yahudileriydi. Bunu takip eden yıllar boyunca, İsrail'e önemli sayıda göç gerçekleşti.

Günümüzde güçlü bir cemaat oluşturan Yahudilerin, Helsinki'de sinagogu, ana okulu, 'mikvesi' yaşlılar yurdu, 'kaşer' restoranı mevcut olup, karışık evliliklerden dünyaya gelen çocuklara ve eşlere kucak açmaktadır.

Bu ülke Yahudileri, günümüzde genellikle tekstil ve konfeksiyon ticaretiyle uğraşmakla beraber Finlandiya'nın ABD Büyükelçisi Max Jacobson diplomaside, Dr. Simon Parmet (orkestra şefi/besteci) müzik alanında, Finlandiya Sanat Akademisi üyesi Sam Vanni ressam ve 1979 yılında milletvekili olarak parlamentoya giren ve hala aynı görevi sürdürmekte olan Ben Zyskowitz günümüz Finlandiya'sının önde gelen Yahudileridir.

Sara Yanarocak
Baltık gezisi
sırasında

TALLINN-ESTONYA

Yolculuğumuzun ikinci durağı Estonya'nın başkenti Tallinn oldu. Tallinn kendine has, Ortaçağ esintileri taşıyan minicik bir kent. Hatta biz İstanbullular için kasaba bile sayılabilir. Şehrin eski bölgesi (old town) tamamen ortaçağ izlerini ve tarihini yaşatan bir bölge. Ortaçağ'dan kalma şehir surları, evler, meydanlar, tek katlı çok eski yapılar, enine genişlemiş iki katlı hükümet binaları, restoranlardaki garson kızların etnik kıyafetleri gözlere keyifli bir şölen sunuyor. Her şey tarihten fırlamış gibi, korunmuş, özenle restore edilmiş. Tabii ki bütün bu mucizeler, ülke AB'ye kabul edildikten sonra gerçekleşmiş.

Tallinn Sinagogu'na, şehre gelişimizin ikinci günü gittik. Sinagog yepyeni, çünkü İkinci Dünya Savaşı'nda Ruslar ve Almanlar sırasıyla tüm Yahudi kuruluşlarını ve sinagogları bombalamışlar. Ülkede yaşayan tüm Yahudiler, bir avuç insan dışında, hepsi yok edilmiş. Daha sonra Estonya, Sovyet Rusya'nın egemenliği altına girince, bu kez de rejimin din karşıtlığı yüzünden hiçbir yeni mekân inşa edilemediği gibi hayatta kalan Yahudilerin bir kısmı ibadetlerini gizlice evlerinde yapmak zorunda kalmışlar.

Beit Bella Sinagogu

Estonca adı 'Tallina Sünagoog' olan Beit Bella Sinagogu, kentin tam merkezinde bulunuyor. Varlıklı bir Yahudi tarafından özel olarak yaptırılan bina 2007 yılının 16 Mayıs günü hizmete girmiş. Ultra modern bir görüntüsü olan bina Slav mimari stilinde tasarlanmış. Aslında 180 kişilik oturma kapasiteli olan sinagog, istendiğinde ek sandalyelerle 230 kişiye hizmet verebiliyor. Sinagogda konserler ve sosyal faaliyetler gerçekleştiriliyor. Beit Bella'nın en önemli özelliği, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra bu ülkede kurulan ilk sinagog olması.

Tallinn şehrinde ilk kez 1883 yılında bir sinagog inşa edilmiş, İkinci Dünya Savaşı'nda Sovyet uçakları 1944'ün Mart ayında kenti bombaladıklarında sinagog tamamen yıkılmış.

1992 yılında Sovyet idaresi Estonya'dan çekilince ülke bağımsızlığını kazandı ve böylece Yahudi cemaati yeniden bir araya getirildi. Chabad kuruluşunun din adamları, Holokost'tan arda kalan Yahudilerin karışık evliliklerden dünyaya gelmiş çocukları ve torunlarından oluşturdukları cemaatle yeniden Tallinn Yahudi hayatını güncelleştirmeye başladılar.

2004 yılında ABD'li Eston kökenli Yahudi Rohr ailesinin ön ayak olması ile kurulan vakfa, yine Eston kökenli Rus Yahudi'si, büyük hayırsever Alexander Bronshtein'in finansal yardımı ile sinagogun temeli atılmış. Temel atma törenine katılan İsrail Devlet Başkanı Moşe Katsav Kudüs'ten getirdiği bir temel taşıyı armağan etmiş.

2007 yılının 16 Mayıs günü, o dönemde Başbakan

Yardımcısı olan Şimon Peres sinagogun açılışını yapmış. Daha önce Kudüs'ten getirilen temel taşı ise günümüzde Beit Bella Sinagogu'nun 'Ehal Hakodesh'inin hemen önünde zemine gömülü bir şekilde, ışıklandırılmış bir cam muhafaza içinde duruyor. Sinagogun Beit Bella ismi, Alexander Bronshtein'in annesinin anısına verilerek bu kişi onurlandırılmış oldu.

Sinagogun içi son derece modern, duvarları ve cam bezemeleri Estonyalı ünlü bir vitray sanatçısının eseri. Ağaç figürü tüm duvarlarda, "Ehalin" ahşap kapısında ve sinagogun giriş kapısında kullanılmış. Hayat Ağacı'nı (Etz Ahayim) simgeleyen bu figür, sinagogun ana teması... Giriş kapısının hemen önünde dev boyutta bir 'Hanukiya' var.

Sinagogu ziyaret ettiğimiz sırada, yine aynı bölgede bulunan Yahudi okulunun yaz okulu minik öğrencileri, öğretmenleri eşliğinde sinagogda toplanmışlardı. Sinagogda bulunan objeler hakkında bilgilenip, daha sonra tek tek 'Ehal Hakodesh'e çıkıp dua ettiler. Neredeyse tüm erkek ve kız çocuklar altın sarısı saçlı ve mavi gözlüydüler. Daha sonra pamuk helvası yiyip oynadılar. Güzel yüzünü okşadığım bir oğlancık bana helvasından bir parça armağan etti.

Bu çocukların Yahudi kökleri her ne kadar gerilerdeyse bile, onlar bugün örnek birer Yahudi olarak eğitiliyorlar. Geleceğe kazandırılıyorlar.

Sinagogun yanı sıra, kaşer lokanta, küçük bir müze, 'Mikve', ve Yahudi Cemaati yönetim bürosu aynı kompleks içinde yer almakta.

Estonya Yahudi tarihi

Estonya'da yaşayan Yahudi topluluğunun geçmişi her ne kadar 14. yüzyıla dayanıyorsa da, esas Yahudi topluluğu Çar II. Nicolas'ın ordusunda görevli bulunan Yahudi-Rus askerlerinin aileleri ile birlikte bu ülkeyi yurt tutması ile köklendi. Zaman zaman yükselen antisemitizme rağmen, İkinci Dünya Savaşı başlayana değin normale yakın rahat bir yaşantıları olan Estonya Yahudileri 1925'lerde İsrail toprakları üzerinde oluşmaya başlanan ilk kibutzların kurucularındandırlar. Ayrıca 'Hatzair Hatsiyon' derneği de ilk kez Eston Yahudileri tarafından kuruldu.

İkinci Dünya Savaşı başladığında Hitler orduları Estonya'ya girdikten hemen sonra Sovyet Rusya ile savaş halinde olduğundan Sovyet uçakları, şehrin en önemli bölgelerinin hemen hepsini havaya uçurduğunda, sinagog da bu sondan kurtulamadı.

1942 yılının Ocak ayında Alman ordusu üst düzey yetkililerinin ve Hitler'in SS komutanlarının birlikte gerçekleştirdikleri Wansee Konferansı'nın sonucu olarak 'Nihai Çözüm' kararı çıkınca, pilot bölge olarak Estonya seçildi. Örnek teşkil etmesi açısından Estonya'nın Yahudilerden tamamen temizlenmesine karar verildi.

'Judenfrei' kararı ile 4500 kişi hemen yok edildi. 3500 kişi Rusya sınırını geçerek kaçmayı başardı. Orada Rus birliklerine katılarak savaştılar, geriye 1000 kişi kaldı. Savaş bittikten sonra Estonya, Sovyet Rusya idaresi altına girdi. Kısa bir süre geçince hayatta kalan 1000 Yahudi Sibirya'daki esir kamplarına gönderildiler. Onlardan geriye bir avuç Yahudi hayatta kalabildi. Estonya, 2007 yılına dek Avrupa'da hiç sinagogu bulunmayan tek ülke oldu. Komünist rejimi gereğince din unsurları yok edildi, tüm halklar gibi Yahudiler de asimile edildi. 1992 yılında Sovyetlerin dağılmasının

ardından, Estonya bağımsızlığını kazanınca, Yahudiler küllerinden yeniden doğmaya başladılar.

Estonya Yahudileri de kendi bünyesinden önemli kişiler çıkarmış bir topluluk. Moses Wolf Goldberg (1905-1967) yükselen antisemitizm ile birlikte 1930'larda ABD'ye göç eden ünlü bir bilim adamı. 1940 yılında bir tür B vitamini olan Biotin'i keşfeden kişi...

Louis Kahn (1901-1974) o da aynı şartlarda ABD'ye göç etmiş dünyaca ünlü bir mimar. Kahn, ailesinin tümünü Holokost'ta kaybetti.

Yuri Lotman (1922-1993) Sovyet Rusya döneminde Estonya'daki üniversitelerde formalist, kritisizyen, kulturologist olarak profesörlük yaptı.

Eri Klas (1939-) çok ünlü bir müzisyen. Günümüzde Tallinn Filarmoni Orkestrası'nın orkestra şefliği görevini sürdürüyor.

RİGA-LETONYA

Peitav Shul Sinagogu'nda görkemli tavan vitrayları

Yavaş yavaş seyahatimizin son üç gününe yaklaştığımızda Letonya'nın (Latvia) başkenti Riga'ya ulaştık. Riga sanata ve tarihe düşkün insanlar için altın madeni değerinde. Riga'ya ayak bastığımız andan, havaalanına yola çıkmamızın bir saat öncesine kadar her yeri görüp gezmeye çalıştık ama ne yazık ki birçok yere vaktimiz yetmedi.

Riga'nın hem eski, hem de yeni bölümü benim gibi iflah olmaz bir sanatsever için doyumsuz güzel ve ilginç. Kısacası Riga muhteşem... Eski bölgesinde 400, 600 yıllık binalar, katedraller, müzeler, şehir surları, heykeller, anıt-

lar... Restoranlarında müzikler, sokaklarda ve katedralerde klasik müzik konserleri...

Yeni bölgede 19. yüzyıldan kalma Art Nouveau binalar. Bu binalar anlatmakla değil, görmekle bile doyumlayacak güzellikte. Her bir yapı, başlı başına bir heykel, rölyef ve mimari şaheser örnekleri sergiliyor. Art Nouveau mimarisi tarzındaki bu binaların en büyük bölümü St. Petersburglu Yahudi mimar Mikhail Eisenstein'in (1867-1920) eserleri. Mimar Eisenstein 1897 yılında eşi ve minik oğlu Sergei ile birlikte Riga kentine gelerek bu akımın öncüsü niteliğinde peş peşe binalarını tasarlamaya başla-

dı. Müşterilerinin çoğunluğu Riga'nın zengin Yahudi ve Leton tüccarlarıydı.

İnşa ettiği 19 binanın bir tanesinde ünlü Yahudi düşünürü İsaiah Berlin doğup büyümüş. Binanın kapısında bu bilgiyi veren bir bronz plaket bulunuyor. Zaman içinde saray mimarı konumuna gelen Mimar Eisenstein 1909 yılında eşinden boşanunca karısı Yulia Nanovna Konetska ve oğlu Sergei, St. Petersburg'a geri dönmüşler. Kendisi ise 1917 yılında Berlin'e yerleşmiş. Sergei Eisenstein ise dünya çapında ün kazanmış bir film yönetmeni oldu.

Art Nouveau binaları içimizi çekerek arkamızda bıraktıktan sonra eski şehrin sihri kendimizi kaptırverdik. Günümüzde bu şaheser binaların birçoğu yabancı elçiliklere ait resmi binalar olarak kullanılıyor.

Riga Peitav Shul Sinagogu

Eski şehirde, Peitavas Sokağı'nda bulunan Peitav Shul Sinagogu 1905 yılında inşa edilmiş. 2005 yılında Rigalı Yahudiler, sinagogun 100. yılını hep birlikte kutlamışlar. Peitav Shul Sinagogu, Holokost dönemine kadar var olan 14 sinagogdan geriye kalan tek sinagog olma özelliğini taşıyor.

Bu sinagog mimari tarzı nedeniyle Nazilerin gözünden kaçmış, çünkü Art Nouveau tarzında yapılmış iki katlı bir bina ve sinagogun her iki yanında aynı tipte iki ev mevcut. Naziler tüm eski kenti yakmamak için bazı mahalleleri ateşe vermemişler. Bu nedenle kubbeli mabet şeklinde olmadığı için sinagog bugüne ulaşabilmiş. Peitav Shul Sinagogu savaşın sonuna kadar depo ve at ahır olarak kullanılmış. Sinagogun iç mekânında antik Mısır tarzında farklı figürlerle boyanmış sütunlar mevcut.

Letonya 1992'de bağımsızlığına kavuşunca sinagog, ülkeye gelen Chabad din adamları ile bu kesimin diğer üyeleri tarafından restore edilmek üzere ele alındı. Baştanbaşa yenilendi, eski haline sadık kalınarak restore edildi. 'Ehal Hakodeş'in hemen yanındaki duvarlarda eski halinin anımsanması için iki tuğla boyunda duvar boyasız bırakılmış. Böylece bu mekânın hangi şartlardan bu hale getirildiği daha iyi anlaşılıyor.

Peitav Shul Sinagogu eski şehrin tam kalbinde yer alıyor. Her gün dua saatlerinde açık... Ayrıca Chabad teşkilatına ait bir aşevi, yoksul Yahudilere haftada 400 tabak yemek dağıtıyor.

Eski Getto sinagogun güneyinden bir kilometre mesafede Maskavas bölgesinde yer alıyor. Getto'dan geriye birkaç kırık dökük ahşap ve tuğla ev kalmış. Yer yer Holokost'tan kurtulmaların anısına düzenlenmiş hatıralar var. Aynı yoldan yürümeye devam edildiği zaman Gogola Sokağı'nda eski devasa Büyük Choral

Riga Gettosu (en üstte) ve kentteki Holokost anıtları

Sinagogu'nun olduğu yere varılıyor. 'Die Greise Hor Shul' adlı bu sinagogun şimdi yerinde yeller esiyor. 1941'in 4 Temmuz günü bombalanmış, geriye bir tek taş bile kalmamış. Sinagogun yerine, onu anımsatmak amacıyla 1988 yılında büyük bir gri anıt yerleştirilmiş. 4 Temmuz 1941 sabahında tüm Yahudiler sinagogun içindeyken, Naziler pencerelerden içeri el bombaları attılar ve sonra kapıları kilitleyerek, dua edenlerle birlikte sinagogu ateşe verdiler. Geriye tek bir canlı kalmadı. Diğer 12 sinagog da bu büyük sinagog ile aynı yazgıyı paylaştı.

Liksnas Sokağı'ndaki eski Yahudi Mezarlığı 18. yüzyılın başında kurulmuş. Yolun adı 'Hebraische Begradnis Strasse' (Yahudi Mezarlığı Sokağı). Bu bölge Temmuz 1941'de geriye kalan Yahudilerin toplu olarak öldürüldükleri alan. Savaştan sonra mezarlık tamamen yok edilmiş. Mekan park haline getirilip, 'Komünist Tugayları Parkı' adını aldı. Günümüzde 'Stadu' Sokağı'nda 'Gmila Hesed' (Hayırseverler Derneği), 'Adrenes' Sokağı'nda ihtiyaçlı ailelerin

çocuklarının eğitim giderlerini karşılayan bir yardım derneği, 'Peldu' Sokağı'nda Riga'nın ilk Yahudi matbaası, 'Lacplesa' Sokağı'nda Yahudi okulu, 'Daugavas' Sokağı'nda ise Keren Kayemet Le İsrail'in binası var.

1989 yılından bu yana Riga'da 23.000 Yahudi yaşıyor. Bu arada ABD, İngiltere ve İsrail'e büyük göçler oldu. Bugün Yahudi doktorlar, eczacılar, mühendisler, sanatçılar ve öğretmenler şehrin kültürüne ve günlük hayatına önemli ölçüde katkıda bulunuyorlar.

1998 yılında Latvia Üniversitesi'nde 'Yahudi Kültürü Merkezi' kuruldu. Bölümün Başkanı Prof. Ruvin Ferber olup fakültede Yahudi tarihi ve Yahudi felsefesi dersleri veriliyor. Günümüzde Letonya hükümetinin Yahudilere son derece olumlu yaklaşımı var. 14. yüzyıldan beri bu ülkede var olan Yahudi halkı tarihinin en mutlu dönemini yaşıyor. Riga o denli güzel ve değerli bir kent ki, bu güzelim yeri yeniden ziyaret etmeyi planlıyorum. ■

Peitavas Shul Sinagogu içi ve 'Ehal'i (üstte)

OTO Koncept

BİZ GERÇEKTEN FARKLIYIZ

0212 325 07 40

www.oto-concept.com

Beyaz Köpek Balığı Derili Takım Elbiseli Adam

Lucette Lagnado'nun babası Leon, kişisel imzası haline gelen köpek balığı derisinden takım elbisesinin içinde Nil Hilton'da ve Shephard's Otel'de ticari anlaşmalar yapan Mısırlı başarılı bir işadamıdır. Kral Faruk'un tahttan indirilmesi ve Cemal Abdül Nasır'ın diktatörlük rejiminin egemen olmasıyla Leon varlığını kaybeder. Ve ailesiyle ülkeyi terk etmek zorunda bırakılır. Amerikan rüyasının bir kâbusa dönüşmesi... Kahire, Paris, New York üçgeninde ailenin yaşadığı macera... İnanç, gelenek, görenek, trajedi ve sonunda galibiyetle biten bir öykü... Kitabı ülkemizde de büyük ilgi gören Lucette Lagnado ile e-posta aracılığı ile söyleştik.

LUCETTE LAGNADO

1940'lı yıllarda Kahire'de yaşayan bir (Yahudi) aile(şi). Baba Leon Lagnado şehirde sözü geçen başarılı bir işadamı. Cemal Abdül Nasır'ın başa geçmesiyle aile tüm varlığını kaybeder ve göç etmek zorunda kalır. Önce Avrupa, sonra Amerika. Beyaz Köpek Balığı Derili Takım Elbiseli Adam artık 'öteki'leşmiştir...

Bu kitabı yazmaya ne zaman karar verdiniz? Yazmaktaki amacınız neydi?

Kendimi bildim bileli Mısır'ı terk etmeye zorlanıp Amerika'ya göç eden ailemin öyküsünü yazmak istedim. Bu ülkede 'Amerikan Rüyası' diye adlandırılan çok güçlü bir inanç vardır. Söz konusu kavrama göre göçmenler buraya parasız gelirler; çok çalışırlar ve hayata yeniden başlarlar. Genellikle de olayda hep bir

'mutlu son' vardır. Çoğu kez refah düzeyi yükselir; göçmen eski vatanında olduğundan daha iyi bir konuma gelir ve yeni ülkesine asimile olur. Oysa ki ailemin yaşadıkları farklıydı. Hem annemin hem de babamın bu ülkede paramparça olduklarını gözlemledim. Ebeveynlerim için gerçek bir Amerikan kâbusuydu. Bu garip kültürü hiçbir zaman benimseyemediler ve Mısır'ı hep çok özlediler. Benim de yapmak istediğim, yavaş yavaş bölünerek parçalanan bir göçmen ailesinin hikâyesini yazmaktı.

Bir biyografi/otobiyografi yazarken belli bir olgunluk gerekiyor mu? Kitabı kaleme alırken belli bir metot kullandınız mı?

Çoğu zaman bu kitabı niye yıllar öncesinde yazmadım diye hayıflanırım. Çok ama çok daha kolay olacaktı. Köpekbalığı Derisi için çalışmaya koyduğumda artık çok geçti. Annemle babam hayatta değillerdi. Zihnim 'keşke'lerle dolu – keşke onlara şu soruyu – keşke bu kitabı görebilselerdi.

Evet, sanırım üzücü de olsa kitabın yazılmasında belli bir olgunluk gerekti. Kullandığım metoda gelince, mümkün olduğunca geçmişi araştırmaktı. Bildiğiniz üzere araştırmacı gazeteciyim. Böylelikle ailemin 100 yıllık yaşamını araştırmaya başladım. Bu da çok seyahat etmek ve çok soru sormak demektir.

Bu kitap babanızın tüm varlığını kaybedişinin öyküsü. Buna aynı zamanda Mısır Yahudi Cemaati'nin çöküş öyküsü de diyebilir miyiz? Mısır'dan göç; Suriye, Fas, Tunus, Cezayir ve Yemen göçleriyle benzerlik taşıyor mu?

Soruyu iki aşamada yanıtlayacağım. Kitabın üzerinde çalışmaya başladığımda sadece babamın hikâyesini yazmak istiyordum. Fakat kitap yayımlandıktan sonra Leon'un bir simge olduğunu fark ettim; Mısır'dan gitmek zorunda bırakılan 80.000 Yahudi'yi temsil ediyordu. Ve tabii ki, aynı zamanda Arap dünyasında evini terk etmek zorunda bırakılan binlerce Doğu Yahudi'sini de simgeliyordu. Arap ülkelerinde Yahudilerin yaşadığı trajedi bende saplantı halini aldı, hiç kimse arkalarından yas tutmamıştı. Düşünsenize, dünya, topraklarından zorla ayrılmaya mecbur edilen Yahudilerle nadiren ilgilendi. Bu korkunç bir adaletsizlik...

20. yüzyıla kadar Yahudilerle Müslümanlar birlikte sorunsuz yaşadılar. Mısır'daki rejim değişikliğinin ardından ilişkiler inişe geçti. Sokaktaki adamın Yahudilere olan bakış açısı değişti mi?

Zannediyorum sorunlar İsrail'in kuruluşuna uzanıyor. Büyük haksızlık olduğuna inanıyorum. Holokost'tan kurtulan Yahudiler için yaratılmış bir ülke Arap dünyasının nefreti haline dönüştü... İnanılması güç tarihi bir trajedi...

Mısır'ın başına geçen Cemal Abdül Nasır aralarından en kötüsüydü. Yahudi nefretini iyice körükledi. Tümüyle haksız bir yaklaşımdı. Gene de bazı Mısırlılar, özellikle de entelektüeller, İsrail'den ve Yahudilerden hoşlanmazlar. Öte yandan birçok Mısırlının iyi insanlar olduğuna ve geçmişteki huzur dolu ortak yaşamı anımsadıklarına inanıyorum.

Birçok yabancı dil bilen babanız Mısır'da bir Batılı gibi yaşadı ve doğu kültürüne taviz vermedi. Böyle olmasına rağmen ilk kez Avrupa'ya, ardından Amerika'ya gittiğinde uyum sağlayamamasını nasıl açıklarsınız?

Bu sorunun yanıtını hiç düşünmemiştim. İngilizlerle olan dostlukları haricinde gerçekten bir batılı gibi yaşadığından emin değilim. Aslında yaşlı bir oryantalistti – tıpkı o iğrenç sosyal yardım uzmanına söylediği gibi, "Ben bir Arap'ım".

Hatırlanması gereken başka bir nokta da, babam Amerika'ya geldiğimizde 63 yaşında, oldukça zayıf ve

sancılar içindeydi. Amerikan halkı soğuk bir halktır. Belki İngiltere, Fransa hatta Kanada ve tabii ki İsrail'e gitmiş olsaydık çok daha kolay olabilirdi. Kendime sürekli aynı soruyu sorarım- başka nereye gidebilirdik?

Babanız her zaman dini bütün bir insan oldu. Oysaki diğer aile bireyleri, özellikle de çocukları gelenekleri sürdürmediler. Bu konuda ne söyleyebilirsiniz?

Sanırım bu, göçmen olmanın sonucunda, özellikle de batıya göç etmekten kaynaklanan bir trajedidir. Oldukça eski bir kültürden çağdaş batı medeniyetine yol alıyor ve ona uyum sağlamaya çalışıyorsunuz. Biz çocuklar bunu yaptık.

Uyum sağlamak (asimilasyon) gelenekleri yeni kurullarla uygulamaktır... Batı, Tanrı sevgisini, inancını, gelenekleri ve din olgusunu kaybetmiştir. Bunlar babamın hayatını oluşturan kurullardı ve burada kayboldular, hala da kayıplar; inanç o kadar azaldı ki...

Ailemde dört kişiyiz; ablamla küçük erkek kardeşim bir yere kadar direndiler, sonra inançlarını yitirdiler. Ağabeyim Cesar, geleneklerin uygulayıcısıdır. Meşalenin ışığını sürdüren odur. Ben de Cumartesi günleri sinagoga giderim. Ama eskisi kadar gelenekçi olmayışıma üzülürüm.

Kahire doğumlu Lucette Lagnado, Wall Street Journal'da araştırmacı yazar olarak görev yapmaktadır. Gazeteci Douglas Feiden ile evli olan yazar, New York City ve Sag Harbor'da (Long Island'ın doğu ucu) yaşamaktadır.

Beyaz Köpek Balığı Derili Takım Elbiseli Adam, 2008'de Sami Rohr Ödülü'nü kazandı. Yahudi Edebiyatı dalında verilen bu 100 bin dolarlık ödül, alanındaki en büyük nakit ödülü olarak bilinmektedir.

Lagnado
ailesi,
Mısır, 1950

Edith ve Leon'un, Jean Weinberg
tarafından imzalanmış düğün fotoğrafı.

Lucette ve babası Leon

Lucette ve annesi Edith

Mısırlı Yahudilerin son mutluluk fotoğrafı, Kahire, 1958

Mısır'da yaşadığınız dönemde şanslı azınlığın bir parçasıydınız. Sonra, önce Avrupa'ya ardından Amerika'ya göç ettiniz. Eski güzel günler geride kalmış ve maddi zorluklar başlamıştı. Her ne kadar o dönemde küçük bir çocuk idiyse de, durum karşısında başkaldırdınız mı?

Tam olarak başkaldırdığım söylenemez; ancak tepkilerim oldu. Amerika'dayken son derece dini bütün bir hayat sürerdik. Ben de görevlerini bilen bir çocuktum. Her hafta annemle sinagoga gider, çeşitli bayramları ve oruçları gereğince yerine getirirdim. Ancak aklımda farklı düşünceler de vardı. Brooklyn'i terk edip uzaklara gitmek istiyordum. Gittim de. Ama bugün bunun için hala pişmanlık duyarım.

Çocuklarınıza ailenizin geçmişini anlatıyor musunuz? Örneğin onlara geleneksel yemeklerinizi, konuştuğunuz dilleri öğretiyor musunuz?

Ne yazık ki çocuğum yok. Fakat son zamanlarda ailem, onların kültürleri, yemekleri bende saplantı haline geldi. Doğrusunu söylemek gerekirse artık Amerikan mutfağını sevmiyorum. Giderek daha fazla Suriye ve Mısır yemeği pişiriyorum. Diğerleri bana tatsız, tuzsuz

gelmeye başladı.

Hep bir azınlığın parçasıydınız; önce Mısır'da, sonra da Avrupa ve Amerika'da. Azınlık olarak yaşamamanın artı ve eksileri nelerdir?

Çok ilginçtir, Mısır'da Yahudi olmanın, Amerika'da Yahudi olmaktan daha kolay olduğuna inanıyorum. Mısır'da Yahudiler birbirine çok yakındı; gerçek bir cemaat vardı. Sanırım şimdi Türkiye'de olduğu gibi. Her ne kadar 'kaşer' gıda bulmak çok kolay değildiyse de Yahudilerin çoğunluğu 'kaşerut'a uyardı. Aileler birbirine yakın otururlardı. Aile kavramı son derece önemliydi. Arkadaşlarınız, akrabalarınız ile sinagogda veya yemeklerde rastlaşırdınız. Amerika'da ise – özellikle batıda – dini özgürlük o kadar geniş ki, insanlar dindar olmaktan vazgeçiyor. Karışık evlilikler yapıyor, 'kaşerut'a bakma ihtiyacı duymuyor. Çok çelişkili gibi görünse de bir Arap ülkesinde Yahudi olmak, birçok bakımdan Amerika'da Yahudi olmaktan daha kolaydı. Birçokları gülmüş olduğumu düşünebilir, ancak gerçek bu...

Bugün kendinizi hangi ülkeye ait hissediyorsunuz?

Hem Amerika, hem Mısır, belki ikisi de değil. Amerikan vatandaşıysam

da kendimi tam olarak Amerikalı diye tanımlayamam. Öte yandan Mısırlı kimliğimden sıyrılmak için onca uğraş verdikten sonra, kendime nasıl Mısırlı diyebilirim? İnsanlar bu soruyu sorduklarında yanıtım; her ikisinedir.

Kitabınızı okurken Mısır Yahudileri ile Türk Yahudileri arasında birçok benzerlikler bulduk. Yaşam tarzları ve gelenekler bizi çok etkiledi. Türkiye'yi hiç ziyaret ettiniz mi?

Doğrusu şaşırmadım. Köpekbalığı Derisi yayınlandıktan sonra aralarında Ortadoğu Yahudileri de bulunan çeşitli ortamlarda konferanslar verdim. Birçoğu kendi öykülerini anlattığını söyledi. Türkiye'ye hiç gitmedim ama gitmeyi çok istiyorum.

Bu sürgün hikâyesi New York Times'ın En Çok Satanlar Listesi'nde yer aldı. Yeni projeleriniz var mı?

Her şey yolunda giderse eylül ayında Köpekbalığı Derisi'ne kardeş sayılacak olan yeni kitabım yayınlanacak. Konferanslarım sırasında, "Neden babanız hep ön plandaydı da anneniz ikinci rolü üstlendi" dediler. Bu kez annem ön planda olacak. Adı: "The Arrogant Years"... Genç bir kızın Kahire'den Brooklyn'e kaybolan gençliğini arayışı. ■

PORTRE

Rina Eskenazi

ÖTEKİ'LERİN ve FREAK'LERİN FOTOĞRAFÇISI

DIANE

ARBUS

"En sevdiğim şey daha
önce hiç bulunmadığım bir
yere gitmektir."

Diane Arbus

Diane Arbus

Bir film izledim ve hayatım değişmedi ama hayata bakışım değişti. Yönetmen Steven Shainberg'in Patricia Bosworth'un yazdığı biyografiden uyarladığı film, ünlü fotoğrafçı Diane Arbus'un kendini keşfetme sürecini anlatıyordu. O güne kadar Diane Arbus'un adını bile duymamıştım, fakat o günden beri Diane Arbus'un hayatını inceler buldum kendimi. Film beni Diane Arbus'un yaşamını ve yapıtlarını araştırmaya zorladı diyebilirim. Üstelik hiç bir fotoğrafçılık merakım olmadığı halde nedense canım fotoğrafçılığa başlamak, sıradan resimler değil, Diane Arbus'un kareleri gibi portreler çekmek istedi. Belki bir gün bunu da yapacağım. Film garip bir biçimde beni Diane Arbus'un iç dünyasına çekti, çekmiş olduğu fotoğrafları internetten buldum, hepsini bilgisayarına yükledim ve canım sıkıldıkça onlarla yaşıyorum. Nicole Kidman (Diane Arbus) ve Robert Downey Junior'un (Lionel Sweeney) başrolde olduğu "The Fur: An Imaginary Portrait of Diane Arbus" (Kürk: Diane Arbus'un Hayali Bir Portresi) adlı filmde, Diane Arbus'un hayatı, gelgitleri, içinde bulunduğu ruh hali hypertrichosis sendromuna sahip tüm vücudu ve yüzü uzun tüylerle kaplı Lionel ve acıip arkadaşlarının sembolize ettiği 'ucube'lere duyduğu aşk başarılı bir şekilde beyazperdeye aktarılmıştı. Filmin başında, sonradan "ucubelerin

fotoğrafçısı" diye bilinecek olan Diane'i kocasına moda fotoğrafları çekmesinde yardım eden iki çocuk annesi mutsuz bir kadın olarak görüyoruz. Gösterdiği en aykırı davranış balkonda elbisesinin birkaç düğmesini açarak küçük bir teşhircilik sergilemesi oluyor. Üst kat komşusu aşırı kullanma hastalığına sahip Lionel ile tanışmasıyla ise hayatı değişmeye başlıyor; kendisini buluyor adeta. Lionel ve onun farklı arkadaşlarını tanıyarak bilinçaltının sesini dinliyor; ya da ona sürekli normal olması gerektiğini söyleyen içindeki sesi susturuyor. Lionel sayesinde, tıpkı Arbus'un gerçek hayatında olduğu gibi, toplumdan dışlanmış insanların içine karışıyor ve farklı bir dünyayı keşfediyor. Nicole Kidman daha sonra hayatını inceleyeceğim ürkek, tuhaf, meraklı, çocuksu fakat dayanılmaz çekici hatta, biraz depresif Diane Arbus karakterine bir eldiven gibi uymuştu. Lionel ile Arbus'un öyküsü kurmaca olabilir ama Diane Arbus'un gerçek hayatına hiç de aykırı kaçmıyor hatta birebir yaşanmış izlenimi veriyordu. Toplumdan dışlanan ve anormal görünen bir adama aşık olan, dıştan her şey normal gözükürken içinde yaşadığı korkunç çelişkileri gizleyemeyen bir kadın olan Arbus'un hayatını merak ediyorsanız, bu filmi izleyin derim. Sahnelerin çekimi, kameranın kullandığı filtre sizi Diane'in tuhaf dünyasına çekecek, freaklerin (ucubelerin) dünyasına da farklı bir gözle bakabileceksiniz.

Film izledikten sonra Diane Arbus'un çektiği fotoğraflara uzun uzun baktım, çünkü filmden daha çok şey anlatıyorlardı.

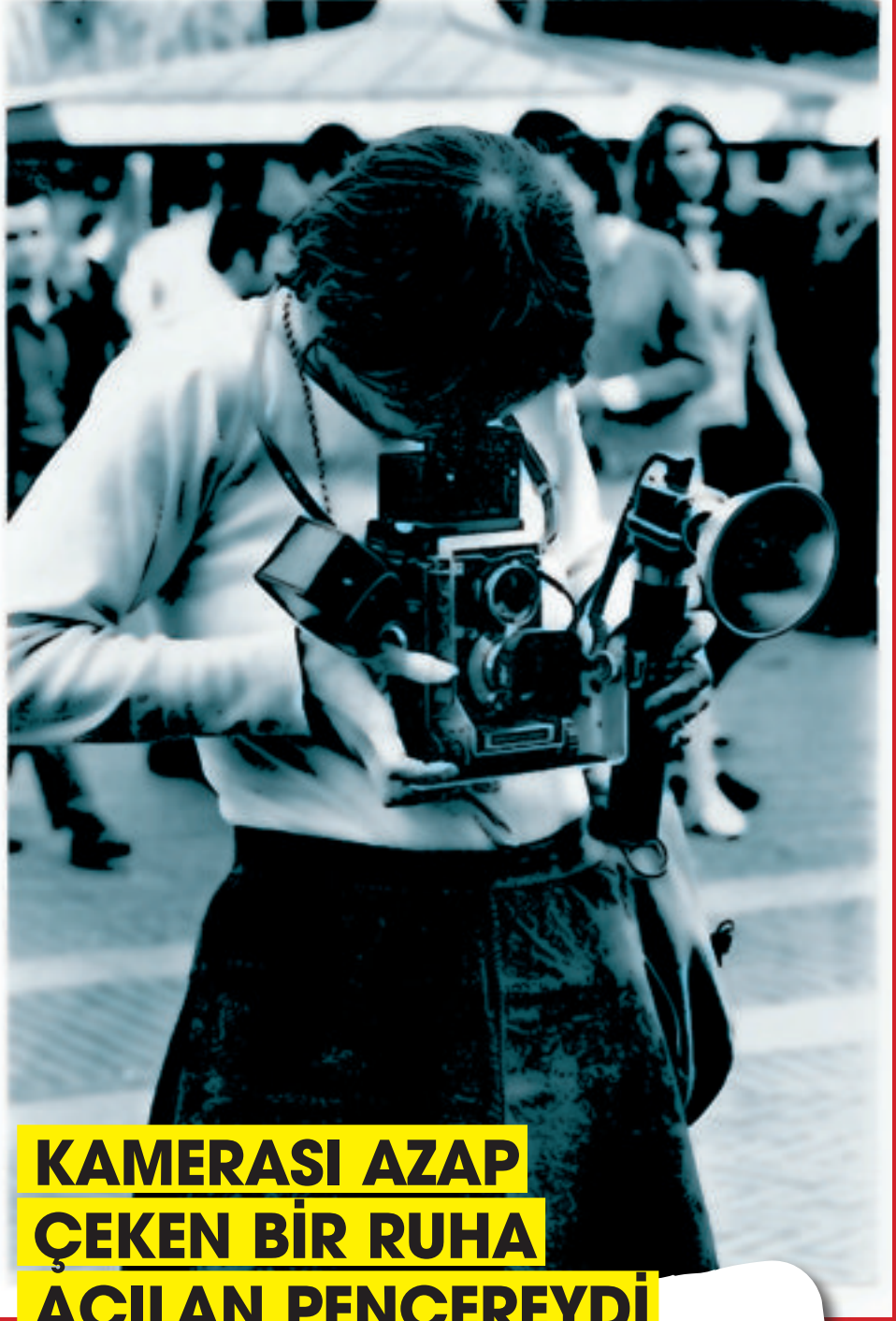
"Fur: An Imaginary Portrait of Diane Arbus" filminde Arbus'u Nicole Kidman canlandırıyor.

Filmi izledikten sonra Diane Arbus'un çektiği fotoğraflara uzun uzun baktım, çünkü filmden daha çok şey anlatıyorlardı.

Arbus 1971 yılının Haziran ayında bir depresyon nöbeti sırasında hem uyku hapi içerek hem de bileklerini keserek intihar edecektir. Öldüğünde 48 yaşındadır. Ölüm anını kare kare fotoğrafladığı veya arkadaşlarına fotoğraflattığı rivayet ediliyorsa da konu henüz netliğe kavuşmamıştır. Ölümünden bir yıl sonra ABD'nin en prestijli modern sanatlar müzesi MoMa (Modern Museum of Art) Arbus'un çalışmalarının retrospektif sergisini açar, sergi 7 milyon izleyici ile en çok ziyaretçi çekmiş solo fotoğraf sergisi olarak fotoğrafçılık tarihine kaydedilir. Aynı yıl Arbus, Venedik Bienali'nde fotoğrafları sergilenen ilk Amerikalı olacaktır. Kızı Doon Arbus ve yakın dostu Marvin Israel'in hazırladığı monografi tarihte en fazla satan sanat kitapları listesinde yer alır. 2004 yılında 478.000 dolara satılan Arbus'un "Identical Twins/ Tıpatıp İki kızlar" adlı fotoğrafı dünyanın en pahalı altıncı baskısıdır. 1972-1979 yılları arasında tertiplenen gezginci sergiler sayesinde dünyada milyonlarca insan Arbus'un fotoğraflarını izleme olanağı bulmuştur. 2003 ile 2006 yılları arasında çeşitli sponsorların üstlendiği, fotoğraflarının yanı sıra kullandığı kameralar, mektupları, not defterleri, günlüğü gibi eşyaların sergilendiği "Diane Arbus Revelations" (Diane Arbus İfşaatlar) başlığı altında bir diğer önemli gezginci retrospektif sergiler dizisi sayesinde hemen hemen tüm dünya Arbus'u ve onun iç dünyasını tanımıştır.

KAMERASI AZAP ÇEKEN BİR RUHA AÇILAN PENCEREYDİ

Patricia Bosworth 1984'te yayımladığı Arbus biyografisinde sanatçının intiharını bir sembol olarak yorumlar ve bu çarpıcı öyküyü kapağına koyduğu anahtar cümle ile özetler: "Kamerası azap çeken bir ruha açılan pencereydi." Evet, gerçekten de fotoğraf sanatına hiç tartışmasız ayrı bir boyut kazandıran ve çektiği fotoğrafların tekine bir kaç saniye bakmanızla bütün metabolizmanızı alt üst eden bu kadının hayatı da çektiği fotoğraf kareleri kadar acı vericiydi.

1970'li yılların başında Leningrad'ı ziyaret eden fotoğrafın maestrosu Henri Cartier-Bresson'a Sovyet Rusya'nın önde gelen fotoğrafçılarından biri çağdaş fotoğrafçılardan hangisini beğendiğini sorar. Cartier-Bresson hiç düşünmeden yanıtlar: "Amerikalı, Diane Arbus adlı genç kadın. Geçenlerde intihar etti."

DIANE ARBUS KİMDİR?

Toplumun uç kesimlerinde yaşayan insanların portrelerini çekmesiyle tanınan Diane Nemerov Arbus, yirminci yüzyıl dokümanter fotoğrafçılığın kilit isimlerinden biridir. 1950 ve 60'lı yıllar için çok yeni, hatta tuhaf ve rahatsız edici bir konudur marjinal insanlar. O güne kadarki tüm "fotoğrafçılıkta mesafeli duruş" kurallarını alt üst ederek portresini çektiği insanlara mümkün olduğunca çok yaklaşmış, mahremiyetlerine girmiş ve portrelerine sanki izleyiciyi her bir fotoğrafa daha uzun süre, derin derin bakmaya mecbur eden bir "psikoloji" boyutu katmıştır. Özellikle akıl hastaları, down sendromlu hastalarla yaptığı çalışma, cüceler, devler, travestiler, fahişeler gibi marjinal kesimlere yönelmesi onu seleflerinden ve çağdaşlarından farklılaştırmıştır. Arbus kariyerinin başlangıcında 35 mm. makineler tercih ederken, 60'larla birlikte kare çerçeve oranı sağlayan Rolleiflex Orta format TLR (iki lens refleksi) makineler kullanmaya başlar; bu makine ile birlikte Arbus göz seviyesinde bakaçlı makinenin yarattığı engelleri de ortadan kaldırmıştır. Böylece fotoğrafçı fotoğrafladığı kişi ile doğrudan, aracın yarattığı dolayım olmadan iletişim kurabilmiştir. Çektiği fotoğraflar da böyledir - sanki fotoğrafçı ile fotoğrafın öznesi aynı insandır, aralarında hiç bir perde yoktur.

1923 yılında varlıklı bir Yahudi ailenin çocuğu olarak New York'ta dünyaya gelen Diane Arbus'un babası David Nemerov Rus bir göçmen, annesi Gertrude ise Fifth Avenue'da yer alan Russek Kürk Dükkanı'nın sahiplerinin kızıydı. Evliliklerinden sonra kürk dükkanını büyük bir mağaza haline çeviren David, aralarında Diane'in de bulunduğu üç kızını Central Park'ın batısında Park Avenue'daki apartmanlarında yetiştirdi. Diane'in hayatı boyunca yaşayacağı depresyonun kökenine bakıl-

" Her türlü zorlayıcı koşulardan muaf, onlara bağışıklık kazanmış olarak büyüdüm. Acı çektiğim şeylerden biri de hiçbir zaman güç koşulları hissetmeden gerçek dışı gelen bir ortama hapsedilmiş olarak yetişmiş olmaktı."

Diane Arbus

dığında varlıklı bir ailede büyümenin karmaşıklığı, Diane'nin mesafeli ailesi, çocukluk ve ilk gençlik yaşantısının şair ağabeyi Howard Nemerow'un gölgesinde geçmesi, sürekli çalışan babası, bunalımda olan annesi ve ona olduğundan daha az sevildiği hissini veren yaşam koşulları gibi

PORTRESİNİ ÇEKTIĞI İNSANLARA MÜMKÜN OLDUĞUNCA ÇOK YAKLAŞMIŞ, MAHREMİYETLERİNE GİRMİŞ VE PORTRELERİNE SANKİ İZLEYİCİYİ HER BİR FOTOĞRAFA DAHA UZUN SÜRE, DERİN DERİN BAKMAYA MECBUR EDEN BİR "PSİKOLOJİ" BOYUTU KATMIŞTIR.

nedenleri görmek mümkün. Ondaki resim yeteneğini keşfeden babası Diane'ı güzel sanatlar lisesine kaydedecek fakat Diane "Herkes bana mükemmel resimler yaptığımı söylüyor, sıkıldım," diyerek liseden sonra resim eğitimine noktayı koyacaktır. 13 yaşındayken babasının dükkanında çalışan Allan Arbus ile tanışan Diane, ebeveynlerinin karşı çıkmasına rağmen, 18 yaşında evlenerek eşi ile birlikte moda fotoğrafçılığına başlamış, onun sanat yönetmenliği ve Allan'ın kadrajı ile çekilen fotoğ-

rafları ortak olarak yayınlamışlardır. Doon ve sonradan annesi gibi fotoğrafçılığı seçecek olan Yolanda Amy adında iki kız çocukları olur. Diane ve Allan'ın ilişkileri karşılıklı anlayış ve desteğe dayalıdır. Hatta Diane'a ilk fotoğraf makinesini eşi Allan hediye edecek ve onu yüreklendirecektir. Ortak fotoğrafları MoMa'da bir sergide yer aldıktan kısa bir süre sonra, 1956 yılında Diane moda fotoğrafçılığını tamamen eşine bırakarak kendi sanatını tek başına devam ettirmeye karar verir. Profesyonel yaşamlarındaki ayrılığı 1959'da resmi boşanma izler fakat Allan ikinci kez evlenip California'ya taşınana dek dostlukları ve dayanışmaları sürecektir.

Evliliğinin yıpranması Diane'a güç gelse de, sanatının gelişip olgunlaşması aynı döneme rastlar. "Her zaman ayrılığımızın onun gerçek bir fotoğrafçı olmasına yol açtığını düşünmüşümdür," diyecektir eşi Allan Arbus New York Times ile yaptığı söyleşide, "fotoğraf çekmek için gittiği yerlere mümkünü yok katlanamazdım. Bowery'deki barlara ve tanımadığı insanların evlerine gidiyordum. Dehşete düşerdim!"

ARBUS UCUBELERİN FOTOĞRAFÇISI OLUYOR

Bir yandan alışılmışın dışında konulara duyduğu ilgiye yönelmesini, öte yandan geleneksel fotoğrafçılık tekniklerinde ustalaşmasını sağlayan ünlü fotoğrafçı ve eğitmeni Lisette Model, Arbus'un gelişmesine büyük katkıda bulunmuştur. "Öğretmenim Lisette Model bana ne kadar özel olursam, o kadar genel olunacağını anlamamı sağlamıştı" diyecektir Arbus ders verdiği öğrencilerine.

Arbus'un 60'larda Esquire ve Harper's Bazaar gibi dergiler için çektiği ticari portreler giderek çok özel ve özgün bir görünüm üstlenirler. Yazarlar, oyuncular, aktivistler ve politikacılar gibi geleneksel özneler olmalarına rağmen hepsi tuhaf ve rahatsız edicidir. Özneleri ile saatler geçirir, onları evlerine veya ofislerine kadar izler, mahremiyetlerine girer, gevşeyip halkın tanıdığı maskelerini bir kenara bıraktırına dek onlarla sohbet ederdi.

"Her keresinde" diye yazar Esquire dergisinin editörü Harold Hayes, "özne en doğal ortamında dosdoğru ve hiç gözünü kırpmadan merceğin tam merkezine

"Fotoğraf makinesi bir keşif aracıdır. Yalnızca bildiğimizin değil, bilmediğimizin de fotoğrafını çekeriz."

Lisette Model

bakarak poz verir ve hepsinin yüzünde benzer tuhaf ifade vardır; kendilerine bakandan özel bir anlayış beklemektedirler."

İki kez Guggenheim Ödülü'ne layık görülen ticari olmayan çalışmalarında ise Arbus park banketinde oturan çift, genç politikacı, tıpatıp ikiz kızlar gibi hiç de ünlü olmayan kişilere ve cüceler, travestiler, eşcinseller, çıplaklar kampındaki insanlar, sirk göstericileri gibi marjinal insanlara yönelir.

"Bu insanlara tapmaya başladım ve hâlâ da tapı-

yorum. Elbette ki en iyi arkadaşlarım değiller ancak bana farklı hissettiriyorlar. Hayatları bir efsane ve bu efsanede yoğun kalite var. Bir peri masalında sizi durdurup size soru sorabilecek insanlar gibiler. Çoğu insan, hayatlarını ya bir travmayla başa çıkmak zorunda kalırlarsa endişesiyle yaşar, halbuki onlar travmalarıyla doğuyorlar. Onlar hayattaki sınavlarını çoktan vermişler. Onlar kesinlikle seçilmiş insanlar, onlar birer aristokrat!”

Böyle diyor Diane Arbus. Devlerin, cücelerin, sakatların, eşcinsellerin, yani “ötekilerin” fotoğrafını çekiyor. Sirkler, parklar, akıl hastaneleri, ucuz otel odaları, Diane’in ikinci evi oluyor. Arbus bu insanları fotoğraflamıştır, çünkü beyanına göre kendisi bu insanlarla ilgilenmiştir başka kimse değil.

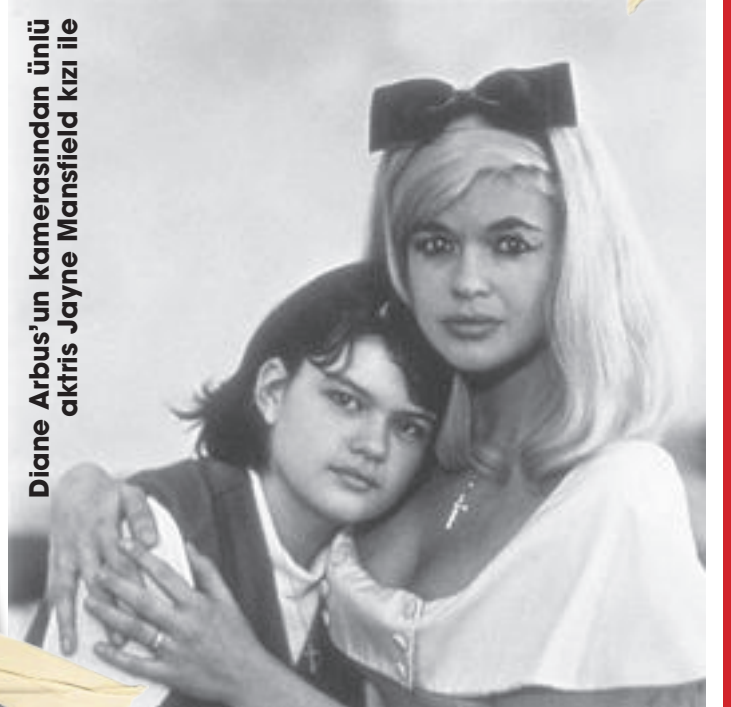
Ticari kaygılarla olsun olmasın, fotoğrafını çektiği en alışagelmış kişide bile bir farklılık, bir çirkinlik yakalamıştır Arbus. Fotoğraflarının istisnasız hepsi bir yüzleşme gibidir - direkt flaş ışığı altındaki özne dosdoğru kameraya bakmakta ve kayıtsız şartsız teslim olmaktadır. Şahıslar kendilerini ve zaaflarını onun merceğine dökmeye hem istekli, ve hatta çok heveslidirler de.

Çok olumlu eleştiriler aldığı halde maddi sıkıntılardan ötürü hiç sevmediği magazin fotoğrafçılığı yapmak zorunda kalan Diane sürekli çelişkiler içinde yaşamıştır. 1970-71 yılında tam bir sene boyunca yaratıcı dehası gereği heyecanla kıvranarak arzuladığı yeni bir fotoğraf makinesini bir türlü alamamış olması onun ruh halinin göstergelerinden biridir. Dolayısı ile sonunda bu gelgitlerle yorulan ruhunu dinlendirmek istemesi, yani nedensizmiş gibi görünen intiharı hiç de şaşırtıcı değildir.

Porto Riko'lu kadın

Diane Arbus'un kamerasından ünlü aktris Jayne Mansfield kızı ile

Diane Arbus'un kamerasından ünlü aktris Jayne Mansfield kızı ile

Fotoğraflar ve öyküleri

Ölümünden bunca yıl sonra bile Arbus insanları büyülemeye devam ediyor. Ezilmişlerin ve marjinalerin görüntülerinin sinema filmlerinin ve reklamların ortak malı olduğu günümüzde dahi Arbus'un kareleri hâlâ şaşırtıcı, hâlâ yenilikçidir. Arbus'a yönelen en önemli eleştirilerden biri ise nesnesine küçük düşürücü biçimlerde yaklaşmasıdır. Bu eleştirinin temel iddiası sıradan insanları bile rahatsız edici görüntülerle poz vermeye yönlendirmesidir.

Dönüp bakıldığında akla gelen bir önemli soru da bu insanlar neden Arbus'un kendilerini fotoğraflamasına izin vermiştir? Neden kurumlar kendi bakımları altında olan engelli insanlara ulaşmasına izin vermiş ya da çıplaklar kampına girebilmiştir? Ya da parkta oturan eşcinsel bir adam neden onun mahremiyetine girmesinde bir sakınca görmemiştir?

"Kadına Dönüşen Çıplak Adam" fotoğrafını ele alalım örneğin. Cinsiyet organı görünmeyen, kadın mı erkek mi olduğu belirsiz bu fotoğrafın öyküsü ilk kez San Fransisco Modern Sanat Müzesi'ndeki sergide tüm ayrıntıları ile gözler önüne serilmiştir. Önce bir park bankosunda oturan kabarıkl saçlı bir 'kadın'ın fotoğrafı vardır. Daha sonra aynı kişi evinde sütyen ve külotu ile, akabinde çıplak ve peruksuz, birkaç dakika sonra cilveli bir şekilde koltukta bacak bacak üstüne atmış 'kadın kılığında bir erkek' ve en nihayet o bildik fotoğraf karesi için ayakta ve finalde tekrar parkta bir bankoda oturan sıradan bir 'erkek'. Her nasılsa Arbus ona parkta yaklaşmış, evine götürmeye ve mahrem hayatını açığa çıkaracak pozlar vermeye ikna etmiştir. "Sıklıkla bunu yapardı. Sokakta veya parkta usulca insanlara sokulur ve alçak bir sesle fotoğraflarını çekmeye razı ederdi," diyor eski kocası Allan, sonra da gülerek ekliyor, 'sadece pratik yapıyorum,' derdi. Sanırım gerçekten de pratik yapıyordu." İşin aslı, Arbus her bir nesnesinin pek çok fotoğrafını çeker, adeta bıktırana kadar çeker ve en sevdiği veya en çarpıcı kare(leri)yi izleyiciyle paylaşırdı.

Arbus, "Sokakta birini gördüğünüzde, onda asıl dikkatinizi çeken şey genellikle kusuru olur" diye yazmıştı. Arbus'un çalışmalarında ısrarlı bir 'aynı'lık, kişileri ne denli geniş yelpazede seçerse seçsin bir prototip vardır. Onun fotoğraflarından ikisi, ağlayan bebekler hakkındadır; bu bebekler huzursuz, hafta delirmiş gibidirler. Benzer ya da ortak yönlere sahip bu iki şey,

Arbus'un Central Park'ta fotoğraflarını çektiği, birbirlerinin tıpatıp aynı yağmurluğu giyen iki kız (kız kardeş değil ama) da olabilir, birden çok fotoğrafta kendilerini görebileceğimiz ikizler veya üçüzler de. Birçok fotoğraf, insanda müthiş bir merak duygusu uyandırarak, iki insanın bir çift olduğunu düşündürür; üstelik bunların hepsi tuhaf çiftlerdir: heteroseksüel ya da gay, siyah ya da beyaz, eskimiş bir evde ya da yapımı yeni tamamlanmış bir evde olmaları bir şey fark ettirmez.

Bu insanların eksantrik görünmelerinin sebebi, çıplaklar kampındakiler gibi üzerlerinde hiçbir giysinin bulunmaması ya da çıplaklar kampındaki önlüklü garson kız gibi giyinmiş olmaları değildir. Arbus'un fotoğraflarını çektiği insanların hepsi ucubeydi: başında bir hasır şapka, elinde "Hanoi'yi bombalayın!" rozeti, savaş yanlısı bir mitingde yürümeyi bekleyen bir genç erkek; İhtiyarlar Balosu'nda özel kostümleriyle kral ve kraliçe rolündeki yaşlılar; katlanır sandalyelerinde rahatça dinlenen otuzlarında bir banliyölü çift; dağınık yatak odasında tek başına oturan bir dul kadın vesaire.

New York, Bronx'ta, evde ebeveynleriyle birlikte oturan bir Yahudi dev'i gösteren fotoğraftaki anne baba da, düşük tavanlı oturma odalarında, onların yanında kamburunu çıkararak duran insan azmanı oğul gibi yanlış boyda, cüce gibi görünmektedir.

Arbus'un o dönemde Vietnam Savaşı'na ve şiddete karşı bir duruş sembolü haline gelen, belki de en çok bilinen fotoğrafı "Boy with a hand grenade in Central Park" (Central Park'ta el bombası ile bir çocuk'tur. Çocuk sağ elindeki el bombasını sımsıkı tutmaktadır; sol elini pençeden bir yumruk gibi sıkmıştır ve yüzünde manyakça bir ifade vardır. Resimdeki çocuk Colin Atwood'un sonradan anlattığına göre, Arbus çocuğun etrafında döne döne bir çok açıdan pozlar çekmiş ve en son karede çocuk bıkkınlıktan "yeter artık artık bu resimler!" dediğinde Arbus vurucu pozunu yakalamıştır. Nitekim, çekilen diğer karelerde çocuk gülümsemektedir.

Arbus bizi fotoğrafçılık ahlâkını sorgulamaya zorlamaktadır; hem de haleflerinden ve seleflerinden çok daha fazla. Fotoğraf çekince ne yapıyoruz, bize bu hakkı veren nedir? Cevabını kendi sözlerinde arayalım:

Yahudi Dev ebeveynleri ile Bronx'taki evinde

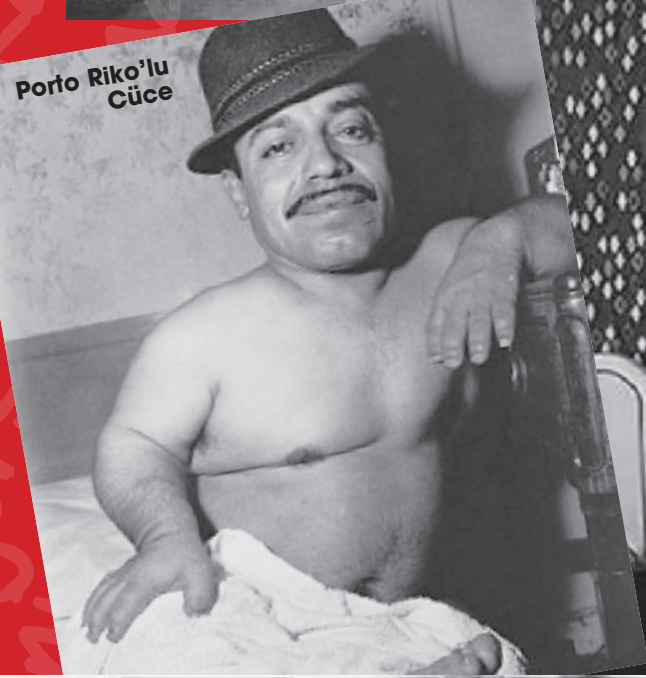
"Bir fotoğraf
bir sırda ilgili
bir sırdır. Size
ne kadar çok
anlatıyorsa,
o kadar az
bilirsiniz."

Diane Arbus

Central
Park'ta el
bombası ile
bir çocuk

Porto Riko'lu
Cüce

Üçüzler yatak odalarında

Kadına Dönüşen
Çıplak Adam

"Tasvir etmeye
çalıştığım şey,
kendi derinizin
içinden çıkıp başka
birinin derisinin
içine girmenizin
mümkün olmadığı...
O başka birinin
trajedisiz sizin
trajedinizin aynısı
değildir."

Diane Arbus

Kadına Dönüşen
Çıplak Adam

NE DEDİLER?

New Yorker Dergisi
yazarı **JUDITH
THURMAN**

“Kocaman yeşil
gözleri, narin, egzotik
yüzü ve incecik
vücudu ile ışıltılı bir
genç kadındı Diane
Arbus. Ve, gelinlik
çağında bir kız gibiydi.
Yayınlanmış her
fotoğrafı cinsellikle
yüklüdür. Her türden
insan ona tutkundu ve
o da her türden insana
tutkundu.”

Dünyanın
altıncı
en pahalı
baskısı

Diane Arbus: Tıpatıp ikizler,
'Shining' filmindeki ikiz kızlara ilham kaynağı olmuştur.

Fotoğrafçı
RICHARD AVEDON

“Arbus’un hayatı, fotoğrafları veya
ölümü ile ilgili hiç bir şey rastlantısal
veya sıradan değildir.”

YAZAR NORMAN MAILER:

“Diane Arbus’a kamera
vermek bir bebeğin eline
canlı bir el bombası vermeye
benziyor.”

Kendisini bacakları iki yana açık kadife bir koltuğa kibirle yayılmış vaziyette yakalayan yakın dostu ünlü yazar Norman Mailer’ın bu alaylı sözleri bugün hâlâ tartışma konusudur. Norman Mailer Arbus’u övmüş müdür, yoksa çektiği fotoğrafa bozulduğu için onu küçük düşürmeye mi çalışmıştır? Bilinmez. Ama şurası gerçek ki, kamera Arbus’un boynuna asılı bir maymuncuk gibiydi. Onunla hemen her kapıyı açabiliyordu. Korkusuz, azimli ve savunmasız - bu üçüne de sahipseniz size karşı koymak mümkün değildir. ■

Diane Arbus’un
kamarasından Norman
Mailer

Gözünüzdeki Perdeyi Balat'ta kaldırın!

*Eskisi gibi canlı ve net görmek elinizde..
Hem de bütçenizi zorlamadan*

SGK'lılar için
Katarakt
ameliyatlarında
fark ücreti
yok!

113
YIL

or-ahayım

**ÖZEL BALAT
HASTANESİ**

Bölümlerimiz

www.balathastanesi.com.tr

- İç Hastalıkları
- Genel Cerrahi
- Kardiyoloji
- Kadın Hastalıkları ve Doğum - Perinatoloji
- Çocuk Hastalıkları ve Yeni Doğan Yoğun Bakım
- KBB
- Göz
- Ortopedi
- Üroloji
- Erişkin Yoğun Bakım
- Nöroloji

- Dermatoloji - Lazer Epilasyon - Botox - Leke Tedavisi
- Beyin Cerrahi
- Plastik Cerrahi
- Çocuk Cerrahi
- Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon
- MR - BT - Digital Mammografi - Renkli Doppler Ultrason
- Gastroskopi - Kolonoskopi
- Diş ve İmplant Kliniği
- Diyet ve Sağlıklı Beslenme

24 Saat Tam Teşekküllü Laboratuvar

Telefon: ▶ 0212 491 00 00 (pbx)

AYIN DOSYASI

Aylin YENGIN

Her şey bir sabah posta kutuma düşen bir e-posta ile başladı... Apoyevmatini Gazetesi'nin maddi sorunlar yüzünden kapanacağı hakkındaki mailde şöyle yazıyordu: "1925'ten beri yayında olan Apoyevmatini bugün hâlâ ilk kurulduğu günkü yerinde (Beyoğlu'nda, Suriye Pasajı'nda) basılıyor. 6-7 Eylül olaylarında 2 hafta basılamamasının dışında hiç aralık vermeden yayın hayatına devam etmiş. Maalesef bu tarihi gazete kapanıyor! Basın onur kartı sahibi olan genel yayın yönetmeni Mihail Vasiliadis'in verdiği bilgiye göre 12 Temmuz 2011'den sonra yayın hayatlarını mali nedenlerden dolayı devam edemeyeceklermiş. Gazeteciler cemiyetine üye bu tarihi gazetenin yaşatılması için, eski İstanbul değerlerinin korunması adına cemiyetin bir hamle yapması umut ediliyor."

ONLAR AZINLIK GAZETELERİ Mİ? DA KİM?

Neyse ki, yeni kaynaklar bulundu ve tarihi Apoyevmatini Gazetesi kapatılmaktan kurtuldu, ama bu süreç aklımıza bazı sorular getirdi. Kimdir bu azınlık gazeteleri, nasıl ayakta dururlar, ne gibi sorunları vardır? Çalışanları kimlerdir? Bu sorularımıza yanıtlar bulmak için yola çık-

tık ve Agos, Apoyevmatini, Jamanak, İho ve Marmara gazetelerinin (alfabetik sırayla) genel yayın yönetmenleri ile temasa geçerek, kâh gazeteleri hakkında çeşitli bilgiler aldık, kâh dertleştik... Hepsine aynı soruları sorduk, farklı farklı cevaplar aldık. Her birine, bize ayırdıkları değerli vakitler için çok teşekkür ediyoruz.

AGOS

Yururum tombulum' demiş Beyoğlu'nda yalan rüzgârı

Geryek bilgiler gideniyor

Yesayetçiliğin sonu demek için erken

Kürt sorusunda çözüm yakın ama kolay değil

JAMANAK

Apoyevmatini

Marmara

1 Okur profilinizi nasıl değerlendirirsiniz? Sizi daha çok kimler okuyor?

2 WEB siteniz var mı? İlgili görüyor mu?

3 Bu kadar uzun soluklu olmayı nasıl başardınız?

4 Gazete kendi kendini mi finanse ediyor yoksa dışarıdan destek alıyor mu?

5 Hangi satış kanalını kullanıyorsunuz? Dağıtımınız abonelik sistemiyle mi yapılıyor?

6 Gazeteniz hangi lisanlarda yayımlanıyor ve içeriğinde ne tür konulara yer veriliyor?

7 Otosansür uyguluyor musunuz?

8 Yazar kadronuz sabit mi? Gönüllü olarak mı çalışıyorlar?

IHO

AGOS

1. Şu an okur profilimizin yaklaşık %60 kadarını Ermeniler, %40'ını ise Türkiyeli okurlar oluşturuyor. Yayına başladığımız 1996 yılından 2000'li yıllara dek okur profilinin çoğunluğunu Ermeniler oluşturuyordu. Bugün daha dengeli ve çeşitli bir okur dağılımımız olduğu söylenebilir. Yaklaşım olarak ise, okurlarımızın, Türkiyeli azınlıkların sorunlarına ve aynı zamanda Türkiye'nin demokratikleşmesi konusuna; tarihsel konuları okumaktan zevk alan ve resmi söylemleri sorgulayan kişiler olduğunu söyleyebiliriz.

2. Web sitemiz agos.com.tr; şu an yeniden yapılandırılma aşamasında. Web sitemize ulaşım abonelik ile söz konusu olabiliyor. Ancak önümüzdeki dönemde, abonelik sisteminin yanı sıra, güncel haberlerden oluşan ve ücret ödemediği ulaşılabilen bir bölümümüz de olacak. Bunun, internet sitemize olan ilgiyi arttıracığını düşünüyoruz.

3. Agos diğer azınlık gazeteleri arasında en genç olanı, henüz 15 yaşını yeni tamamladı; ancak kamuoyunda en çok ses getirenlerden biri. Agos'un Türkçe yayın yapacak olması Ermeni toplumunda büyük ölçüde sevinçle karşılanmıştı. Ancak, Türkçe yayının Ermenice'nin kullanımını gerileteceği şeklinde eleştirilerle karşılaşıldı. Türkiyeli aydınlardan da Agos'un çıkış sürecini destekleyenler oldu. Agos, sesi kısalmış, kapalı devre iletişimin söz konusu olduğu cemaatte, bu döngünün kırılmasında önemli bir rol oynadı. İlk yayına başladığımızda Ermeni toplumu içinde gazeteye 6 ay ile 1 yıl arasında ömür biçen bir kesim de mevcuttu. Agos, Türkiye'nin sisli ve puslu ideolojik yapısında tabu konuları dillendirmenin ağır bedellerinin olduğu bir dönemde yayına başladı. 1915 Ermeni soykırımı da bu tabulardan biriydi. Agos, zaman içinde dillendirilmeyen gerçeklere, üstü kapatılmış mevzulara resmi tezin dışında bir bakışla yorum getirmeye çalıştıkça,

farklı seslere yer verdikçe toplumdan destek gördü.

4. Gazete kendi kendini finanse ediyor. Gazete satışı ve ilanlardan gelen destekle yayın hayatını sürdürüyor. Dışarıdan bir destek söz konusu değil.

5. Abonelik, dağıtım sistemimiz içinde önemli bir yer tutuyor, ancak gazetemiz İstanbul'da belli başlı bayilerde de bulunabiliyor. Dünyanın dört bir yanından abone lerimize posta yoluyla gazetemizi ulaştırıyoruz. Abonelik sisteminin geçerli olduğu internet sitemizden gazetenin içeriğini takip etmek de olası.

6. Gazetemizin 20 sayfası Türkçe, dört sayfası ise Ermenice olarak yayınlanıyor. Ayda bir kitap eki de yayınlıyoruz. Gazetenin içeriğinde Türkiye ve dünya siyasetinden kültür-sanat haberlerine, Ermeni toplumunun sorunlarına dek uzanan konulara geniş bir yelpazede yer veriliyor.

7. Son zamanlarda oto-sansür uyguladığımız söylenemez. Gazetemizin sık sık davalarla karşılaştığı dönemde ise daha dikkatli olmaya çalışıyorduk. Soykırım sözcüğünü bir dönem hiç kullanmazken, şimdi kullanıyoruz.

8. Yazar kadromuzun bir kısmı sabit, bir kısmı ise dönüşümlü olarak belli aralıklarla yazıyor. Yazarlarımıza mümkün olduğunca, imkanlarımız dahilinde telif ödül ediyoruz. Ancak gönüllü olanlar da bulunuyor.

Rober Koptaş **Genel Yayın Yönetmeni**

1977 İstanbul doğumlu Koptaş öğrenimini İstanbul'daki çeşitli Ermeni okullarında tamamladı. Önce Elmadağ'daki Lusavoriçyan Okulu'nda, sonra aynı semtteki Bezazyan Okulu'nda, ardından her ikisi de öğrenci yokluğundan kapanınca Şişli'deki Karagözyan Okulu'nda okudu. O yıl babasını kaybedince, annesi Karagözyan Okulu'nda revir sorumlusu oldu ve okulda yaşamaya başladılar. Ortaokul ve liseyi Üsküdar'daki Tibrevank diye de anılan Surp Haç Lisesi'nde yatılı olarak okudu. Marmara Üniversitesi'nde Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri okurken ikinci sınıfta yayıncılıkta ofisboy olarak çalışmaya başladı. Yayıncılık işini sevince burada çalışmayı sürdürdü ve editörlük yapmaya başladı. Bu arada Boğaziçi Üniversitesi'nde Tarih yüksek lisansı yaptı. Hrant Dink ile tanışıklığı sayesinde 2006 yılında Agos'ta yazılar yazmaya başladı ve o zamandan bu yana, "sessiz kalmaktansa gazetede bir değişiklik, bir fark yaratmak gerek" düşüncesiyle burada görev yapmaktadır.

Türkiye'deki Ermeni toplumunun Türkçe ağırlıklı ilk gazetesi olan Agos, 5 Nisan 1996'da yayın hayatına başladı. Gazetenin temeli Luiz Bakar, Hrant Dink, Harutyun Şeşetyan ve Anna Turay'dan oluşan bir girişimci kurul tarafından atıldı. Ancak Hrant Dink kısa sürede gazetenin genel yayın yönetmeni ve fikir önderi olarak ön plana çıktı. Hrant Dink 19 Ocak 2007 tarihinde gazete binası önünde bir suikaste kurban gitti. Bu olay dolayısıyla oluşan toplumsal tepkiler, gazetenin daha yaygın bir kesim tarafından tanınmasına ve tirajının artmasına yol açtı. Cinayetin ardından gazetenin genel yayın yönetmenliğini Etyen Mahçupyan üstlendi. 2010 yılında ise görevi Rober Koptaş'a devretti. 2007 yazı itibarıyla gazetenin haftalık tirajı 5.000 dolayındadır. Gazete, üç veya dört sayfası Ermenice olmak üzere 24 sayfa olarak yayımlanmakta. Agos Ermenice "tohum atmak veya fidan dikmek için açılan oyuk, evlek" anlamına gelmektedir.

JAMANAK

Ara Koçunyan **Genel Yayın Yönetmeni**

1973 doğumlu ve Galatasaray Lisesi mezunu olan Ara Koçunyan Jamanak'ın kuruluşundan itibaren gazetede dördüncü nesli temsil ediyor. 25 yıldır mesleğin içinde doğmuş bir insan olarak, konuşma cesareti sergiliyor. İşe gazete dağıtarak başlamış ve mesleğinin gerektirdiği her şeyi anlamaya gayret etmiş biri. Oldukça yoğun bir yaşamı var, gazeteyi yayına hazırlamak için günde yaklaşık 18 saat çalışıyor. Şu an için gazetenin imtiyaz sahibi babası Sarkis Koçunyan – yani kurucunun torunu. Yazı işleri müdürü ise annesi Nadya Koçunyan.

1. Bugün bütün dünyada yazılı basın sıkıntılı bir süreçten geçiyor ve bu sıkıntıdan her zaman olduğu gibi mütevazı çapta olan kurumlar daha büyük pay alıyorlar. Çoğumuz gibi bizim de belli sıkıntılarımız var ancak bu okur profilimiz anlamında bir kuşak çeşitliliğinden tamamıyla söz edemeyeceğimiz anlamına gelmiyor. Genelde geniş toplumda da öyle zaten... Okuyan kesimin belli bir yaşın üstünde olduğu addediliyor ama tabii yeni kuşaklar içerisinde de, hem Ermenice diliyle bir pratik mecrası, hem cemaatle ve Ermeni dünyası ile ilgili konularda bilgi edinme arayışının doğal bir devamı olarak gazeteye ve onun yayınlarına, içeriğine doğal bir ilgi var kuşkusuz.

2. En büyük özelleştireti konularımızdan biri web sitemiz. Çok yakın bir zamanda hayata geçecek ama bu güne kadar maalesef geciktik bu konuda.

3. Gazetenin bu kadar uzun soluklu olmayı başarması birden fazla etkene bağlı... Türkiye koşullarında bir azınlık gazetesinin bir yüzyılı devirip ikinci yüzyıldan yıllar almaya başlaması başlı başına dikkate değer bir durum. Jamanak bir aile gazetesi olarak kuruldu. Gazetenin kurucusu benim büyük dedem. Burada bir yönetsel devamlılık anlamında veya bir özveri bilinci anlamında bir etken var ama onun ötesinde kuşkusuz dediğim gibi, Türkiye koşullarında salt bir ailenin kaprisi ile Ermenice bir günlük gazetenin yüzyılı aşkın bir zaman yaşaması mümkün değil. Bu durumu sadece Türkiye'deki Ermeni cemaatinin gazeteye karşı sergilemiş olduğu bilinçle, gazeteye karşı göstermiş olduğu sahiplenme duygusuyla ve aynı zamanda o topluluk içinde gazetenin misyonunu layıkıyla yerine getirmiş olmasına bağlıyoruz.

4. Gazete tamamen kendi olanaklarıyla finanse oluyor. Olanak derken cemaati ima ediyoruz. Çünkü gazetenin bütçesi tamamıyla cemaatin vakıfları tarafından verilen duyurulardan oluşan kaynakla oluşuyor. İçeriden veya dışarıdan herhangi bir destek almıyoruz. Son yıllarda, sadece cemaatin yoğunluk gösterdiği belirli bölgelerde yerel yönetimleri çeşitli yortular vesilesi ile ilan verebiliyor. Bunlar da rutinin dışında bir kaynak oluyor. Onun dışında ticari ilan ne yazık ki hemen hemen hiç alamıyoruz.

5. Satış kanallarımız olan dağıtım ve abonelik sistemlerimizde; koşullardan, İstanbul'un genişlemesinden, cemaatin eskisi gibi bir yerde merkezlenmiş veya toplanmış şekilde yaşamamasından kaynaklanan sıkıntılar var. Gösterdiğimiz faaliyetin bütünü içinde bunlar en zayıf halkayı oluşturuyor. Gazetemiz, cemaatin ağırlıklı olarak bulunduğu yerlerdeki satış noktalarında satılıyor ve abonelik sistemine göre evlere ulaştırılıyor.

6. Yazar kadromuz aşağı yukarı sabit. Gazetemiz günlük olduğu için üretimin ağırlığını taşıyabilecek minimum bir kadroyu profesyonel olarak çalıştırmaktayız. Onun dışında gönüllü olarak çalışan köşe yazarlarımız var. Tarih konularında araştırma, inceleme yazıları yazan dostlarımız var ama kadromuz ağırlıklı olarak profesyonellerden oluşuyor. Çünkü günlük gazetenin temposuna amatör çalışan kişileri kullanmak mümkün değil.

JAMANAK

ՃԱՄԱՆԱԿ

ՀԱՂԱՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՐԴԱԿԱՆ ՕՐԱԿԱՅԻՆ

7. Oto sansür uygulaması, bu biraz da ayrıntılı yanıt gerektiren bir soru. Biraz da rölatif bir mesele... Oto sansür meselesini biraz da bardağın hangi kısmına bakıyoruz şeklinde de yorumlayabiliriz. Yani bardağın dolu kısmına bakacak olursak oto sansür meselesi bizim Türkiye’de yaşayan Ermeniler olarak yurttaşlık sorumluluklarımızı ve kökenimizden kaynaklanan hassasiyetleri çelişkiye koymadan bir yayın politikası gütmeye hassasiyetimiz var. Bardağın dolu tarafına bakarsak bunu görebiliriz. Ama bazen boş tarafına bakarsak bu hassasiyetlerin gözetilme biçimini o hassasiyetlerden kaynaklanan bazı gerekleri veya üzerinde bir kere daha düşünülmesi gereken hususları biraz da kötümser bir yaklaşımla oto sansür olarak da değerlendirebiliriz. Bu konuyu siyahla beyaz gibi iki eksenli olarak koymak istemiyorum, bizi yanlış algılara sevk edebilir diye düşünüyorum. Şunu söyleyebilirim ki, Türkiye’nin daha demokratikleşmesi, fikir özgürlüğünün daha genişlemesi, fikir suçlarının azalması, ifade özgürlüğünün perçinlenmesi bütün bu süreçler aynı zamanda bu oto sansür uygulamasına, dengeyi sağlarken hesaba kattığımız boyutları çok değişikken kılabiliriz.

8. Yaklaşık on kişilik ekiple gazetemizi üretiyoruz. Bu on kişilik ekibin içinde teknik personel de var, yazar kadrosu da. Bu şekilde gazetemizin yayınını dengeli tutmaya gayret sarf ediyoruz. Türkiye’deki Ermeni cemaatinin sesi, aynası olmaya gayret ediyoruz. Zaten gazetenin geride bırakmış olduğu uzun süreç bu konuda iddialı olduğunu gösteriyor.

Jamanak 28 Ekim 1908 tarihinden beri aralıksız olarak yayınlanıyor. Kurucuları Misak ve Sarkis Koçunyan kardeşler. Sarkis Koçunyan Ara Bey’in büyük dedesi. Misak Koçunyan’ın çocuğu olmamış, iki kardeş kurmuşlar gazeteyi ve bugüne kadar idame olmuş. Gazetenin tarihinden bahsederken vurgulanması gereken en önemli konulardan biri, Batı dünyasındaki Ermeni çağdaş yazarların veya entelektüellerin çok önemli bir bölümü Jamanak Gazetesinde yazmış olmaları. Jamanak Gazetesinin sütunlarında halka sözlerini ulaştırmışlar. Bugün de yaşayan birçok ünlü yazar ve şair ilk yazılarını Jamanak’ta yayınlamışlar. Gazete bir anlamda Ermeni dünyasında bir ekol olmuş. Uzun yıllar Karaköy’de, ardından Tünel’deki Narmanlı Han’da ve Beyoğlu İstiklal Caddesi Postaacılar Sokak’taki Santa-Maria Hanı’nda hazırlanan gazetenin merkezi, günümüzde Kurtuluş’tadır. Dört sayfa olarak pazar günleri hariç hergün hazırlanıp basılan gazete, İstanbul’un değişik yerlerindeki bayilere dağıtılmaktadır. Gazetede özellikle Türkiye Ermenilerine ait cemaat haberleri, yurtdışında çıkmakta olan Ermenice gazetelerden aktarılan haberler ve Türkiye’deki günlük siyasal gelişmeler yer almaktadır.

Andrea Rombopulos
Genel Yayın Yönetmeni

IHO

1. Rum cemaatinin % 90’ı okuyucumuzdur.
2. 90’lı yıllarda ilk web sitesini kuran azınlık gazetesi bizdik. Ancak ekonomik zorlukların getirdiği personel azlığı ve maliyet yüzünden devam edemedik. Şu anda web sitemiz yok.
3. Uzun dönem yayın yapabilmek ancak fedakarlık, azim ve gönüllü yazarlarımız sayesinde mümkün olabiliyor.
4. IHO, kendi imkanları, cemaat, dernek ve vakıflarımızın ilanlarıyla ayakta kalmaya çalışmaktadır.
5. Bayilerde diğer günlük azınlık gazeteleriyle birlikte bizim yayınıımız da satılmakta.
6. Rumca yayınlanıyor. Yayınıımızda cemaat haberleri, cemaatimizi ilgilendiren yakın ülke coğrafyaları ve Türkiye haberleri yer almakta.
7. Otosansür uygulamıyoruz.
8. Artık %90 gönüllülerle çalışmak zorundayız.

MARMARA

1. Okur profilimiz ağırlıklı olarak orta yaş ve üzeri Ermeni cemaati üyelerinden oluşuyor. Gençlerin Ermenice okuma ve yazma becerisinin günden güne gerilemesi okuyucu profilini yaş ortalaması olarak her geçen gün daha yukarılara taşımakta. Bu gerçeğin yanısıra okuyucu profilimizi doğrudan ve yakından etkileyen bir etken de coğrafi konum. Belirli nedenlerle gazetemiz ancak cemaatin bir arada ve yoğun olarak yaşamakta olduğu semtlerde satılabilmekte. Bu yüzden büyüyen İstanbul'da söz konusu bu semtlerin dışında yaşayan cemaat üyeleri gazeteyi bulmakta sorun yaşamakta.

2. Web sitemiz var. www.normarmara.com adresinden yayın yapan sitemiz on yılı aşkın bir süredir faaliyette. Hatta sitemizin Ermenice harflerle düzenli olarak ve gündelik bir gazete şeklinde yayın yapan internet üzerindeki ilk site olduğunu söyleyebilirim. Gazetenin tamamını değilse bile, bir bölümünü her gün internet üzerinde ücretsiz olarak yayınlıyoruz. Gündelik hit sayımız 400 ila 800 arasında değişmekte.

3. Gazetemiz 1940 yılından beri yayınlanmakta. 70 yıllık bu yolculuk eğer uzun soluklu sayılıyorsa, kuşkusuz bunu bu gazeteyi yöneten dirayetli yöneticilere borçluyuz. Gazetenin kurucusu Suren Şamliyan, ardından kızı ve damadı Seta ve Bedros Zobyany, ardından 1967 yılından beri Rober Haddecian yönetiminde gazetemiz yolculuğunu sürdürüyor. Gazetemizin Ermeni diline ve etnik

değerlerine verdiği önem onu tüm dünya Ermenileri tarafından takdir edilen ve itibar gören bir gazete haline getirmiştir.

4. Gazete tamamen kendi kaynaklarıyla ayakta durmaya çalışıyor. Hiç bir dış destek almıyor. Ancak özellikle azalan ilan sayısı bu çabayı her geçen gün biraz daha olumsuz etkiliyor.

5. Gazetemiz Ermenilerin çoğunlukla yaşadığı Feriköy, Bakırköy, Samatya gibi bir iki semtte dükkânlarda satılır, ayrıca yine bu semtlerde elden de dağıtılır. Diğer semtlerde maalesef satış kolaylığımız bulunmuyor. Yurtdışı abonelerimize uçakla gönderiyoruz, ancak yurt içi artık abone almıyoruz, bugünün süper hızlı iletişim çağında yurt içinde postayla günlük gazete göndermek ihtiyaçlara artık yanıt veremiyor.

6. Gazetemiz her gün Ermenice olarak yayınlanır, haftada bir gün ise Türkçe bir ek verir. Gazetenin ilk ve son sayfasında siyasi ve cemaat ile ilgili güncel haberler bulunur. Son sayfada ayrıca ilanlar bulunur. İlanlar çoğunlukla cenaze ve kilise ilanlarıdır. Gazetenin iç sayfalarında ise tamamen kültür, edebiyat gibi konularda özgün haber, makale ve denemeler bulunur. Haftada bir gün Cuma günleri verdiğimiz Türkçe ekte ise bir haftalık Ermenice gazetede çıkan haberlerin özetlerini Ermenice okuyamayan fakat cemaat haberlerini bizim gazetemizden takip etmek isteyen okurlarımız için yayınlıyoruz.

7. Her basın yayın organının uygu-

ladığı kadar biz de otosansüre dikkat ederiz tabii.

8. Sabit bir yazar kadromuz yoktur. Bütün yazarlarımız gönüllü olarak, amatörce ve istedikleri zaman yazarlar. Gazetemizin tek sabit yazarı gazetenin başyazarı Rober Haddecian'dır.

Ari Haddeler **Yazı İşleri Müdürü**

1954 yılında İstanbul'da doğan Ari Haddeler, Robert Koleji'de eğitim gördükten sonra Boğaziçi Üniversitesi Yüksek Kimya Mühendisliği Bölümünden mezun oldu. Yaklaşık 8 yıl yurtdışında mühendis olarak çalıştıktan sonra 1988'de İstanbul'a döndü. O tarihten bu yana Marmara Gazetesinin Yazı İşleri Müdürlüğü görevini yürütmekte. Karolin Haddeler ile evli ve iki oğlu var.

ՄԱՐՄԱՐԱ

Gazete 31 Ağustos 1940'ta Suren Şamliyan tarafından kuruldu. İlk başlarda üç günde bir yayınlanan gazete gördüğü ilgi üzerine kısa zamanda günlük gazeteye dönüştü. Suren Şamliyan'ın vefatından sonra kızı Seta Zobyany ve damadı Bedros Zobyany tarafından 1967 yılına kadar yönetildi. Bu tarihte yurt

dışına giden Bedros Zobyany gazeteyi Rober Haddecian'a devretti. 1976 yılına kadar linotip ile basılan gazetemiz bu tarihte Rober Haddecian'ın kurduğu ofset matbaasında ofset baskıya geçti. Rober Haddecian 1980 yılında başlattığı "Huşaded" (anı defteri) ve ardından "Gördüklerimiz-Duyduklarımız" köşeleriyle Marmara gazetesini diasporanın en beğenilen gazetelerinden biri haline getirdi. Gazete halen başyazar Rober Haddecian ve oğulları Yazı İşleri Müdürü Ari Haddeler ve İdari Müdür Ayk Haddeler yönetiminde yayınlanmaktadır.

Atalay: "Azınlık gazetelerini destekleyecek formülü bulacağız"

**BASINDA
AZINLIK
GAZETELERİ**

Şalom

26 Temmuz'da basına kapalı gerçekleşen toplantıda gazete sahipleri yaşadıkları sıkıntıları ve çözüm önerilerini dile getirdi. Bir saat süren toplantının ardından gazetecilerin sorularını yanıtlayan Atalay, kurumun belli dönemlerde azınlık gazetelerine ilan verdiğini söyledi. Daha sonra tirajlarının kriterlere uygunluktan düşmesi dolayısıyla ilan verilemez hale geldiğini belirten Atalay, mevcut tirajlarıyla onları nasıl destekleyebileceklerinin formülünü konuştuklarını kaydetti.

Basın İlan Kurumu Genel Müdürü Mehmet Atalay, azınlık gazetelerinin temsilcileriyle bir araya geldi. Toplantıya Sarkis Koçunyan, Ara Koçunyan (Jamanak), Rober Koptaş (Agos), Rober Haddeler, Ari Haddeler (Marmara), Mihail Vasiliadis, Minas Vasiliadis (Apoyevmatini), Andrea Rombopulos (Iho) ve Ivo Molinas (Şalom) katıldı.

Atalay, "Mevzuat sorunu tiraj düşük olduğu için yaşanıyor sanırım. Bu sorunun çözümü ne aşamada olur? Ne yapılması gerekiyor?" sorusu üzerine de "Bizim mevzuat bir tabu değil, değiştirilmez bir kural değil. Mevzuatı değiştirirsiniz. Önemli olan onun formülünü bulmak. O formülü de bulacağımızı düşünüyorum. Herhangi bir sorun yaşayacağımızı düşünmüyorum" dedi.

Mehmet Atalay, 17 Ağustos'ta yapılacak Basın İlan Kurumu Genel Kurulu'nda da konuyu gündeme getireceklerini ifade etti.

SON GELİŞMELER

Basın İlan Kurumu azınlık gazetelerine özel destek veriyor

BASIN İlan Kurumu, en az 10 yıldır yayın yapan 6 azınlık gazetesini destekleme kararı aldı. Haftada bir yayımlanan gazeteler yıllık 35 bin TL, günlük yayınlanan gazeteler ise 45 bin TL yardım alacak. Basın İlan Kurumu Genel Müdürü Mehmet Atalay, "Kategoriye sokmadığımız, kriterlere tabi tutmadığımız bir destek bu. Amacımız gazeteleri yaşatmak. Onlar kültür mozağımız" dedi. Bu karar, Basın İlan Kurumu Genel Müdürü Mehmet Atalay'nın 26 Temmuz'da Jamanak Gazetesi İmtiyaz Sahibi Sarkis Koçunyan, Agos Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Rober Koptaş, Marmara Gazetesi İmtiyaz Sahibi Rober Haddeler, Apoyevlakhi Gazetesi Sahibi Mihail Vasiliadis, Iho Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Andrea Rombopulos ve Şalom Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Ivo Molinas'la yaptığı toplantının ardından alındı.

Hürriyet

Cumhuriyet

Azınlık basına maddi destek

Istanbul Haber Servisi - Basın İlan Kurumu, azınlık gazetelerine 250 bin lira destek verecek. İstanbul'da yayımlanan Rum gazetesi Apoyevmatini'nin zor günler geçirdiği için 86. yılında kapanmayı planladığı haberi üzerine harekete geçen Basın İlan Kurumu Genel Müdürü Mehmet Atalay, başlattığı çalışmaları dün sonuçlandırdı.
Lozan Barış Antlaşması'na göre Türkiye'de yaşayan Ermeni, Rum ve Yahudi topluluklarının yayınladıkları gazetelerin, Basın İlan Kurumu tarafından desteklenmesi yönündeki önerge Basın İlan Kurumu Genel Kurulu'nun 2 gün süren toplantısında kabul edildi. Bu gazetelere resmi ilan ve reklam verilmesi yoluyla yardım edilmesinin yolunu açacak olan 67 sayılı genel kurul kararında değişiklik yapılana kadar diğer görevler fonu'ndan 250 bin lira ayrılmasına ve bu paranın belirlenecek kıstaslar çerçevesinde azınlık gazetelerine ödenmesine karar verildi. Kurum, ayrıca, gazetecilere verilen borç paramiktarını da 3 bin 600 liradan 4200 liraya yükseltti.

Azınlık gazetelerine uzman bakışı

Yokum ama varım, çünkü düşünüyorum ve tarihe not düşüyorum

Çoğu zaman açıkça görünür olmasa da bu topraklarda hep hissettiğimiz bir tartışma süregelmiştir: Çoksesliliğin ve çok kültürlülüğün birlikte yaşama iradesine (ki bu çoğu zaman "farklılıkların birlikte yaşaması" olarak değil de nedense "bir-olmak", "aynı olmak" biçiminde hayal edilir) engel olduğunu düşünenlerle, gerçek bir demokrasinin ancak çoğulcu ve farklılıklara açık bir anlayışla var olabileceğine inananlar arasındaki söylemsel tartışma. Azınlık medyası, bizdeki nispeten sınırlı gerçekliğiyle "azınlık basını", her zaman anılmasa da tam da bu ve benzer tartışmaların merkezinde yer alıyor, hem de birçok açıdan zira demokrasi, ancak toplumda var olan tüm unsurların eşit ve özgür söz hakkına sahip olabilmesiyle mümkündür. Aksi duruma ise herhalde "çoğunluk demokrasisi" demek daha doğru olur.

Bir kere azınlık basınının herkesin ilk anda aklına gelen bir işlevi var: Azınlık toplumlarının kendilerini ifade edebilmeleri ve "büyük toplum"a anlatabilmeleri için en önemli araç olması. Hızla merkezleşen ve tek seslilik tehlikesine giderek daha açık hale gelen ana akım medya tam da bu noktada toplumsal anlamını yitiriyor. Medya tarihinin resmi tarihten (ne yazık ki) ayrı tutulamayacağı Türkiye'de, İkinci Meşrutiyet'in hemen ardından gelen istisnai ve kısa bir dönem dışında basın, ilk resmi Türkçe gazete olan Takvim-i Vakayi'nin kuruluşundan başlayarak Osmanlı'nın son dönemini ve yeni Cumhuriyet'in yaklaşık 60 yılını kapsayan uzun dönem boyunca tek bir merkezin; devletin ve onun 'meşru' temsilcilerinin egemenliğinde ve etkisinde kalmaktan kurtulamadı. Bu durum, toplumsal konular söz konusu olduğunda merkez ve çoğunluk ağızyla konuşan ve zaten bunun dışındaki tüm söylemlere yabancı ve kapalı olan bir basın yarattı. Toplumsal merkezin yoğunlaştığı ve bu merkezi, her düzeyde etkili resmi ideolojisiyle 'devlet otoritesi'nin işgal ettiği yıllarda ana akım basın kendini bu merkezin sözcülüğünü yapmaktan alıkoyamadı.

Bu süreçte toplumun "çoğunluk"tan ayrı tahayyül edilen sesleri ne yazık ki ana akım medyanın aslında tek sesli kakofonisinde ya hiç var olmadı ya da var olabildiği noktada gürültünün ortasında duyulmaz oldu. Azınlık gazeteleri, güçlü ve alternatif kabul etmez bir kiteselliğin egemen olduğu bu sistemin dışında durabilecek bir alternatif arayan

Mahmut Çınar

Tatvan'da doğdu. Anadolu Üniversitesi'nde Basın-Yayın okudu. Üniversite yıllarında çeşitli medya kuruluşlarında muhabirlik, editörlük ve üniversite televizyonunda yapımcılık görevleri üstlendi. Çalışmaları çeşitli ödüllere layık görüldü, ulusal televizyonlarda ve ulusal-uluslararası toplantılarda gösterildi. Halen aynı üniversite bünyesinde "Basında Türk Ulusal Kimliğinin İnşası" başlıklı doktora tez çalışmasını sürdürmektedir. 2009'da Avrupa Konseyi'nin "Ayrımcılıkla Mücadele Kampanyası"nda Türkiye adına yer almaya başladı; kampanya bünyesinde hayata geçirilen eğitim kitaplarının yazımında görev aldı. 2007'den bu yana Bahçeşehir Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü'nde genel gazetecilik derslerinin yanı sıra Türk Basın Tarihi, Medya Etiği gibi dersler de vermektedir.

herkesin karşısına çıkan en güçlü seçeneklerden biri; özellikle de kendilerini, "bilmezliğin" yarattığı önyargılardan mustarip büyük topluma anlatmakta zorluk çeken azınlıklar için.

Dahası, azınlık medyasının, alternatif medyanın o geniş ve rengârenk dünyasının en önemli parçalarından biri olduğunu hatırlamakta yarar var. Diğer alternatif mecralar gibi azınlık medyası da çoğunluğun ezici olabilen sesine karşı bir ses olarak yankılanıyor.

Basının insanların, grupların ve toplumların seslerini duyurmaları için bir araç olduğunu zaman zaman tekrarlasak da aynı zamanda kendi sesimizi duymak için bir araç olduğunu çoğunlukla unutuyoruz. Farklı düşüncelerin özgürce dolaşabilmesinin ve çok sesliliğin temelinde her şeyden önce kendimizi, çevremizi dinlemek ve anlamak yatıyor. Azınlık gazeteleri, söylem karmaşasının ortasında, azınlıklar için de toplumsal iletişim sağlamanın en önemli aracı haline geldi, geliyor. Büyük bir özveriyle ayakta tutulan bu mecralar sayesinde toplumlar, kendi kamusal alanlarını var etmeyi bir şekilde başarıyor; sorunlarını tartışıyor, bireyler birbirlerinden haberdar oluyor, toplum, ortak bilincini yitirmekten kurtuluyor. Medyanın genel olarak kabul gören kültürel devamlılığı sağlama işlevi, azınlıklar ve azınlık gazeteleri söz konusu olduğunda daha gerçek bir resme bürünüyor. En önemlisi de azınlık dilleri, bu gazetelerde bir kez daha hayat buluyor, yaşamaya devam ediyor.

Belki daha açık bir şekilde ifade etmekte yarar var: Azınlık basını, azınlık olarak adlandırılan toplumun meşru varlığının özgürce ifadesidir. Bundan dolayıdır ki özgür bir azınlık basını, basitçe "bu renkler de var olsunlar" demekten öte bir anlam taşır ve aslında o merkezi sesin geldiği noktaya şu mesajı haykırır: Evet, ben o çok renkliliğin içinde bir rengim. Ama bir renk olarak senin parladığın ve görüldüğün kadar parlak ve "görünür"üm de.

Tüm bu hayati işlevler, özgür ve ana akım medyayla aynı fırsatlara sahip bir azınlık medyasının ne denli gerekli olduğunu anlamak için önümüze koyup düşünmemiz gerekenlerden yalnızca birkaçı. Ama hepsini bir kenara bıraksak bile, bu ülkede azınlık basını görmezden gelmek, basın tarihimize haksızlık etmek, hâkim tarih anlatısını kabul etmek, örneğin bu topraklarda ilk matbaanın sanıldığı gibi 18. yüzyılda değil de 15. yüzyılın sonunda Sefaradlar tarafından kurulmuş olduğunu unutmamak anlamına gelir.

Mahmut Çınar

Bahçeşehir Üniv. İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü Öğretim Üyesi

**2+1
HEDİYE**

Kayıt olunan
her iki kurla
bir kurla bizden
şalom okurlarına
Hediye..

**2.dilde
%80
indirim**

**Öğrencilerimize Özel: Ücretsiz conversation, vocabulary club,
Türkçe etkili konuşma ve diksiyon dersi, latin dansları...**

Sınav İngilizcesinde (TOEFL, TOEIC, EILTS, UDS, KPDS, GMAT...) başarı artırma garantisi. Konuşma İngilizcesinde ödüllü başarı

**Bu Kampanya Sadece
BEŞİKTAŞ Temsilciliğimize Aittir.**

Barbaros Bulvarı no : 6-8 Beşiktaş İstanbul
Tel: 212 236 69 69 Mail: besiktas@ingilizkultur.com

Çok yönlü ve büyüleyici bir yazar olan Canetti'nin eserlerinin tümü ortak bir amaca yöneliktir: Yirminci asrın müthiş kargaşaları içinde, yaşamın çeşitliliğini yakalamak ve böylece en büyük düşmanı olan ölüme meydan okumak... Bu dev eseri oluşturmak için, kendisine dayatılmış dil çeşitliliği içinde Almanca'yı seçer...

Elias Canetti

DİL VE ÖLÜM

Manzanikas kolorada ke vinyeron de İstanbul

Ünlü romancı, gazeteci, eleştirmen, hiciv ustası Elias Canetti, 25 Temmuz 1905'te, şimdiki Bulgaristan'ın sınırları içinde ama o tarihte hâlâ Osmanlı yönetiminde küçük bir kent olan Rusçuk'ta dünyaya gelir. Türkçe başlığı, "Bir Gençliğin Öyküsü- Kurtarılmış Dil" olan anılarının ilk sayfasında yer alan, Canetti'nin hatırladığı hayatının ilk sahnesi, ne tuhaf ki kan kırmızısı renktedir ve "dil" ile ilgilidir. Ama söz konusu tat alma organı anlamındaki "dil" dir! Sahne, hatırladığı şekliyle şöyledir: Kendisi bir genç kızın kollarında, bir kapının eşliğindedir, o eşliği geçmeye hazırlanmaktadır, önündeki yer kan kırmızısı bir halıyla kaplıdır ve bir adam elinde bıçakla ona doğru ilerleyip "Konuşursan dilini keserim" demektedir. Yöntem çok etkili olmuş olmalı ki küçük Elias'ın ödü kopar ve o müthiş korkuyla, on yıl boyunca, bu gördükleri ve duydukları hakkında ağzını açmaz... Ancak, nerdeyse bir yeni yetmeyken cesaret edip annesine böyle bir sahnenin ne anlama gelebileceğini, böyle bir olayı gerçek-

ten yaşamış olmasına imkân olup olamayacağını sorar. Evet, yaşanmış bir sahnedir söz konusu olan. Meğerse ailece tatilde bir pansiyondaymışlar, kendisi iki yaşındaymış ve ona bakan Bulgar kökenli kız, orali bir delikanlıyla aşk yaşıyormuş; adam da çocuğu, sussun diye bıçakla tehdit ediyormuş. Olay sonradan ortaya çıkmış ve kız kovulmuş Canetti'nin anılarının "dil" ile başlaması gerçekten ilginçtir. Çünkü "lisan" anlamındaki dil, şimdi göreceğimiz gibi hayatında ve eserinde, çok ama çok önemli bir temadır.

Yirminci asrın başında, kozmopolit, renkli, bir insanın aynı anda yedi, sekiz dilin konuşulduğunu duyabileceği, Rum, Arnavut, Yahudi, Çingene, Rumen, Türk ve Bulgarların bir arada yaşadığı, birbirinin kültüründen yoğun bir şekilde etkilendiği Rusçuktayız.

"Doğduğum, aşağı Tuna üzerindeki Rusçuk şehri, bir çocuk için çok gizemli, adeta büyüleyici bir kentti."¹

Elias'ın kulağına çalınan ilk sözcükler, Ladino ve Bulgarcadır. Kendisine ve kardeşlerine bakan genç kızlar, soğuk kış günlerinde ocak başında, Balkanlar'da çok duyulan vampir hikâyelerini Bulgarca anla-

¹ Kurtarılmış Dil/ Bir Gençliğin Öyküsü Payel Yayınevi Çevirmen: Şemsa Yeğin Nisan 1995.

tırlar...

Ancak Canetti kendisine Bulgarca anlatılmış bu hikâyeleri ilerde öğreneceği Almanca sözcüklerle hatırlayacaktır. Sadece öyküleri değil, hemen her şeyi...

"Çocukluğumda, yaşamımın tüm sahneleri İspanyolca ya da Bulgarca oynanırdı, Yıllar sonra kendiliğinden Almanca'ya terciime olacaktı. Sadece çok çarpıcı kimi olaylar, belleğime İspanyolca olarak kazılı kalacaktı." Mesela annesinin küçük kardeşini doğururken attığı feci çığlıklar:

"Me vo murir, madre kerida..."

Ya da kendisine kitaplarını ödünç vermeyen kuzini Lorika'ya, beş yaşındayken, bahçivannın baltasıyla saldırırken, avaz avaz bağırdığı: "Yo la va matar a Lorika" sözleri gibi...

Canetti çocukluğunu anlatırken, dil konusunda bir tuhaflik daha aktarır bize: Has Sefarad kökenli annesi ve babası ki birbirlerine çok âşıktırlar, aralarında sadece Almanca konuşurlar. Çünkü pek çok Bulgar Yahudi'si gibi eğitim görmüş oldukları Viyana'da tanışmışlardır; orada birlikte "Burgteater"de piyesler izlemişlerdir, ikisi de tiyatroya tutkundur ve Almanca onların aşk dilidir.

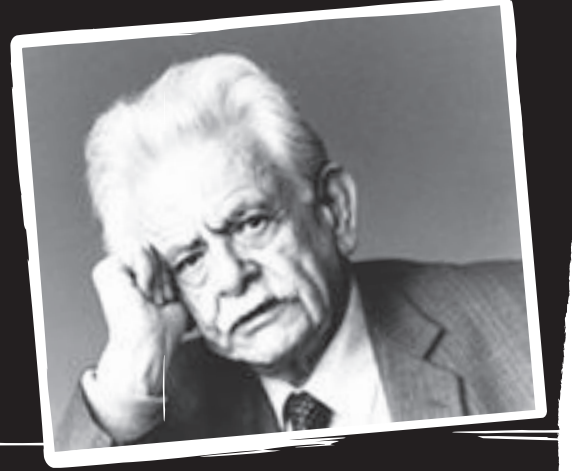
Çocukluk günlerinde

Canetti ilk eşi Vesa ile

1981'de Nobel Ödülü alırken

Kızı Celine-ile.....

Zürih'teki mezarı

Şimdi dönelim Elias'ın çocukluğunun geçtiği ortama: Oradaki Yahudiler has Se-farad kökenlidir. Elias'ın ilk duyduğu şarkılardan biri, "Las manzanikas kolorada ke vinyeron d'Istanbul" dur. Bu şarkının anısına daha ilerde Manchester'de gittiği bir okulda, kırmızı yanaklı bir küçük kıızı karşı konulmaz bir dürtüyle yanaklarından ısırarak ve okulda büyük bir skandala yol açacaktır. "İyi" bir ailede doğmuştur... "En una Buena Familia" Özellikle annesinin ailesi yani Arditti ailesi öyledir ve annesi Matild Canetti, bununla müthiş övünür; annesinin bu zaafına tepki olarak, insanın, içinde doğduğu aile ve ortam ile övünmesi, Elias'ı yaşamı boyunca öfkelen-dirmiştir.

Annesini önceleri bu konuda anlamadığını yazacaktır; çünkü o akıllı, entelektüel, güçlü kişilikli kadın, "iyi aileye" mensup kardeş ve kuzenlerinin, birbirlerini bir miras için nasıl mahvettiklerini görmüyor değildi. Kendisi de bazılarıyla dargındı. Hatta kimileri tamamıyla dejenere ve geri zekalıydılar. Ama Matild yine de ailesinin bütünüyle gurur duymaktan geri kalmazdı. "Sonradan anladım ki", der Elias Canetti, "Ben de insanlık ölçeğinde annemle aynı tutumu takınmışım. Hayatım boyunca insanları acımasızca inceledim. Ben de ailedeki kardeş kavgaları misali, dünyadaki halkların çatışmasından çıkan kavgaları izledim. İnsan ve insanlık hakkında sadece kötü şeyler söyleyebilirim, ama yine de annemin ailesiyle yaptığı gibi, ben insanlığın tümüyle gurur duyuyorum, o denli ki tek nefret ettiğim şey, insanlığın en büyük düşmanı ölümdür."

"Baban öldü ve sen oyun oynuyorsun..."

1911'de, annesi, babası ve iki kardeşiyle birlikte, İngiltere'nin Manchester şehrine göç eder. Bu göçün birkaç sebebi vardır. İlki Osmanlı, Balkan Savaşları'nı kaybet-

mektedir ve Rusçuk'taki Yahudiler Bulgar tebaasına geçmek istememektedirler. İkincisi, gençliğinde tiyatro oyuncusu olmak istemiş baba Jacques Canetti, Rusçuk gibi küçük bir şehirde boğulmakta, daha uygar, ufukları daha geniş bir şehirde yaşamak istemektedir. Ne var ki, Jacques bu kararı aldığı anda, babası yaşlı Canetti, oğlu aile işini devralmayacak, "botika" da çalışmayacak diye, onu bütün ailenin önünde lanetler, artık ölü sayıp arkasından "Kadiş" duasını okur. Jacques Canetti kendisini derinden etkileyen bu dramın tekrarlanması için, küçük Elias'a her daim şefkatle, "Oğlum, ilerde hangi mesleği seçmek istersen seçersin, ben karışmam saygı duyuyorum"¹ diyecektir. Bu sözleri, Elias babasından kalan en büyük miras diye kabul eder. Bir önemli miras daha, babasının kendisine aşladığı okuma merakı ve bir konu üzerinde düşünüp özgün fikir yürütme alışkanlığıdır.

Bu arada, Manchester'a yerleştikten sonra, evde konuşulan dil değişip İngilizce olur. Bunun yanı sıra,

¹ Canetti kardeşlerin üçü de, seçtikleri birbirinden çok farklı yollarda, müthiş başarılı olmuşlardır: Nobel ödüllü edebiyatçı ağabeyinin yanı sıra, Nissim, Jacques Canetti adıyla, Paris'te kırklı ve elli yılların en ünlü emprezaryosu olarak sıvırmıştır; Aznavour'u, Edith Piaf'ı, Yves Montand'ı, Brassens'i, Barbara'yı ve "Show business" in daha nice tanınmış ismini keşfeden odur... En küçük kardeş Prof. Dr George Canetti ise, verem tedavisindeki önemli buluşlarıyla çok sayıda ödül almış ünlü bir hekimdir. Kendisi de genç yaşta veremden ölmüştür.

Elias ve kardeşleri George ile Nissim Fransızca dersi almaktadırlar.

Ne yazık ki bu yerleşimin nerdeyse hemen ardından Jacques Canetti, henüz otuz yaşındayken ani bir kalp krizinden ölür. Küçük yaş dolayısıyla, Elias, idolü olan babasının cenazesine götürülmez. Yollanmış olduğu karşı evdeki komşuda, diğer çocuklarla safça oyun oynayıp eğlendiğini pen-cereden gören annesi, sinir krizi geçirip "Oğlum, baban öldü ve sen oyun oynuyorsun, duydun mu, öldü ve sen oynuyorsun!" diye haykırır. Çocuk bu acıyı yaşamı boyu

unutmaz

"Saatin Gizli Yüreğinde" babasıyla ilgili şu satırları yazar:

"Yataklarımızın üzerinde asılı, ölen babamın portresi... Benim için asla önem taşımamış, solgun bir görüntüdür bu... Asıl bende saklıydı gülümseyişi, sözleri bende saklıydı. Ölümün var olmasını istemiyorum. Bunun için de ta içimde, benden aldığı insanın ona başkaldırmasını sağlıyorum"

Babanın ölümünden sonra, henüz yedi yaşında olmasına rağmen annesine destek olur, kardeşlerinden çok daha farklı bir konuma yerleşip bir tür küçük aile reisine dönüşür.

1913'te genç dul Matild Canetti, çocuklarıyla Viyana'ya yerleşir. Sekiz yaşındaki oğlunun Viyana'da ilkokulun üçüncü sınıfına sırf Almanca bilmediği için devam edememesi hırslı anne için düşünülemez bir olgudur. Çocuğa, en azından değişik (!) diyeceğimiz bir yöntemle Almanca öğretmeye karar verir.

Her sabah baş başa bir odaya yerleşirler. Anne Almanca bir cümle söyler, çocuğa ona kusursuzca telaffuz edene kadar, on kere, yüz kere tekrarlatır, ancak kusursuzca söyledikten sonra anlamını söyler. Her derste on, yirmi, otuz kadar cümleyi bu şekilde ezberletir. Kitap, defter, kalem bulundurmak yasaktır. Her şey ezbere dayalıdır. Ertesi gün, çocuk bir gün önceki Almanca cümlelerin telaffuz ve anlamlarını biraz olsun şaşırdığında anne en iyi

halde, ona geri zekâlı, aptal, debil diye hakaretler yağdırır, acımasızca alay eder, "babam seni duysaydı, ne kadar üzüldü" diye ağır duygusal sömürü yapar.

"Artık yemez, içmez olmuştum, kardeşlerimle oynamıyor, onlarla konuşmuyor, sadece korku içinde gün boyu bu Almanca cümleleri kafamda tekrarlayıp duruyordum" diye anlatır Canetti anılarında.

Normal bir insan, bu durumda ağzına Almanca'nın "A"sını almak istemezken, o önce bu dili üç ayda öğrenip hiç sene kaybetmeden Viyana'da ilkokula yazılacak ve sınıf birincisi olacaktır; sonra bu dilde eser verecek ve bu eser, onlarca saygın ödülün sonra, Nobel Edebiyat Ödülü'ne layık görülecektir.

Eserinin ve yaşamının mihenk taşlarından "dil" olgusu üzerine birkaç satır daha eklemek gerekiyorsa...

Canetti'ye çocukluğundan beri zorla bir dil karmaşası kabul ettirilmiştir. O da görüldüğü gibi çok genç yaşta bu karmaşanın üstesinden gelmiş, ona hâkim olma yoluna gitmiş ve bunu, Almanca olmasını özellikle istediği devasa bir edebi eser yoluyla gerçekleştirebilmiştir.

Acaba neden yazı dili olarak Almanca'yı tercih eder?

Bu konuda şöyle bir tez ileri sürülebilir:

Çocukluğundaki dil çeşitliliğinden yola çıkarak Almanyayı egemen dil olarak seçmesi, aşırı seven ve sevilen, baskıcı, müdahaleci anneye, bir tür kafa tutma yöntemidir.

Zira Almanca'yı kendisine annenin nasıl korkunç bir baskı sayesinde öğretmiş olduğunu gördük. O da diğer diller arasında bizzat seçmiş olduğu bir dilin mutlak hâkimiyeti sayesinde annesini aşar. İnsanlığın gizemini o dille çözmeye yönelir. Ayrıca "Kurtarılmış Dil" terimi, özellikle, İkinci Dünya Savaşı'nın ardından Almanca yazan Yahudi bir yazar tarafından kullanılınca, bu Nazizm'in zararlarından sonra dilin bir rönesansı, saygınlığını yeniden kazanması şeklinde algılanabilir. Genel olarak diyebiliriz ki, dil kavramı, Canetti'nin eserinde çok dallı bir ağaç gibidir ve her şey o ağacın dallarının altında düzene girer.

"Her cümlelerin kusursuz yapısı aynı zamanda bir bütünün kusursuzluğunun yansıması, adeta minyatür kopyasıdır."

Birinci Dünya Savaşı'nda aile İsviçre'ye yerleşir.

1917'de Elias eğitimini Zürih ve Frankfurt'ta parlak biçimde tamamlar. Bunun yanı sıra çok okur. Savaşın bitiminde, yirmili yılların başında yine Viyana'ya yerleşir ve yine annesinin şiddetli baskısıyla-

görülen o ki Matild Canetti baskı konusunda bir hayli uzman- tıp eğitimine başlar. Fakat, bir iki yıl sonra tıbbın kendisine göre olmadığını anlayıp yarıda bırakır. Pek ilgi duymamasına karşın, başarıyla tamamlayacağı Kimya eğitimine başlar...

O yıllarda "Meşale" adlı edebiyat dergisinin kurucusuyla tanışır. Karl Kraus²'un, Viyana'nın entelektüel gençliğinin kaçırmadığı konferanslarını düzenli olarak izler... İlk karısı olacak, Veza'ya -Veneziana Taubner-Calderon-Orada rastlar. Kraus ile Veza! Bu iki kişiden hangisinin etkisi daha büyük?

Karl Kraus, Swift, Aristofan, Cervantes, Stendhal, Gogol ve Kafka ile kendisini en çok etkilemiş yazardır, der Canetti. Onu tanıyana kadar edebiyatta "kural" kavramına karşı çıkar. Kraus'un tesiri altında, özellikle de dil konusunda kuralların önemini kabul edip benimser ve şuna inanmaya başlar: Her cümlemin kusursuz yapısı aynı zamanda bir bütünün kusursuzluğunun yansıması, minyatür kopyasıdır. Bu ilke, ileride vereceği eserlerin temel ilkesi olacaktır.

Veza'ya gelince, Canetti onu tanıdıktan sonra hakkında şunları yazar: "Herkes kendine güveni aşıladı" ve "nerede olursa olsun, hemen herkesin arasından sıyrılır, fark edilirdi"... Ne yazık ki annesi, oğlundan bir hayli yaşlı olan Veza ile ilişkisini asla onaylamaz; Canetti de çaresiz, bu ilişkiyi, ardından gelen nişanlılık dönemini ve evliliğini annesinden gizli yaşayıp bu konuda ona sürekli yalan söyler.

Bu arada genç adam Berlin'de bir yaz tatili sırasında Isaac Babel, Bertold Brecht ve George Grosz gibi yazar ve sanatçılarla dostluk kurar... Bu dostlukların entelektüel gelişimdeki mühim rolünü, bilmem vurgulamaya gerek var mı?

Aynı tarihlerde kimya doktorasını Viyana Üniversitesi'nde verir. Geçti

² "Avusturyalı yazar. 1874-1936. Bazı ekspresyonist şairlere yakın; "Meşale" dergisinin kurucusu; bu dergide, yıllar boyunca Avusturya'nın toplumsal, siyasal ve kültürel yaşamını acımasızca yargılar. Üslubu sert ve alaycı, ciddi bir polemikçidir. Şiir, aforizma, tercüme ve dramlardan oluşan kapsamlı bir eser bırakmıştır. En önemli eserleri, savaş karşıtı bir drama ile nasyonal sosyalizmin şiddetli bir yergisidir.

mini sağlamak için çeviriler yapar ve ilk romanına başlar, ama bir yıllık çalışmadan sonra nedense onu yarıda bırakır. Türkçe başlığıyla bu, "İnsanlık Komedyası" dır.

1931 yılında ilk romanını nihayet tamamlar ve kitabının kalıcı başlığını Almanca "Die Blendung" koyar. Bunun Almanca'dan tercümesi hiçbir dile tam olarak mümkün değildir. Çünkü aynı kelime hem görememek durumunu hem de Kral Oedipus gibi gözlerini oyup kendini kör etmeyi ifade eder. Başlık o kadar sorun yaratır ki, farklı dönemlerde, değişik dillere farklı başlıklarla çevrilir. Mesela Fransızca, önce "Babil Kulesi"ydi sonra "Auto-da-fe" oldu, yani ateşe verme, yakma... Türkçe çevirinin başlığı ise "Körleşme"dir. Kitap dünyadaki iletişim yokluğunu sergiler. Giderek gerçeklerden kopan, gündelik yaşamı bir işkence ve etrafındaki tüm insanları işkenceci olarak gören bir Çin kültürü uzmanının paranoyak dünyasını anlatır. Sonunda Canetti'nin tabiriyle "deliliğe itilen aydın" gözlemlerini yumar, kitaplığını ateşe verir ve onunla birlikte diri diri yanar. Aynı kış, "Hochzeit" (Nikâh) başlıklı tiyatro eserine başlar. Alban Berg ve Robert Musil ile tanışır. Annesinden gizli Veza'yla evlenir

Ruşuktan beyaz güller

1937'de kardeşleriyle Paris'te yaşayan annesi ölüm döşegindedir... Başucuna koşan Elias ile pek çok nedenden dolayı arası iyi değildir. Son anlarında en büyük oğluna uzun uzun bakar ve "Evlenmişsiniz. Bana yalan söyledin" diye

yanından kovar. Oysa Elias annesinin başucuna en sevdiği çiçek olan beyaz güllerle gelmişti ve onları Rusçuk'tan getirdiğine dair bir beyaz yalan daha söylemişti. Boşuna. Canetti bu sahneyi annesinin ölümünden yarım asır sonra anlarında yazarken, sanki onu evliliği sayesinde öldürmüş olma suçundan kurtulmak istiyordu. Zaten Canetti'nin eserlerinde, suç, suçlarından arınma, af dileme, kefaret... bir başka önemli temalar oluşturur. Elias ve Veza Canetti, Hitler'in Viyana'ya girişiyle Londra'ya sığınır. Canetti orada devasa bir sosyoloji ve antropoloji eseri üzerinde çalışmaya koyulur. Başlığı "Masse Und Macht" (Kitle ve İktidar) olacaktır. Onun yanı sıra da birbirinden çarpıcı aforizmalar yazarak dinlendiğini söyler. "Die Blendung" un (Körleşme) çeşitli dillere çevrilip yayınlanmasıyla ünü yakalar. Ellili yıllarda dramları Londra'da ve Paris'te sahneye konur... "Masse Und Macht" ise ancak 1960'ta yayınlanır. Bu, otuz beş yıl üstünde çalıştığı, hayatının ikinci büyük eseridir. Bu eserde şu temel ilkedden yola çıkar:

"Kitlenin içine karıştığımızda, birey olarak bireyselliğinizi kaybedersiniz, bilinciniz temelden değişir, bambaşka bir hale gelir."

"Kitle ve İktidar"ın, her iki Dünya Savaşında egemen faşizme yanıt ve açıklama olarak kaleme alındığı da söylenebilir; ya da nasyonal sosyalizm'in çarpıcı bir analizini yapmış olduğu...

Elias Peygamber

Yıllar yılları kovalarken,

Canetti'nin piyesleri, aforizmaları, incelemeleri yayınlanıp çok sayıda dile çevrilir, ödüller peş peşe gelir, Veza'dan boşanır, kendisinden çok daha genç bir kadınla evlenip altmış yaşında baba olur, yazar İris Murdoch ile duygusal bir ilişkiye girer ve altmış altı yaşında kendisini halka çok yakınlaştıracak olan anılarını kaleme alır.

Anıların ilk bölümü "Bir Gençliğin Hikâyesi: Kurtarılmış Dil", ikinci bölümü ise "Bir Yaşam hikâyesi: Kulaktaki Meşale" başlığı altında yayınlanır. Bu son başlık, gençliğinde hayran olduğu Kraus'un Meşale dergisine bir göndermedir.

Eserinin tümü için Nobel'e layık görüldüğünde yıl 1981'dir. O yıl medyada hakkında çıkan başlıklardan şu iki ilginç örneğe göz atalım: "Mr Canetti, Londra'da yaşayan, Bulgar sosunda kotarılmış, Almanca yazan İspanyol Yahudisi I presume" İkinci başlık ise: "Elias Peygamber" ve hemen altında, "Canetti, yaşamı boyunca ölümü yenmeye dayalı eserler vermiştir."

Anılarının üçüncü bölümü olan, "Bir Yaşam Hikâyesi: Bakış Oyunları" başlıklı son eserinde annesiyle hesaplaşmaya çalışır...

Bu bir tesadüf değildir:

1994'te en büyük düşmanı olan ölüme Londra'da yenik düşer ve "kayıp cenneti" Zürih'e gömülür. "Bir yazar için en kötü talih daha ölmeden moda olmak" derdi. Kendisi bu kötü talihe yenik düşmedi, yaşamında da ölümünden sonra da asla moda bir yazar olmadı. Ama çok daha fazlası oldu: Edebiyat tarihine, büyüleyici, çok yönlü, felsefeyle sürekli flört eden bir tür kâhin olarak geçti. ■

voglia
mobilya

Kişiye özel tasarım

Nispetiye Mah. Aytar Cad. No: 22/B Levent/İst.
0212 270 72 59

Valikonađı Cad. Ferah Sok. No: 14
www.vogliamobilya.com

GEZİ

Suzan Nana TARABLUS

Tarihçi Profesör Avram Galante'den ve benden

BİR DEM TOKAT, BİR DEM AMASYA ve ÇORUM

Geçtiğimiz Gençlik ve Spor Bayramı bu yıl öylesine uygun bir 'yurt gezisi' zamanlaması yarattı ki, bunu kaçırmak gerçekten yazık olurdu. Kırk yıllık okul arkadaşlarım ve seçilen şehirler: Tokat – Amasya – Çorum. Ulusal hava yolumuzun en minik jetiyle Tokat'a uçtuk. Otobüslere doluşup ilk hedefimize yol aldık. Bu arada değişken iklim, yağmurun yağıp yağmayacağı odak sohbetimiz. İlk durağımız Ballica Mağaraları. İldeki önemli turistik yerlerden biri... Pazar ilçesi yakınlarında bulunan ve yaz kış ortalama 18 derece sıcaklığın hüküm sürdü-

ğü Ballica Mağaraları'nın en önemli karakteristik özelliği, Türkiye'de hiçbir mağarada bulunmayan soğan sarkıtlarından meydana gelmesi. Mağaranın değişik yerlerinde koloniler halinde yaşayan "cüce yarasalar" en belirgin canlı grubunu oluşturuyor. Mağara içindeki sarkıt ve diktlerin güzelliği ise ayrı bir turistik değer oluşturmakta. Özetle: Yürekli olanlar mağaranın her noktasına ulaştı, bazıları yarı yoldan caydı döndü. Kimisi de denemedi bile – çay, kahve, gözleme molası! Akdağ ve Çamlıbel Dağları'nın oluşturduğu vadiler arasında bulunan Tokat'taki şehir turumuzda, Selçuklu Köprüsü, Mahperi Hatun

Kervansarayı, Latifoğlu Konağı, Saat Kulesi, Behzat Camii, Bey Sokağı, Ali Paşa Camii ve hamamı, Sulu Sokak...

Evliya Çelebi'nin uzun uzun anlattığı gibi, "Tokat'ın bağ, bahçe ve ovaları Osmanlı Orduları'nın konaklama ve gıda ambarı olmuş; bakırcılık, ipekçilik, pamuklu dokuma ile çeşitli sanayi ve el sanatları gelişmiş, iş hanları ve çarşıları Bağdat, Bursa ve Halep'tekiler ile kıyaslanır olmuştur..."

Tokat'ın varoluşunda tüm tarihini de gözlemek mümkün. Hititler, Frigyalılar, Danişmentler, Pontuslar, Selçuklar, Osmanlılar ve daha nice niceleri... Tarihi kaynaklara göre, M.Ö. 100 veya M.Ö. 44 yılları arasında yaşadığı tahmin edilen Roma İmparatoru Julius Sezar, Pontus asıllı Basforos Kralı 2. Pharneke ile Tokat'ın Zile Altağaç mevkiinde çok kanlı bir savaş yapar. Savaşta her iki taraf da büyük kayıplar verir. Ancak savaşta Roma İmparatoru Julius Sezar kazanır. Bunun üzerine dünyaca ünlü sözü "Veni-Vidi-Vici" (Geldim-Gördüm-Yendim) diyerek, durumu Roma'ya bildirir. Sezar, Zile'de kaleye taş bir kitabe yaptırarak, dünyaca ünlü bu sözünü oraya da yazdırır. Ancak özdeyiş aristokratlardan oluşmuş ve geleneksel olarak Roma Cumhuriyeti'ndeki en güçlü grubu temsil eden senatoyu küçümseyişinin bir göstergesi olarak da yorumlanabilir. Şimdilerde ise "Veni Vidi Vici" Tokat üzümlerinden çok lezzetli bir şarabın adı! Muhakkak denemenizi öneririm.

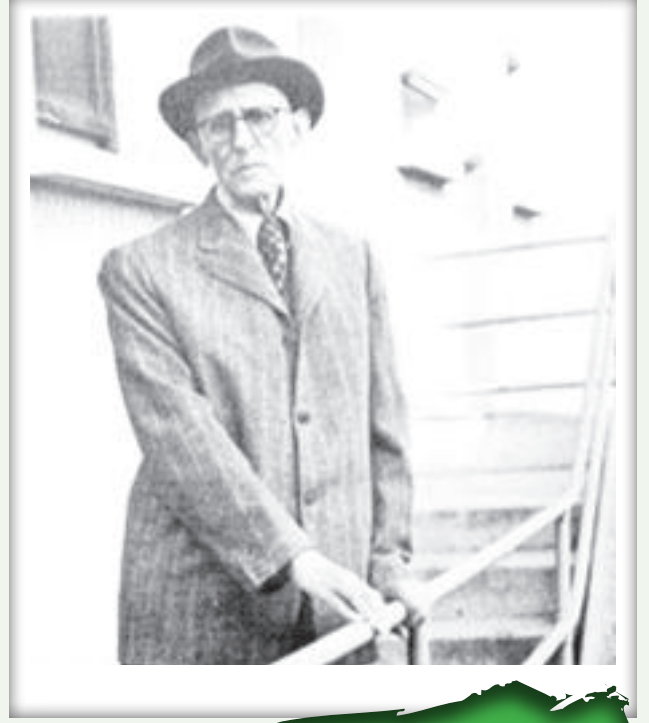
Otele dönmeden önceki son durağımız Taşhan'a girer girmez çil yavruları gibi dağıldık, ilk gün alışverişi için... Taşhan, 17. yüzyıl, büyük bir Osmanlı şehir hanı. 69 odası var. Yapılan restorasyon ertesinde bir Tokat sanatı sergisi... Antikacılar, bakırcılar... El baskısı ile yapılmış güzel yazmalar, masa örtüleri... Tabii hepsinden çeşit çeşit satın almadan ayrılmadık oradan! Günümüzü, masamızı süsleyen Tokat yöresi ziyafetiyle noktalıyoruz.

Avram Galante (4 Ocak 1873, Bodrum - 8 Ağustos 1961, İstanbul), bir Türk eğitimcisi, siyaset adamı ve Türk milliyetçisi. Soyadı Kanunu ile Bodrumlu soyadını almış.

1915 ile 1933 yılları arasında Darülfünun'da eğitimci ve profesör olarak çalıştı. 1939 yılında Cumhuriyet Halk Partisi listesinden Niğde Milletvekili seçildi. T.B.M.M. 7. Dönem'de (1943-1946) Atatürk'ün azınlıklar için Meclis'te ayırma kararı aldığı kontenjandan bağımsız Ankara milletvekilliği yapmış Yahudi asıllı Türk siyasetçi, gazeteci ve yazardır.

Kütüphaneme bakıyorum, kapılarını aralıyorum... Ciltler bana göz kırıyor. Gözüme Avram Galante'nin "Histoire des Juives de Turquie" Ansiklopedileri* iliştiriyor. Neler yazmıştı Tokat hakkında? Amasya hakkında? Ve ünlü tarihçimiz ile sanal bir söyleşi yapmaya, diyeceklerine kulak verilmesini sağlamaya çalışıyorum: (*Cilt 4, Sayfa 248-256)

PROF. AVRAM GALANTE ile TOKAT ÜZERİNE...

Sayın Galante, Tokat'ta Yahudiler yaşamış mıydı?

Tokat, İran'a, Mısır'a giden bütün ticaret yollarının üzerindeydi. Bu sebeple, Orta Çağ'da buralarda Yahudilerin bulunduğu bilinir, özellikle Bizans döneminde.

Bu bilgilere hangi kaynaktan vakıfsınız?

Şelomo Rozanes adlı tarihçiden ve tabii ki çeşitli kayıt ve belgelerden...

Tokat'ı uluslararası ticaretinin dışında Yahudiler için önemli kılan bir dönem oldu mu?

Aynen dediğiniz gibi oldu. 1530'da Amasya'da vuku bulan bir 'Kan İftirası' yüzünden Amasya Cemaati'nden büyük bir grup daha iyi şartlarda olan Tokat'a taşındı. Onlar hiçbir zaman Tokat Yahudilerine entegre olmadılar ve ayrı bir topluluk olarak yaşadılar.

Rav Akçesini anlatıyor ünlü tarihçi:

Osmanlı İmparatorluğu'nda **Rav Akçesi** (Bu vergi, II. Mehmet - Fatih döneminde başladı), Yahudi cemaatlerinin **ödediği, din işlerini yönetecek, temsil edecek merkezi anlamda bir Hahambaşı'ya** ve yerel anlamda da Din Adamı (Haham) Vergisiydi. Tokat da, Manisa gibi birçok vilayette olduğu gibi şehzadelerin yönetiminde idare edilen önde gelen vilayetlerdendi.

Galante:

Neredeyse son zamanlara kadar Tokat'ta Yahudilerin varlığı bilinmekteydi. İstanbullu bir sar-

raf olan Binyamin Behar Yosef 1927'de Tokat'a gelmiş. Amacı Viyana'daki bir Yahudi kütüphanesi için eski İbranice kitaplar aramak ve satın almakmış. Edinilen bilgilerin ışığında 19. yüzyıl başında Yahudi nüfusu yüz kadar aile iken bu sayı 1927'de 20 kadar aileye düşmüş.

Tarihçi anlatımını sürdürüyor:

İspanya Engizisyon'undan kaçan 150.000 kadar Sefarad Yahudisi imparatorluğun gelişmiş ve zengin bölgelerine yerleştirilmişti: Avrupa yakasında İstanbul, Saraybosna, Selanik, Edirne... Batı ve kuzey Anadolu'da da Bursa, Aydın, Tokat, Amasya... Akdeniz'de ise Kudüs, Safed, Şam, Mısır...

Yerel Yahudiler yeni gelenlere hemen kucak açmış mıydı?

Kayıtlara ve anlatılara göre pek de öyle olmamış. Aralarında genel anlamda bir gerilim ve anlaşmama durumu söz konusu imiş. Değişik Yahudi grupları arasında birlik olmaması genel bir sorundu.

1927'de Binyamin Behar Yosef'in gözlemlediği kadarıyla biri eski, biri yeni iki mezarlık varmış Tokat'ta. Ayrıca bir kısmı yeraltında kalmış çok eski (muhtemelen Bizans döneminden) bir sinagogu varmış. İçinde de 20 kadar Tora rulosu bulunuyormuş. Geniza'sında ise Sarraf Binyamin'i mutlu edecek kadar çok sayıda eski kitap ve belge varmış.

Gezimiz esnasında Tokat'ta birkaç noktada Davud'un Yıldızı'na rastladık; bir tanesi de II. Bayezid Camii'ndeydi. Rehberimiz Arkeolog Nezh Başgelen bu sembolün Osmanlı'da 'Müher-ü Süleyman' (Süleyman'ın Mührü) olduğunu belirtti. İl merkezinde Gazi Osman Paşa Bulvarı üzerinde yer alan Müze -Latifoğlu Konağı'nın tüm çevresinde bu yıldızlardan vardı. 18. yüzyılda Osmanlı Barok üslubunda inşa edilmiş bu konak iki katlı. İçerisinde bulunan ahşap oymalar ve kalem işi süslemelerin mükemmelliği, Türk insanının sanat ruhunun en belirgin ifadesi, örneklerin en güzellerinden biri... Küçük de olsa bir olasılık, Yahudi Mahallesi'ndeki bir konak olması! Şimdilerde zamanın yaşamını sergileyen bir müze. Geçmiş canlı tutulmaya çalışılmış. Çok da başarılı olunmuş, perdesinden oysına, mutfağındaki kazanlardan Hanım ile Bey'in yatak odasındaki dantellere değin...

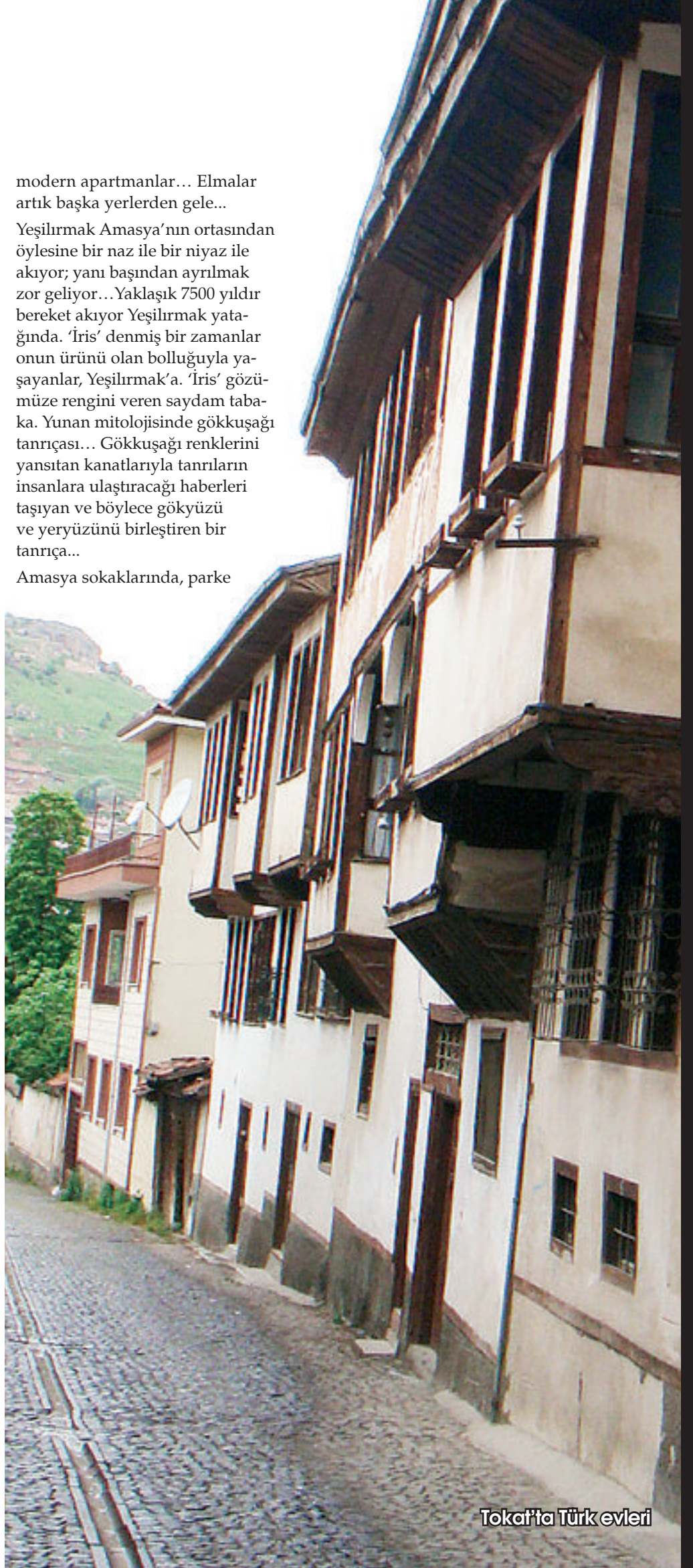
Tokat'taki Gök Medrese bir Selçuklu eseri (13. yy). Adını aldığı, cevher gibi firuze el boyaması çiniler Gök Medrese'yi görülmesi zorunlu bir yapıya dönüştürmüştü.

Tokat hakkında henüz aynı şeyleri pek söyleyemeyeceksem de Amasya, üzerinde çokça düşünülmüş, çalışılmış, güzelleşmesi için çaba harcanmış, değerlendirilmiş bir şehir. Efsaneye göre Ferhat'ın Şirin'le evlenebilmek için deldiği dağdan akararak kenti kuraklıktan kurtaran suyun kenarındayız. Yeşilirmak'tan yukarılara bakınca Pontus Kralı Mitridates'in Kral Mezarları... Harşena Kalesi ve Kızlar Sarayı. Tarihi demiryolu otelimizin hemen girişinde... Anlatılara göre 17 kadar uygarlığın yaşamış olduğu bir müze şehir, Amasya. Dünyanın ilk coğrafyacısı Strabon'un yurdu. Altısı Osmanlıya padişah olmuş, 12 şehzadenin valilik yaptığı, her köşesi tarih kokan bir zaman tüneli. Maalesef, konutlaşma sevdası bu müze şehri de kalbinden vurmuş. Amasya'nın ünlü elma bahçelerinin yerine kule kule

modern apartmanlar... Elmalar artık başka yerlerden gele...

Yeşilirmak Amasya'nın ortasından öylesine bir naz ile bir niyaz ile akıyor; yanı başından ayrılmak zor geliyor... Yaklaşık 7500 yıldır bereket akıyor Yeşilirmak yatağında. 'İris' denmiş bir zamanlar onun ürünü olan bolluğuyla yaşayanlar, Yeşilirmak'a. 'İris' gözümüze rengini veren saydam tabaka. Yunan mitolojisinde gökkuşağı tanrıçası... Gökkuşağı renklerini yansıtan kanatlarıyla tanrıların insanlara ulaştıracağı haberleri taşıyan ve böylece gökyüzü ve yeryüzünü birleştiren bir tanrıça...

Amasya sokaklarında, parke

döşenmiş yollarında eski Türk evlerinin arasında gezmek görsel bir şölen... Duygusal olarak, çok geniş bir hayal gücü gerekmezsiniz zaman içinde zamanı yaşayabiliyorsunuz.

Dünyanın en iyi mumya koleksiyonlarından birine sahip olan Amasya Arkeoloji Müzesi'ndeki mumyaların İlhaneliler Dönemi'nde, Moğollar tarafından zehirlenerek ya da boğularak öldürüldükleri tahmin edilen Anadolu Nazırı Şehzade Cumudar, Amasya Emiri İşbuğa Noyan, Amasya'da hükmetmiş olan İzzettin Mehmet Pervane Bey, eşi ve İki çocuğuna ait olduğunu belirten Amasya Müzesi Müdürü Arkeolog Celal Özdemir, "14. yüzyılda İlhaneliler Dönemi'nde iç organları ile mumyalanan ve hem Türk, hem de Müslüman kişilere ait olmaları nedeniyle mumyaların dünyada eşi "benzeri bulunmuyor," dedi.

Geceleri Amasya ve Yeşilirmak o kadar güzel aydınlatılmış ki; içinde dolaşmak, keşiflere çıkmak bir başka macera. Orada gecelediğimiz akşam bacaklarımız bizi ırmak kenarında, 'Şehzadeler Gezi Yolu'nda, Güzel Sanatlar Spor Lisesi Müzik

Şöleni '2. Sevgi Festivali' çerçevesinde Muzaffer Özdemir'in 'Bağlama ve Şelfe' konserine ulaştırdı. O sokak etkinliğine bile Vali Bey'in (Vali Halil İbrahim Daşöz) verdiği öneme her tanıklık eden, Amasya'nın neden şimdiki haliyle Amasya olduğunu çok iyi anlar.

Amasya'da da gezilecek, görülecek çok: Amasya Kalesi, Kaya Mezarları, Torumtay Türbesi, Burmalı Minare Camii, II. Bayezid Külliyesi, Müze, Büyükağa ve Küçükağa Medreseleri ve nice niceleri... Günümüz, saatlerimiz az geldi Amasya'ya!

Yeşilirmak Yalıboyu Amasya'nın Yalıları

Tokat Müzesi

II. Beyazıt
Camii'nde
Davud Yıldızı

AVRAM GALANTE'DEN AMASYA

Sayın Galante, Amasya'daki Yahudiler?

Bizans Dönemi'nde burada da Yahudi yerleşimi vardı. Engizisyon'dan kaçan Yahudilerin bir kısmı da bu şehre yerleştirildi. Amasya'daki Yahudiler de RavAkçesi'ni ödemişlerdir.

Cemaatin nüfusunun kaç kişiden oluştuğunu nasıl biliyordunuz?

Örneğin 1505 yılında Hahambaşı Eli Mizrahi'den Amasya için 4 haham istenmiş. Bu da Amasya Cemaati'nin o günlerde ikinci derece bir toplum, yani 400 – 500 kadar aile, 2000 – 2500 kadar bireyden oluştuğunu ifade etmekteydi. Yerel toplumun gönderilen din adamlarını geçindirebilecek olanaklara sahip oldukları da bir hakikattir!

Cemaat liderliği nasıldı?

Cemaat liderliği de din görevi de genellikle babadan oğula geçen rollerdi. Mesela, Cemaat Başkanı Salamon Sages'in oğlu Moiz 1608 yılında mikve konusunda danışmak için İstanbul'da bulunan Haham Jozef Mitrani'ye başvurmuş. İris'in (Yeşilırmak) kollarından birinin mikvenin suyuna akarak tazelenmesinin dinen caiz olup olmadığı idi, sorun oluşturan konu!

Güzelim Yeşilırmak'ın kollarından birinin mikveden (ritüel banyodan) geçmesi beni tarihsel bir romantizmin huşusuyla dolduruyor... Bu cemaat Amasya'da da var olmayı ne zamana kadar sürdürmüştü?

Sanırım 1900'lerin ilk yıllarına kadar... 1932'deki Ankara ziyaretim esnasında, Cemaat Başkanı Aaron Arav'ın, cemaatin yaşlılarının, Amasya'dan gelen 36 Tora rulosu teslim aldıklarını anlatmış olduklarını söylemişti. Bu da; '36 Kutsal Rulosu'nun tek bir sinagoga ait olamayacağını, çok daha fazla sinagogun söz konusu olduğunu ifade etmektedir.

Viyana'daki kütüphane için kitap toplayan Gezgin-Sarraf Binyamin Behar Yosef 1927'de Amasya'ya da uğramıştı, değil mi?

Pek tabii! Onun da şöyle ilginç bir anlatısı olmuştu: Eski sinagog şehrin ünlü saat kulesinin karşısında imiş. Ona anlatılan bir Amasya söylencesi üzere, sinagog yıkıntısının üzerine birçok kere inşaat yapılmış ama her seferinde tüm inşa edilen konutlar yangın afetiyle yok olmuşlar. Şehir halkı da en sonunda bu mekânın kutsiyetine inanarak üzerine hiçbir şey inşa edilmemesine karar vermiş. Sarrafın anlatımına göre o günlerde yıkıntılar içinde de olsa eski bir Yahudi Mezarlığı'nın varlığı göze çarpıyordu.

Bu şehrin Yahudilerini sarsan bir durum da olmuş...

1545'te Kanuni Sultan Süleyman'ın yönetimi döneminde (1520-1566) Amasya Yahudileri bir kan iftirasına* uğratıldılar.

Bu yüzden Yahudiler'in birçoğu uzunca bir süre için Tokat'a göç etmiş. Bunun üzerine 1554 yılında Sultan Süleyman bir ferman yayınlamış ve Yahudilere yapılan kan iftiralarnın geçersiz sayılacağını bildirmiş.

İşte, "Muhteşem Süleyman"!

(*Kan iftirası veya kan suçlaması, dini azınlıkların -ki adı geçen bu dini azınlık neredeyse her zaman Yahudilerdi- çocukların kanlarını dini ayinlerde ve bayramlarda kullandıkları yalancı ve iddialarıdır. Tarihsel olarak bu iddialar -kuyu zehirlemeleri ve ekmeğe pisletmeleri iddialarıyla birlikte- Avrupa'da Yahudilere işkence etmek için kullanılmıştır. Kaynakça: Wikipedia)

ÇORUM

Gezimizin üçüncü şehri Çorum'da şimdiye dek saptanmış en eski yerleşime ait kalıntılar M.Ö. 6000 - 3000'lere ait! Özellikle hayatımın ikinci yarısı diye adlandırdığım yaşlarımda sayısız müzeye gittiğimi zannediyorum. Ama Çorum Müzesi birçoğumuz gibi beni de hayretler içinde bıraktı: Eski bir hastane olan binasıyla, tarihe gösterilmiş özeniyle ve insan unsuruna olan saygı ile... Engellilerin dolaşabilmesi için özel asansörü bile var! O bölgede dolaşacak olursanız lütfen Çorum Müzesi'ni kaçırmayın, derim.

Çorum'da her köşe başında bir leblebici dükkânı bulmak mümkün... Öteden beri bu yörede yetişen nohutun iriliği ve leblebiye dönüşümü haklı bir üne kavuşmuş. Zayıflamak ve formda kalmak isteyenler için özel bir çeşit! Ekstra Leblebi, Layt Leblebi (şeker + soya), Sakızlı Leblebi, Çikolatalı Leblebi, Çıtır Leblebi (soyalı), Acılı Leblebi, Karanfilli Leblebi, Tuzlu Leblebi, Meyveli Leblebi, Sürmeli Kırık Leblebi ... İşte böyle, biz de 20 küsur kadın, girdik önümüze ilk çıkan (tavsiye üzere) leblebiciye, ve talan ettik orayı yaptığımız bol bol alış veriş ile... Muhtemelen otobüsümüz oradan ayrılır ayrılmaz, dükkân sahibi kapatmıştır kepenklerini!

Amasya'nın simgesi İris

Soprano Esra Özbir'in seslendirdiği aryalalar tepelerde yankılandı

Yazılıkaya, Kral Kalesi, Alacahöyük, Boğazköy, Aslanlı Kapı ve Hattuşaş son durağımız. Ankara'nın kuzey doğusunda, Çorum'da. Bu bölgenin tarihi Hititlerin Orta Anadolu'da geniş bir alana hükmettikleri bir döneme, M.Ö. ikinci bin yıla kadar uzanıyor. İbadet ettikleri tanrıların kabartmaları ise şehrin çok yakınındaki Yazılıkaya'da görülebiliyor. Hattuşaş Hitit İmparatorluğu'nun (M.Ö. 13. -17. yüzyıllar arasındaki) başkenti.

Hititlerin büyük olasılıkla Kafkasya'dan geldiği, Orta Anadolu'ya yerleştikleri ve yerli halk Hattilere kaynaştıkları sanılıyor. Hititler zamanının süper gücü! Diğer bir süper güç olan Mısır ile kıyasıya rekabet ve savaş içinde idi. M.Ö. 1269 yılında imzaladıkları Kadeş Barış Antlaşması günümüze ulaşan en eski yazılı anlaşma olma niteliğini taşıyor. Kaçınıcı sınıftı hatırlayamıyorum ama Emin Oktay'ın tarih kitaplarından birindeydi.

Hatta orada çektiğim fotoğraflardan biri de yine aynı kitapta ve hafızama kazınmış olanlardan biri idi - dizi dizi Hitit askerleri...

Hitit anlatılarına kanım ısındı; çünkü kendi zamanındaki uluslar ile kıyaslandığında insan haklarına saygılı bir uygarlık. Hititler, dünyanın ilk yazılı anayasası, toplum düzenini sağlayan, zamanına göre ileri bir ceza yarası, dönemin korkunç silahı hafif savaş arabaları ve strateji uzmanı kralları, kölelerin, hatta ağaçların bile haklarının olması, kadınların saygı görmesi dönemin uygarlıklarında rastlanmayan sosyal hukuk özellikleri ile bu coğrafyada boy göstermiş en önemli

medeniyetlerden biri.

İki kilometre karelik alana dağılmış olan bölge bütün dünyanın ve tabii ki özellikle her zaman olduğu gibi, Japon turistlerin gözde ziyaret mekânı. Etrafta yürüyerek veya bisikletle keşfine çıkmış sayısız yabancı turiste de rastlamak çok sıradan. Turumuzun son gününe isabet eden bin tanrılı uygarlık diye bilinen Hititlere uğrağımızın son saatinde tur liderimiz sevgili Dilek, kelimelere sığdırılmaz bir sürpriz ile gezimizi noktalamamıza vesile oldu. Sürprize gelince, Dilek, "bir arkadaşım da geziye katılacak, adı Esra" olarak tanıttığı ve bütün gezi boyunca birlikte olduğumuz, zaman zaman bize katılmayan (meğerse odasında prova yapıyormuş) genç arkadaşı Soprano Esra Özbir idi. Seslendirdikleri:

George Frideric Handel'in Julius Sezar Operası'ndan... Cleopatra'nın aryası

"Piangero, la sortemia" (Ağlayacağım kaderime)

Giuseppe Verdi'nin Macbeth Operası'ndan... Lady Macbeth'in aryası

"La lucelangué" (Işık söner)

Ve o, Milat'tan önce bilmem kaç binyıl öncelerinin kalıntılarında müthiş bir genizden doğarak çevre tepelerde yankılayan aryalarla belki de birçoğumuzun hayatında bir ilk olan dinletiyi ruhumuzdaki ezgiler taptaze bahar çiçekleri açtı. Böylesi bir arya demetini sunmayı kabul ettiği için Esra'ya, sanatı böylesi cacaklayarak bize cömertçe armağan eden Dilek arkadaşşıma şapkamı çıkarıyorum... ■

KİTAPLARI TÜM DÜNYADA 30 MİLYONDAN FAZLA SATAN MITCH ALBOM'DAN YENİ BİR BAŞYAPIT

İki farklı inanç bizleri birbirimizden
ayırarak yerine birleştirirse ne olur?

Biraz İnanç, bir haham ile bir rahibin
dostluğuna dayanarak bize yaşamın amacını,
inançları yitirip tekrar bulmayı anlatan harika bir kitap.

Binlerce okurumuzun 5 yıldır takip ettiği ayın sorusu yarışmamız **facebook** sayfamızda devam ediyor.

- <http://facebook.com/altinkitaplar>
- <http://twitter.com/altinkitaplar>
- <http://altinkitaplar.blogspot.com>
- <http://friendfeed.com/altinkitaplar>

YAYINCILIKTA 50 ALTIN YIL

Göztepe Mah. Kazım Karabekir Cad. No: 32 Mahmutbey - Bağcılar / İST.
Tf: 0 212 446 38 88 pbx Web: www.altinkitaplar.com.tr

1617'den 1938'e
HOHENEMS'DE
YAHUDI YAŞAMI...

...ve örnek BİR YAHUDI Müzesi...

Avusturya'nın en batısında, İsviçre sınırı ile Konstanz Gölü'ne yakın Hohenems kentinde 320 yıl boyunca minik, ancak etkin bir Yahudi cemaati bulunuyordu; bugün ise burada hiç Yahudi yaşamıyor - yılda ortalama 10.000 ziyaretçi çeken ülkenin ikinci Yahudi Müzesi'nin Müdürü Hanno Loewy'nin dışında..!

Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde... Bugünkü Avusturya'nın Vorarlberg eyaletinin bulunduğu yörenin hükümdarı Hohenems Dükü Kaspar, bu küçük kasabanın büyüülmesi ve özellikle "Ems pazarının dünyaya ticaretine açılması"nı sağlamak üzere, bazı Yahudi ailelerini kendi topraklarına davet etmiş... 1617 yılındayız - ve o dönemde Avrupa'nın her yerinde zor şartlar altında yaşamakta olan Aşkenazlardan, Konstanz Gölü (=Bodensee) kıyılarında "Medinat Bodase" olarak bilinen bölgede yaşayanlar için böyle bir çağrı ile birlikte kendilerine sunulan "koruma fermmanı", paha biçilmez değerdedir... İşte o günden başlamak üzere, 1938 yılında Hohenems'de kalmış olan son sekiz Avusturya Yahudisinin Theresienstadt Ölüm Kampı'na gönderilmesine kadar burada üç yüz yılı aşkın süregelmiş olan dindaşlarımızın yaşamı ile ilgili izler, gerek kentin sokaklarında, gerekse 1991 yılından bu yana faaliyetlerini sürdüren Hohenems Yahudi Müzesi'nde karşımıza çıkıyor...

İtfaiye binasına dönüştürülmüş 230 yıllık bir sinagog...

Tarihi 12. yüzyıla kadar uzanan, günümüzde 15.000 nüfusu olan bu küçük kente güneyden ulaştığımızda, 1562 yılında inşa edilmiş Dükalık Sarayı'nın az ilerisinde, 17. yüzyıldan bu yana meyhane olarak hizmet veren "Engelburg"un sağı ile solunda çatallaşan iki ayrı sokak görürsünüz. Sağdaki Marktstrasse'nin eski adı "Christengasse" (= Hıristiyanlar Sokağı), soldaki Schweizerstrasse'nin ise 1909 yılında dek süregelen adı "Israelitengasse" (= Yahudiler Sokağı) idi... İşte bu sokakta ilerlediğinizde, 1-2 dakika sonra 1864 yılında inşa edilmiş olan Heiman-Rosenthal villasının bugün bulunduğu Yahudi Müzesi'ne varıyorsunuz... Biz ise yolumuza bir an için devam edelim ve gene az ileride bulunan "Kitzinger Evi"nin önünde duralım. İşte burada 1797 yılında Jakob Kitzinger, Vorarlberg eyaletinin ilk kahvehanesini açmıştı. Kısa bir süre sonra kentin Yahudi kültür camiasının toplantı lokali vazifesini göreceğ olan bu café'de

1813 yılında kurulmuş olan "Hohenems Okuma Cemaati", bu küçük yerleşim yerinin "edebi salon" ekolünün öncülüğünü yapacak, nesiller boyunca nice düşünür ve yazarların yetişmesine yol açacaktı... Hemen karşısında bulunan ve 1777 yılında inşa edildiği söylenen binada ise, kentin ileri gelen Rosenthal Ailesi'nin kurduğu Yoksullar Evi, 1871 ile 1924 yılları arasında kentin kimsesiz ve varlıksız yaşlılarına hizmet verecekti...

Tarihi Yahudi Mahallesi'nin tam göbeğindeyiz artık... Barok stildeki ilk yapımı 1772 yılında tamamlanmış, 1863-67 yılları arasında ise ünlü İsviçreli mimar Felix Wilhelm Kubly tarafından çağın gereksinimleri doğrultu-

derecede korunabilmiş Yahudi mahallelerinin bir örneğidir... 1996 yılında Avusturya Anıtlar Kurulu'nun özel himayesi ve bakım programına dahil edilmiş olan bu mahalleyi çevreleyen caddelerde kentin varlıklı Rosenthal Ailesi'nin 1848 ile 1889 yıllarında yaptırdığı üç büyük villası dururken sinagog ile iç içe bulunan, kısmen daha önceki dönemlere de dayanan küçük esnaf ve işportacıların oturdukları mütevazı evlere, onların çevresinde ise varlıklı kentsoylu ailelerin biraz daha büyük konutlarına rastlıyoruz. Bunlardan biri, ünlü yazar Stefan Zweig'ın "Dünyanın Dünyası" başlıklı anılarında sözünü ettiği, eşinin ailesi olan Brettauer'lerin 1832 yılında inşa

(solda) Brettauer evi, (ortada) Sinagog, (en sağda) Sulzer Evi

sunda yenilenmiş sinagogun karşısında dururken, bu mekânın 1938 yılında (nasıl olduysa, Kristal Gecesi'nde yıkılmaksızın) devletleştirilip ardından uzun yıllar boyunca itfaiye binası olarak kullanıldığını öğreniyoruz..! Günümüzde ise bina restore edilmiş olup sanat ve konser etkinliklerine ev sahipliği yapmaktadır. Sinagogun arkasında, halen eski şekliyle duran bir binada, aslen fırıncı olan Landauer Ailesi'nin 1830 yılından başlamak üzere üç kuşak boyunca işletmiş olduğu "Zur Frohen Aussicht" (= "Hoş Manzaralı") adı ile bilinen lokantası bulunmaktaydı.

Çoğu 19. yüzyıldan kalma bu binaların hiçbiri, eskiden barındırdığı işletmeler ve kurumları içermiyor artık - ancak bu sokaklarda gördüklerimiz, dünyada eşine az rastlanan

ettirdikleri evdir ki, girişinde halen S.(imon) B. inisiyallerine, sağdaki kapı girişinde ise eskiden orada bulunmuş Mezuza'nın bıraktığı izlere rastlıyoruz. Sinagog'un hemen sağında, daha sonra Viyana'nın en ünlü kantör (=hazan)ları arasında yer alacak Salomon Sulzer'in adı ile anılan, 1804 yılında doğduğu "Sulzerhaus" bulunuyor. Schubert ve Liszt ile yakın dostluklar kurmuş, efsanevi bariton sesi ile Yahudi olmayan nice müzik hayranlarını da Viyana Sinagogu'na çekmiş olan Salomon Sulzer, "Viyana Ritüeli" adı ile bilinen yeni bir müzikli ibadet yöntemi geliştirmiş, Aşkenaz dua stiline çığır açmış bu litürjik çalışmalarının yanı sıra, birçok dünyevi besteye de imza atmıştır - dahası, arkadaşı Franz Schubert de onun okuması için Tevrat'ın 92. mezmuru için özel bir

Restore edilmiş Mikve

beste yazmıştır.

Az ileride sağa kıvrılan sokakta yürümeye devam ederken, karşıda gördüğümüz ağaçlı köşenin restoranında soluklanıyoruz. "Moritz" adı ile bilinen ve bu yaz boyunca bahçesinde her Perşembe akşamı "YazGeceCazı" programları çerçevesinde çeşitli sanatçıları dinleyebileceğimiz bu şirin mekân, kentin eski Yahudi Okulu binasında konuşlanmış. 1828 yılından başlamak üzere, Hıristiyan çocuklara da

açık olmakla tüm imparatorlukta örnek gösterilmiş olan bu eğitim kurumu, Hohenems'in Yahudi nüfusunun 20. yüzyılın başlarında gerilemesiyle 1913 yılında faaliyetlerini durdurdu... Menüünde "Gefilte Fisch" den "Gülsulu Muhallebi" ye kadar zengin bir Aşkenaz/Şark seçkisi bulunan bu ilginç restoranın adının, 1862'den okulun kapanışına kadar burada görev yapmış efsanevi öğretmeni Moritz Federmann'dan aldığını, duvardaki anma plaketine okuyoruz... Müze Müdürü Hanno Loewy'nin konuğu olarak yemek yediğimiz restoran bahçesinin bir diğer cephesinde bulunan küçük binanın, "Burası ne idi, bir tahmin eder misiniz?" sorusu üzerine, 1829 yılından inşa edilmiş kentin Mikvesi'ni barındırdığını öğrenmemiz ise, bu şirin mekânı daha da ilginç kılıyor..!

Çocukları ve torunları, atalarının tarihine sahip çıkıyor..!

Bugüne dek karşılaşmış olduğum en genç ve en dinamik müze müdürü, "bonus" tipi saçları ile de son derece sempatik görümlü, Hohenems Yahudi Müzesi'ni sekiz yıldır başarılı biçimde yöneten Dr. Hanno Loewy bize kentin Yahudi tarihçesini aktarırken, buradan dünyanın her yerine göç etmiş olan eski Hohenemsli Yahudilerin çocuk ve torunlarının da bu tarihe ilgi ve maddi katkılarıyla büyük önem verdiklerini vurguluyor. Bu kente

ilk çağrıldıkları 1617 yılından daha bir kuşak geçmeden Hohenems'den kovulan Yahudi aileler, komşu Sulz kasabasına yerleşmelerinin ardından ancak 1744'de yeniden buraya geri dönerler, 1770 yılında ise bir sinagog kurmak için izin alırlar... Ondan sonraki yüz yıl boyunca buradaki Yahudi nüfusu sürekli olarak artacak, 1842 yılında kent halkının yüzde on ikisini oluşturan 529 kişi ile en yüksek sayısına ulaşacaktır... Ne var ki, o dönemin Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun oldukça liberal tutumu ve Viyana ile Trieste gibi büyük kentlerin yanısıra önceleri kâh Almanya kâh İsviçre, hatta denizaşırı ülkeler bile kendilerine has cazibeleri sayesinde Hohenems'den göç alıp, buradaki Yahudi nüfusunun 1890 yılında 118 kişiye inmesine yol açar. Birinci Dünya Savaşı yenilgisi, Avusturya'da oldukça zayıf bir cumhuriyetin kurulması ve komşu Almanya'dan gelen kötü kokular sonucu, kentteki Yahudi toplumu 1935 yılında sadece 35 kişiyi kapsayacaktır... 1940'da ise cemaat kapatılır, Voralberg eyaletindeki tüm Yahudiler önce Viyana'ya ve ardından çeşitli ölüm kamplarına sürülür. 1945 yılından sonra ise Hohenems'in hiç bir cemaat üyesi bu kente geri dönmemiştir - ve bugün dahi, sevgili Hanno Loewy'nin dışında burada tek bir Yahudi yaşamamaktadır..

Kent ahalisinin çocukları ve torunları ise, atalarının tarihine sahip çıkacaklardı..! Daha 1954 yılından başlamak üzere, kentin dışında yer alan ve 17. yüzyıldan bu yana Hohenems Yahudilerinin son durağı sayılan mezarlıklarını koruma altına almış Bollag ve Burgauer Aileleri'nin yaktığı meşale ile ABD'den harekete geçen Felix Jaffé-Brunner, Yves Bollag-Landauer ve Stefan Rollin-Rosenthal'in çabaları ile 170 kadar Hohenemes kökenli Yahudi, 1998 yılında dünyanın her bir yanından gelip atalarının yaşadığı kentte toplanır. Avusturya Hükümeti'nin de katkılarıyla 1991 yılında kurulmuş olan müzeye destek vermek üzere ABD'nde "American Friends of the Jewish Museum in Hohenems" kurulur ve 2008 yılında ikinci birlikteliklerini gerçekleştirir. İşte, dağılmış ve hunharca ortadan kaldırılmış bir cemaatin anılarda yaşatılması için örnek oluşturacak bir çalışma..!

Müzenin üst katından bir görünüm (solda) Sinagog Kulesi'nin saat mekanizması

Müzenin giriş kapısında Dr. Hanno Loewy ile

“Yerleşme”den Yokediliş”e...

Hohenems Yahudi Müzesi'nin daimi ve geçici sergilerinin yanı sıra toplantı, konferans, seminer gibi çalışmalar, geçmişte ortaya çıkarmak ve onunla hesaplaşmak üzere yirmi yıldır sürüyor... Daimi sergi, kentteki Yahudi yaşamının 1940'lara kadar gelişimini üst kattaki “Yerleşme”, “Gelenek ve Aydınlanma”, “Diaspora ve Göç”, “Kimlikler”, “Uyum ve Dışlanma” ve “Salomon Sulzer” bölümlerinde, çatı katında ise “Nasyonal Sosyalizm” ve “Geride Kalmayanlar” konuları altında “Yokediliş”i gözler önüne sermekte, “Hatırlamak ve Hatırlamamak” başlığı ile de savaş sonrası Avusturya hükümetinin kayıtsız kalan tutumunu eleştirmektedir. Öte yandan, Yahudiliğe yakın olmayan ziyaretçiler için “Yıl Döngüsü ve Yaşam Döngüsü” bölümlerinde Doğum/Aşk/Bar-Bat Mitzva/Düğün/Ölüm ve Kaşrut ile Şabat, ayrıca tüm bayramları içeren alt bölümlerde ayrıntılı bilgiler sunulmaktadır. Müzenin çocuklara yönelik bölümlerinde ise, onların boy hizasında bulunan çeşitli vitrinlerde sergilenen öyküler aracılığı ile gerek Hohenems, gerekse Yahudi yaşamı hakkında bilgi edinmeleri sağlanıyor.

Müzenin tüm teşhir mekânları, Vorarlberg eyaletinin en önemli sanayi dalı olan tekstil konusunda büyük servet yapmış olan Rosenthal Ailesi'nin oğlu Anton'un 1864 yılında inşa ettirdiği neoklasik türdeki üç katlı villanın içinde yer alıyor. Bunların biri, daha sonra kızı Clara'nın eşi Josef Heimann ile birlikte kullandığı ve 1880 yılında Neo-Rönesans türdeki mobilyalarla döşenmiş salonun o dönemdeki halini aksettirmekte... Ne var ki, daha 1900 yılında bini aşkın işçinin çalıştığı “Rosenthal Biraderler” firmasının Birinci Dünya Savaşı sırasındaki ekonomik kriz nedeniyle tasfiyesi üzerine ailenin gitkiçe bozulan maddi durumu sonucunda Clara Heimann-Rosenthal bu villayı da 1936 yılında Hohenems'li bir hekime satmak durumunda kalır. Öte yandan yeni mal sahipleri ile varmış olduğu anlaşmaya göre ölümüne kadar, bugün müze

café'sinin bulunduğu giriş katındaki bir odada oturabilecekti – ancak orada da kalamaz: İlerlemiş yaşına rağmen, Naziler tarafınca 1940 yılında önce Viyana'ya, ardından da Theresienstadt'a gönderilir...

Yukarıda ancak bazı başlıklarına değinebildiğim, tüm ayrıntılarını www.jm-hohenems.at / web sayfasından bulabileceğiniz bu müze, 1991 yılındaki kuruluşundan bugüne dek 40 kadar geçici özel sergiye ev sahipliği yapmıştır. Bunların bir kısmı, bizzat bazı Avusturyalı kurumların işbirliği ile (örneğin, he-

Ölüm kampına gönderilmiş Hohenemsli ailelerden Turteltaub'ların çocukları

men 1992 yılında komşu Batschuns kasabasındaki Kültür Evi ile Yahudilik/Hristiyanlık arasındaki ortak noktaları kapsayan sergi), diğerleri İsrail, ABD, Almanya gibi ülkelerin bazı kurumları ile birlikte (“Anne Frank”; “New York'daki Yahudi Gıda Dükkânları”; “Çağdaş Almanya'da Yahudi Yaşamı” gibi konularda) kotarılmıştır; önemli bir bölümü ise kendi yapımlarıdır – Rosenthal Ailesi'nin öyküsü veya Salomon Sulzer'den Jazz Singer filmine uzanan “Kantomania” sergisi gibi... Hiç kuşkusuz – ve her “dürüst” müzenin yapması gerektiği gibi! – bu sergilerin bir bölümü, sponsoru olan ülkedeki acı Yahudi geçmişini de bütün çıplaklığı ile gözler önüne sermesini

esirgemiyor...

Kurulduğu 1991'den günümüze kadar geçmiş olan yirmi yıl boyunca bu oldukça küçük müze, yılda ortalama on bin kişiye yakın ziyaretçi çekmesini bilmiştir – “rekor” ise, Hohenems'in toplam nüfusuna eşit olan 15.050 sayısı ile 2010 yılında kırıldı! Müzeyi gezenlerin hatırı sayılır bir bölümü, çevre eyaletler ile sık sık komşu Almanya ve İsviçre'den gelen öğrencilerdir. Orada bulduğumuz iki saat boyunca, öğretmenleri ile iki ayrı yaş grubundaki sınıflar ile karşılaştık. Kısaca karıştırdığımız konuk defterinden de gerçekten dünyanın dört bir yanından gelmiş ziyaretçilerin beğeni dolu izlenim notları göze çarpıyor. Çeşitli Avrupa ve ABD kentlerinde rastladığımız Yahudi müzelerine karşın, burada konular gelenek ve dinden ziyade yerel tarih ve kişiliklere, ekonomik ve sosyal yaşama bakışları kapsıyor – ancak tüm bunları çevreleyen ve asıl ilginç kılan, son Hohenems Yahudileri'nin “ikinci diaspora”ya açılımı ile bu zorunlu diyasporadan ana yurda geri dönen yankılama ve ivmelerdir..!

“Viyana Sefaradları”nı bilir misiniz..?

Hohenems'e konuk olarak gelen etkinliklerin arasında bizler için belki de ilginç olanı, Viyana Yahudi Müzesi'nin geçtiğimiz yıl kapılarını açmış olan “Viyana'daki Türkler” sergisidir..! Şalom Gazetesinde o sıralarda ne yazık ki yeterince yer verilmemiş olan bu sergi, geç Osmanlı dönemi boyunca Avusturya-Macaristan İmparatorluğu çok kültürlülüğüne değişik ve kendine özgü bir çeşni katmış olan Viyana Sefarad Cemaati'ne adanmıştır.

5 Nisan ile 2 Ekim 2011 tarihleri arasında Hohenems Yahudi Müzesi'nde görülebilecek bu sergi, Avusturya ve Türkiye arasındaki tarihi ilişkilerin çerçevesinde Doğulu ve Batılı Sefaradlar arasında süregelen, ayrıntıları ise bugüne dek pek bilinmeyen bağları ortaya çıkarmaktadır... Şöyle ki, Habsburg

ve Osmanlı hükümdarlarının arasında 18. yüzyılın ilk yarısında imzalanmış barış antlaşmalarının ardından gelişen kültürel/ekonomik ilişkilerin önde gelen mimarları arasında Avusturya topraklarındaki Türk vatandaşları ile Osmanlı'daki Habsburglular öne çıkmayı başarmışlardı – ve burada da her iki ülkenin Yahudileri önemli roller üstlenmekteydi. Bu bağlamda, İstanbul'a yerleşmiş Avusturyalı Aşkenazların yanı sıra, Viyana'yı yurt edinen nice Osmanlı Sefaradları, her iki ülkede/kentte geniş çapta toplumsal ve dini özerklik haklarından yararlanabilmişti...

Bu sergi, çeşitli Balkan ülkelerindeki Sefarad yaşamından hareketle Viyana'ya yönelmekte ve bu metropolde yüzyıllar boyunca var olmuş Aşkenaz Yahudileri'nin yanında filizlenmeye başlayan Sefarad Cemaati'nin mekânlarına, üyeleri ile yaşam tarzlarına çeşitli obje, evrak ve fotoğraflarla ışık tutmaya çalışıyor... Bunların arasında "Türkischer Tempel" olarak bilinen Viyana'nın tek Sefarad Sinagogu hakkında fotoğraf ve belgeler ile dini objeler önemli bir yer tutar. Sadece bir örnek gösterecek olursak, serginin öne çıkan belgelerinden biri, yukarıda değinmiş olduğumuz Hohenems doğumlu

20. yüzyılın başlarında Viyana'daki Sefarad (Türk) Sinagogu

Hazan Salomon Sulzer'in Padişah V. Mehmet için bestelemiş olduğu ve satışlarından doğacak tüm gelirlerin "Osmanlı Kızılayı"na yönlendirilecek "Türk Milli Halk Marşı"nın 1915 baskılı notalarıdır.! Özetle bu sergi, aralarında mükemmel bağlantılar kurabilmiş uluslararası tüccarların yanı sıra cemaat yetkilileri, haham ve hazanlar, yazar, müzisyen ve bilim adamları ile "sıradan halk"ın o dönemlerdeki yaşam tarzlarına ilginç bakışlar sunmaktadır. Ne var ki, bir bölümü de bu cemaatin – Avrupa'daki birçok Yahudi cemaati gibi – yok edilişi ve böylece "Sefarad Viyana"sının tarihten silinişini de göstermeden edemiyor..!

"Türkler Viyana"da sergisinin çerçeve programı dahilinde (ki burada Graz'dan Aron Saltiel'in Sefarad Halk Müziği konserleri ile Viyana Yahudi Müzesi Başküratörü Dr. F. Heiman-Jelinek, Berlin'den yazar Zafer Şenocak ve Hamburg Üniversitesi'nden Dr. M.Halévy'nin konferansları yer alıyor), Türkiye Yahudileri hakkında bir konuşma yapmak üzere geçtiğimiz Haziran ayında Hohenems'e davet edilmiştim. Çevredeki yerleşim bölgelerinden katılan dinleyiciler, ayrıca Zürih'ten de gelen bazı Türk konuklar ile birlikte konuşmanın ardından, hepimizin ufkunu genişleten söyleşiler ve tartışmalar gelişti – ancak onlara burada değinmeksiniz, daha önce inceleme fırsatını bulmuş olduğum sergi kataloğundan hare-

ketle topladığım ve konuşma başlamadan özetlemeye çalıştığım, *Viyana'daki Sefaradlar ile İstanbul'daki Aşkenazlar hakkında şu üç ilginç koşutluk* ile bu yazıyı noktalamak istiyorum:

- Geç Osmanlı döneminde Avusturya Yahudilerinin resmi kuruluşu olan "Viyana Yahudi Cemaati"nin yanında, "Türk-Yahudi Cemaati" olarak anılmak isteyen Viyana Sefaradları, varlıklarını ancak "Türk Yahudileri Topluluğu" adıyla sürdürebilmiş ve sürekli olarak özerkliklerini ilan etmeye çabalamışlardı. – Buna karşın, İstanbul'da 1912'den beri resmi olarak faaliyetlerini sürdüren "azınlıktaki" Aşkenaz Cemaati, ne kadar zor olduysa da, benzer sorunlar ile başa çıkmasını bilmişti...
- Viyana'yı yurt edinmiş olan Sefaradların hemen tümü Osmanlı vatandaşı olup, dolayısıyla padişahın "koruması" altındaydılar. – İstanbul'da ikamet eden Aşkenazların büyük bir bölümünün ise Avusturya-Macaristan İmparatorluğu pasaportu bulunmaktaydı...
- Viyana'daki "Türk Sinagogu"nun giriş bölümünde, döneminin Osmanlı Padişahu ile ilgili portreler ve şükran plaketi bulunmaktaydı. – 1900 yılında Yüksekaldırım'da inşa edilmiş olan "Avusturya Sinagogu" (bugünkü adıyla "Aşkenaz Sinagogu") girişinde ise, bugün de görülebilen plaketin üstünde "Tahta çıkışının 50. yıldönümünü kutladığımız şanlı İmparator I. Franz Joseph'in anısına..." türünde bir ibare yer almaktadır... ■

Kantor Salomon Sulzer'in Padişah V. Mehmet için bestelediği "Türk Milli Marşı!" notaları

Not: Müze'deki konuşmamın ardından, komşu Zwischenwasser kasabasında bulunan *Batschuns Kultur Evi*'nde İstanbul St.Georg Kilisesi Başrahibi Franz Kangler ile birlikte "Türkiye'de Yahudi ve Hıristiyan olarak yaşamak" başlığı altında düzenlenen çalışma grubuna katılma olanağını buldum ki, bu etkinlik hakkındaki kısa bilgileri arkadaşım Tuna Saylağ'ın sayın Kangler ile yapmış olduğu ve bundan sonraki sayfalarda yer alan söyleşisinde bulabilirsiniz...

Dağılan yaşamlar,
parçalanabilir aidiyetler ve
Alman tarihinin gün doğmamış,
puslu kavşakları...

UWE TIMM
KARDEŞİMİN
GÖLGESİNDE

ANLATI

Çeviri: AYÇA SABUNCUOĞLU

Başrahibin gözünden TÜRKİYE'DEKİ AZINLIKLAR

Avusturya Lisesi eski müdürü ve St. Georg Kilisesi Başrahibi Franz Kangler, Mayıs ayında Holokost kurbanı altı milyon Yahudi'nin anısına gerçekleştirilen törende bir ilke imza atarak, Aşkenaz Sinagogu'nda belleklerden silinmeyecek bir konuşma yaptı. Tanıma fırsatı bulduğum Kangler, aydın kişiliği, tarihsel olaylara tarafsız yaklaşımı ve öz eleştiri gücü ile örnek bir din adamı portresi çiziyor.

Franz Kangler geçtiğimiz Haziran ayında arkadaşımız Robert Schild ile birlikte Avusturya'nın Vorarlberg eyaleti, Batschuns Kültürevi'nde gerçekleşen 'Türkiye'deki Yahudi ve Hıristiyan Azınlıklar' konulu bir panele katıldı. Mekânın yöneticisi ve 'Feldkirch Piskoposluğu Hıristiyan-Müslüman Diyalog Görevlisi' Elisabeth Doerler tarafından davet edilen ikili, katılımcıları 'Türkiye'de Hıristiyan veya Yahudi olarak yaşamak' konusunda bilgilendirdi.

Bu vesileyle bir araya geldiğimiz Herr Kangler'le sohbet etmek ve küçük kızımın mezun olduğu Avusturya Lisesi'ni tekrar ziyaret etmek büyük bir keyifti.

**"TEK TANRI'YA
İNANIYORSAK
DINLERARASI DİYALOG
ÇOK DOĞAL VE
KAÇINILMAZDIR!"**

Bu sene Yom Aşoa töreninde çok etkileyici ve içten bir konuşma yaptınız. Samimi, hümanist ve aydın kişiliğiniz kelimelerinize yansdı. Konuşma yapma fikri nasıl ortaya çıktı?

Beni davet ettiklerinde çok duygulandım. Yahudi cemaatleriyle Hıristiyan cemaatleri arasındaki ilişkiler genelde olumludur ancak zaman zaman gerilediği de görülmüştür. Mesela şu anda-

ki Papa'mızın bazı litürjik dua ya da dini uygulamalarda bazen kullanmayı tercih ettiği eski metinler, Yahudiler tarafından fazla olumlu bulunmayan pasajlar içeriyor. Tabii ki Papa'nın kesinlikle kötü bir niyeti söz konusu değil ancak metinler eski olunca böyle mesajlar verme riski de olabiliyor. Bundan doğabilecek yanlış anlamaları kesinlikle önlememiz gerekir. Bu yüzden Yom - Aşoa töreni için Aşkenaz Cemaati'nden aldığım davet beni çok sevindirdi.

“YAHUDİLİK, TANRI’NİN ONLARA VERMİŞ OLDUĞU MESAJI UNUTMADIKLARI İÇİN BİNLERCE YIL BOYUNCA DEVAM ETTİ. YAHUDİLER YAŞAM ŞEKİLLERİYLE TANRI’NİN VARLIĞINI GÖSTERMEKTELER, HİRİSTİYANLAR DA ÖYLE OLMALI.”

Törende nasıl duygular içindeydiniz? Sonrasında çevrenizden, ülkenizden ve Yahudi Cemaati’nden ne gibi tepkiler aldınız?

Öncelikle savaş sırasında yaşanan yıkıcı olayların Orta Avrupa’dan başlaması beni çok üzmüş ve şaşırtmıştır. Aşkenaz Sinagogu, o dönemin Avusturya İmparatorluğu’nun maddi katkılarıyla yapılmıştır. 19.yy. dan 20.yy’a geçerken hiç kuşkusuz Viyana’da antisemitizm tomurcuklanmıştır. Ancak Yahudilerin kültürel mirasları olmaksızın Avusturya kültürü birçok zenginlikten yoksun kalacaktı. Sinagogdakilerin bana fazlasıyla hüsnükabul gören bir konuk olduğumu hissettirmelerine rağmen, oradayken bütün bu kötü anılar özellikle bir Avusturyalı olarak bir bir gözümün önünden geçti. Keşke bütün bunlar hiç yaşanmasaydı! Aynı duyguyu tabii ki bir rahip olarak dinimle ilgili olarak da taşıyorum. Her sinagoga gidişimde mensubu

olduğum Hıristiyanlığın kökenlerinde birçok Yahudi öğenin olduğunu görüyor ve hissediyorum. Beni ayrıca hüznülendiren, dinimin kökeni olan Yahudilikteki birçok unsurun artık günümüzde, Hıristiyanlıkta yitirilmiş olmasıdır. Bütün bunların ışığında Sayın Hahambaşı’nın yakın ilgisi de beni çok mutlu etti.

Dergimizin ana konusu ‘Azınlık Gazeteleri’; buradan yola çıkarak Türkiye’deki Katolik Kilisesi’nin durumu hakkında neler söylersiniz? Türkiye’deki Hıristiyan nüfusu hakkında bir bilginiz var mı? Diğer Hıristiyan azınlıklar hakkında ne düşünüyorsunuz?

Türkiye’de üç büyük Hıristiyan kilisesi var. Lozan antlaşması ile bunlar azınlık kiliseleri olarak kabul edilmişlerdir. Rum Ortodoks, Ermeni ve

Süryani Kiliseleri. Bunların yaşamı tabii ki siyasi bir ortamın içinde görülmektedir. Örneğin Yunan Kilisesi Yunanistan’ın bağımsızlık savaşı sırasında siyasi gerilimler içindeydi. Yunan uyrukluların Türkiye’den sınır dışı edilmeleri veya ne kadar çok Rum asıllı insan Türkiye’den ayrılırsa, ülke için o kadar iyi olur düşüncesi bu kilisenin tutumunu hep etkilemiştir. Günümüzde bu ilişkiler, son zamanlarda hükümetin aldığı bazı olumlu kararlarla rahatladı. Mesela siyasi iradenin bazı Yunanlı metropolitlere Türk vatandaşlığı tanınması onların buradaki idari görevleri devralmalarında büyük kolaylıklar sağladı. Ermeni Kilisesi’nin ise çok özel bir konumu var. Çünkü bu kilisenin ve Patrikliğin Türkiye’deki asıl başlangıç tarihi Fatih Sultan Mehmed’e dayanır. Fatih nasıl ki, Osmanlı

topraklarında yaşayan bazı Yahudi grupları İstanbul'a davet etmişse, bunu Ermeniler için de yapmıştır. Amacı İstanbul'a hâkim olan Rum etkinliğini farklı azınlık topluluklarıyla azaltmak, karşı gruplar oluşturarak durumu dengelemektir. Türk hükümeti her zaman Patriklik ile yakın ilişkiydi. Ancak bugün Ermeni toplumunda bazı ikilemler oluştu çünkü Patrikliğin geleceği konusunda değişik yorum ve beklentiler var. Hiç kuşkusuz Türkiye'deki en büyük Hıristiyan topluluğu Ermenilerdir. Türk vatandaşı 70.000 kadar Ermeni vardır.

Protestan Kiliselerde de aynı durum söz konusudur. Bunun nedeni ise ülkelerinden uzak olan bu insanların kilise sayesinde aralarında bir birliklilik kurabilmeleridir. Bu kiliseler resmi bir niteliği olmayan ancak Türkiye'de kabul edilen ve serbest çalışan iki ana kilisedir. Türk Protestan Kiliseleri bunların dışında gelişen yeni bir oluşumdur ve üyeleri çoğunlukla Türk vatandaşlarından oluşur. Bu yeni gruplar çok karizmatik ve teşvik edici bir şekilde çalışırlar. Sayıları 3.500 kişi kadardır. Bunlar bir süre Türk ulusunun birliğine karşı bir tehlike olarak görül-

kendileri hakkında bilgi vermektir. Bu bağlamda Yahudi dininin ve din adamlarının tutumu benim için çok ilginçtir; onlar tabii ki Tanrı'nın varlığını yayarlar, Tanrı'nın varlığını onları varlığıdır ama bu konuda hiç propaganda yapmazlar, dinlerini yayma çabaları yoktur. Yahudi olmak mümkündür ama çok zordur. Öte yandan Yahudilik, Tanrı'nın onlara vermiş olduğu mesajı unutmaları için binlerce yıl boyunca devam etmiştir. Yahudiler yaşam şekilleriyle Tanrı'nın varlığını göstermektedirler, Hıristiyanlar da öyle olmalıydılar. Hıristiyanlıkta İsa'nın resmini bütün dünyaya yayma fikri vardır, Yahudilikte ise böyle bir hedef olmamasına rağmen dinî bütünlük ve dini yaşatma olguları birbirine kenetlenmiştir, bu özellik Hıristiyanlıkta geri planda kalmıştır. Benim için ilginç olan, özellikle Ortadoğu'da, din ile ulus kavramlarının birleşmesidir. Yahudiliğe en yakın olabilecek grup bence Ermenilerdir. Bir keresinde Ermeni bir din adamına hayali bir olaydan söz edip şu soruyu sormuştum: "Japonya'da 3 başarılı Ermeni iş adamı yaşamaktadır ve temas halinde buldukları Japonlar onlardan çok etkilenir ve biz Ermeni olabilir miyiz?" diye sorarlar. Ermeni din adamı "olamazlar, başka bir Hıristiyan grubuna girsinler" diye cevaplamıştı. Oysa başka Hıristiyan gruplar bu şekilde cevap vermezlerdi. Buradaki olay Ermeni din adamının Ermenilikle Ortodoksluğu birleştirmesinden kaynaklanır.

Tuna Saylağ ve Franz Kangler

Üçüncü grup Süryanilerdir. Sayıları 15.000 kadardır. Bunların yaşadıkları yerler ne yazık ki, Türkler ile Kürtler arasındaki olayların gerçekleştiği bölgelerdir. Süryanilerin çoğu çalışmak üzere yurt dışına gitmişler ise de küçük bir grup tekrar dönme eğilimindedir.

Bunların dışında mensupları çoğunlukla yabancı uyruklu olup, tek tük Türk üyeleri de olan kiliseler vardır. Mesela benim Katolik kilisem gibi.... Tarihsel olarak Fransa ve İtalya'nın etkisi altındadır ama bu da son yıllarda tamamen değişmiştir. Örneğin bugün Saint Esprit Kilisesi'ne bir ayine gitseniz daha çok Avrupa dışı toplum üyelerini görürsünüz. Hintliler, Afrikalılar gibi... Yabancı

düer. Malatya'da işlenen cinayet bu konuyu kamuoyuna taşıdı ve büyük bir yankı uyandırdı. Müslümanlığı yermeyen İsa'ya tapınmak Türkiye'de yasak değildir. Bu grupların hukuki durumları ise apayırdır, bazılarında Türk Hukuk sisteminde yer yoktur. Avusturya ve birçok Avrupa ülkesinde kiliselerin bir ekümenik konseyi vardır. Bu konseyde kiliseler biraraya gelerek sosyal ve toplumsal sorunlarını tartışırlar. Türkiye'de maalesef henüz böyle bir organizasyon çatısı kurulmamıştır.

Türkiye'de sık sık, özellikle Hıristiyanlarla ilgili misyonerlik dedikoduları çıkar; bununla ilgili konuşmak ister misiniz?
Dinlerin gereksinmelerinden biri de

Haziran ayı içerisinde Avusturya'da 'Türkiye'deki Yahudi ve Hıristiyan Azınlıklar' la ilgili bir panele katıldınız. Bu panel hakkında bizi bilgilendirir misiniz, düşünceleriniz nelerdir?

Bu toplantının düzenlenmesinin iki nedeni vardı: ilki benim Hohenems'teki Yahudi Müzesi için orada bulunmam, ikincisi de Avusturya'da özellikle Vorarlberg bölgesindeki Müslümanların durumu, çünkü orada yoğun bir Müslüman nüfus yaşamaktadır. Vorarlberg eyaletinde, ki İsviçre sınırında, ülkenin en batı eyaletidir, nüfusun %7'si Türk Müslüman'dır. Avusturya'da özellikle Türkler hakkında birbirine

Panelin konuşmacıları
Franz Kangler ile Robert Schild'fi.

“PANELDE ALTINI ÇİZMEK İSTEDİĞİM ASIL SORUN İSLAM TÜRKİYE’Sİ İLE AVRUPA TOPLULUĞU İKİLEMİNDEN ÇOK, TÜRKİYE’NİN KENDİ İÇİNDEKİ İKİLEMİN ÖNEMLİ OLDUĞU VE BUNUN IŞIĞINDA DİĞER DİNLERE BAKIŞININ NASIL ŞEKİLENDİĞİYDİ; BUNU ANLATMAYA ÇALIŞTIM.”

çok zıt düşünceler vardır. Burada Türkler ve dinlerinden söz edilince sanki Suudi Arabistan’dan bahsediliyor gibi algılanır. Avusturya halkının Türkiye’deki laiklik kavramından pek haberi yoktur. Hatta Türklerin Türkiye’deki Hıristiyanlara zulmettikleri gibi düşünceleri bile vardır. Ancak yine de bazı kişiler Türkiye’deki devlet-din ilişkilerini merak etmişler ve paneli düzenlemişler. Beni en çok etkileyen ve memnun eden panele katılanların arasında bulunan iki Alevi Türk’ün tartışmaya yoğun olarak katılmasıydı. Almanya ve Avusturya’da iki ayrı Alevi düşüncesi vardır. Klasik olanı Müslümanlığın içinde bir mezhep olarak yer alan, diğeri ise kendini Müslümanlığın dışında konumlandıran. Bunların ışığında panelde, Türkiye’deki din-devlet ilişkileri ve bunların Osmanlı’dan günümüze

olan tarihsel gelişimleri tartışıldı. Çok özgür bir toplantıydı, katılımcıların tüm soruları cevaplandırıldı. Ben Türkiye’deki Hıristiyan kiliseleri hakkında bilgi verdim, onların devlet ve İslam ile ilişkilerini anlattım. Robert (Schild) ise Yahudi Cemaati’ni ve Cemaat’in devlet içerisindeki yerini, sorunlarını anlattı, Hıristiyan vakıflarıyla Yahudi vakıflarının karşılıklı sorunlarından söz etti. Bu vesileyle ben de Türk kamuoyunda ve yaşamın içinde dinin önemini ortaya koydum. Bu Türkiye’de de tartışılan bir konudur. Gerçi Cumhuriyet kurulduğundaki kesin ayırım, bugün farklı gelişmeler kaydetmiştir. Benim panelde altını çizmek istediğim asıl sorun İslam Türkiye’si ile Avrupa Topluluğu ikileminden çok, Türkiye’nin kendi içindeki ikilemin önemli olduğu ve bunun ışığında diğer dinlere bakış nasıl şekillendiği; bunu anlatmaya çalıştım.

Dinlerarası diyalogdan söz ediliyor ama siyasetler ve aşırı- lar konuşmalarıyla bu söylemin altını dinamitliyorlar. Bu konuda ne düşünüyorsunuz?

Aslında verebileceğim en yalın yanıt şudur: Tek bir Tanrı’ya inanıyor ve bu Tanrı’nın tüm insanlara hitap ettiğini varsayıyorsak zaten diyalog ve birliktelik için doğal gelişimdir. Burada iki ayrı düşünce tarzı var: Birincisi, kendi grubunu muhafaza etmek için duvarlarının arkasına saklanarak, izole bir şekilde dinini ve ilişkilerini sürdürmek, ki bu tavır sayıca az olan topluluklara özgüdür. Bu durumda o grubun dışında kalanlar otomatik olarak olumsuz

bir şekilde değerlendirilirler. Diğer yaklaşım ise Tanrı’nın sadece beni ve dindaşlarımı değil bütün insanları yaratmış olduğudur. Bu bilinçle daha açık yaşama imkânı vardır. Bu bazen çok naif ilişkilere, düşüncelere de yol açabilir. Karşılıklı tebessüm ve kucaklaşmalarla sorunların ortadan kalktığı farz edilebilir ama öyle değildir. Önemli olan karşımızdakiler yabancı bile olsa, karşılıklı olarak saygı beslemek ve ilişkileri o temele oturtmaktır. Tanrı’ya inancımın hareketle ben bu yaklaşımı çok olumlu buluyorum. Ancak kendi mezhebimde, üzülerək, 40 yıl öncesine kıyasla birtakım geri adımlar atıldığını da görüyorum.

Türkiye’deki Yahudi Cemaati ile ilişkileriniz ne durumda? Gazetemizi takip eder misiniz?

Özellikle tarihsel gelişim açısından baktığımızda Avusturya Lisesi’nin bulunduğu semtte çok yoğun bir Yahudi nüfusu yaşarken bugünkü gibi yaklaşımlar, ilişkiler pek söz konusu değildi. 1900 yılında Aşkenaz Sinagogu açıldığında acaba Hıristiyan bir papaz davet edilmiş miydi bilmiyorum. Ancak biliyorum ki, Hitler öncesi, iki Dünya Savaşı arasında okulumuzda çok sayıda Yahudi öğrenci vardı. Okulun etrafında yedi sinagog bulunurdu. 1977 yılında buraya geldiğimde semtte oturan halkla ilişki kurdum hatta 2000 senesinde okulun bünyesinde çıkardığımız aylık bir dergide Galata’daki Yahudi binaları ve sinagoglar ile ilgili bir yazı kaleme aldım. Kamondo Merdivenleri de okulumuz için bir simge olmuştur. Bu vesileyle Abraham Kamondo’nun kim olduğunu öğrencilerimize anlatıyoruz. Buna karşılık Avusturya’da (Gratz) iken Yahudi toplumuyla hiçbir ilişkim olmamıştı ama Katolik teoloji tahsilimde Yahudilik hakkında çok okudum ve bildim. İlahiyat öğrencisiyken İsa konusunda Hıristiyan-Yahudi ikileminden ziyade, aslında Hıristiyanların Yahudilerden geldiğini ve Yahudilerin Tanrı’yla birliktelik yaratan ilk toplum olduğunu, bu birlikteliğin Hıristiyanlığa da sırayet ettiğini çok iyi kavradım ve takdir ettim. İstanbul’daki Yahudi Cemaati ile olan ilişkilerim de teorik bilgilerimin pratiğe dönüşmesini sağladı, bu da beni son derece mutlu etti. Bu arada her hafta Şalom okumayı da ihmal etmiyorum. ■

Yahudilikte Batıl İnanç ve Uygulamalar - 2

İBLİS

DİBUK

İBUR

GOLEM

GOLEM

Yaşam gücünün yanlış yöne gitmesi

Ruh nedir, sevgili okurlar? Bakarsınız, gözle görülmez; tanımamaya çalışsınız, sözcükleriniz yetmez. Eskiler, ruhun olmadığı bir yaşamı hayal bile edemezdi. Talmud rabileri ile Kabalistler, beden ile ruh arasında belirgin bir ayırım yapmaz. Onların açısından, tinsel ile fiziksel yaşam birbirine sıkı sıkıya bağlıdır; sürekli etkileşirler. Başka bir deyişle beden iyi veya kötü bir ameli, tinsel âleme mutlaka etki eder ve o etki tekrar fiziksel âleme geri döner.

Kabala'ya göre maddi dünyadaki en önemli süreç, Yaratılış'tır. Tanrı dünyayı yaratmış ve hayatı başlatmıştır. Tanrı'yı taklit eden insan oğlu, hayatı sürdürürebilmek için cinsel yoldan ürer. Oysa insan oğluna farklı kozmik güçler de bahşedilmiştir. Kabalistler için tinsel üreme, cinsel üremeden daha da önemlidir.

Kişinin amelleri, Tanrı'nın Tahtı ile doğaüstü güçlerin bulunduğu Yukarı Âlem'de birtakım etkilere yol açarak kozmik yapıyı düzenler ve sonuçta, bu ameller, niteliklerine göre yıkıma ya da onarıma (*tikun*) neden olur. Bunu derken, yaşam enerjilerinin doğru kullanıldığını ve her şeyin yolunda gittiğini varsayıyoruz.

Peki, ya yaşam enerjileri yanlış kullanılmışsa...? O zaman ne olur?

Kabala'nın bu soruya verdiği cevap oldukça ilginçtir: Yanlış kullanılan yaşam enerjisi, *iblis* (ya da üç harfliler) ve *dibuk* gibi doğaüstü varlıkların oluşmasına yol açar. Tora sessiz kalmayı yeğlese de, Talmud bu konuyu muğlak ancak kapsamlı bir şekilde ele alır. Örnek mi? "Cinsel enerjiler doğru yönlendirilmediği takdirde, öğrenim evleri iblislerle dolar. Büyük din âlimleri herkesin sağında ve solunda oturan iblisler görür. İblisler karanlık yerlerde gezinir, sofranın üzerinde kalan kırıntıları yemek için evlere girerler."

Talmud *Berahot 6a* şöyle yazar:

"İblisler gözle görülebilseydi, hiçbir canlı onlara dayanamazdı. Dizlerdeki yorgunluğa neden olan onlardır. Âlimlerin giysilerinin aşınmasına, sürtünerek neden olanlar yine onlardır. Ayakların zonklamaya da onların yüzündendir."

Büyüklerimiz, belki de sadece psikolojik gerçeklikler olan "üç harfliler"den *los mijores de moztros* (bizden iyi olanlar) diye söz eder. İblis için kullanılan İbranice sözcük *mazikim*, "zararlı varlıklar" şeklinde tercüme edilebilir.

Şimdi sizi biraz korkutayım mı, sevgili okurlar? Talmud'un *Berahot* risalesinde, iblislerin hayal ürünü olmadığını kanıtlayabilecek olan, şöyle bir ifade yer alır: "Eğer onları bulmak isterseniz, yatağınızın etrafına kül serpiştirin. Sabah uyandığınızda horoz ayağına benzer izler göreceksiniz."

Dibuk nedir peki? Efendim, insanın hayatta iken sahip olduğu yaşam enerjisi, kişi öldükten sonra nereye gider? İdeal olanı esas kaynağına geri dönmektir ama bazen süreçte bir arıza meydana gelir ve ruh, birtakım talihsizliklere uğrar. Bunun üzerine ruh, kaynağına gitmek yerine canlı bir bedene girer ve başka bir insanın ruhuna ortak olur.

Dibuk hakkında ürkütücü olmayan bir öykü okumak isteyenler için S. Ansky'nin 1920'de yazdığı aynı adı taşıyan piyesini; ve ayrıca Leonard Bernstein'ın ilk kez 1974'te sahnelediği bale eserini tavsiye edebilirim.

Eseri kısaca özetleyecek olursak, zengin bir babanın kızı olan Lea, yoksul bir din öğrencisi olan Hanon ile beşik kertmesidir. Birlikte büyümüşler ve birbirlerinden ayrı bir hayat düşünmemektedirler. Ne var ki, kader (daha doğrusu Lea'nın babası) ağlarını örer ve Lea'yı zengin biriyle evlendirmeye karar verir. Bunun üzerine Hanon, Kabalistik bazı deneylere girer ancak boyundan büyük işlere kalkıştığı için, bedeni buna dayanamaz ve can verir (Kabala'da kapların kırılması olayı – *şevirat akelim*). Lea, çaresizce babasının uygun gördüğü gençle evlenir. Hanon ise kendinde hak

bulduğu şeyi yapar, *dibuk* olarak bu âleme geri döner ve Lea'nın bedenine girer. Dönemin Kabalistleri birtakım ritüellerle, *dibuk*'u Lea'nın bedeninden çıkarır. Aşk olmadan yaşayamayan Lea ölür ve sevdiği ile ölümsüzlükte birleşir.

Bir de *ibur* vardı, değil mi? O ki ruhun biri, uykudaki bir kişiyi ziyaret eder ve öte âlemden haberler ya da gelecek hakkında kehanetler getirir. Bakarsınız hiç gitmez, geldiği yerde kalır. Ancak bu, hiç de korkulacak bir şey değildir çünkü *ibur*, bir *tsadik*'in, yani dürüst ve üstün bir kişinin ruhudur. Tora'ya göre yaşamak isteyen ama tek başına başaramayan bir insanın bedenine, destek amacıyla girerek, *tikun*'unu tamamlamasına yardım eder. *İbur* ile *dibuk*, taban tabana zıttır.

İşte sıra Golem'e geldi!

Çok yakın zamanda kaybettiğim, uzaklarda yaşayan sevgili dayımla, ileri yaşına rağmen sanal ortamda haberleşirdik. Bir ara iletişiminiz koptu. Bağlantı tekrar sağlandığında dayım "benim Golem arıza çıkardı" dedi. Şaşırdım: "Golem mi? O da ne?" "Praglı Maharal'ın Golem'ini bilmiyor musun?" diye sordu dayım. "Biliyorum ama... Aa! Şimdi anladım. Bilgisayarından söz ediyorsun!"

Şimdi ne alâka diyeceksiniz, sevgili okurlar. Hele Golem'i bir okuyalım, sonra karar veririz bilgisayara benziyor mu, benzemiyor mu?

Kutsal Olan evreni konuşarak yarattı. Hani sihribazlar bir numara çevirmeden önce *abra kadabra* der ya? Bu "sihirli!" formül, Aramice "konuşurken yaratıyorum" anlamına gelen *abra kadabra* sözcüklerinden türemiştir. Çok nadir durumlarda, insan oğlu cansız nesnelere yaşam kıvılcımı, yani ruh kazandırabilir. Böyle bir başarıya imza atan Praglı Maharal'ın mistik öyküsü, ünlü Frankenstein romanına esin kaynağı olmuştur.

Yahudi
felsefesinin
en renkli
kişiliklerinden
Rabi Yeuda
Loew ben
Betsalel

Praglı Rabi Yeuda Loew

1609 yılında ölen Rabi Yeuda
Loew'in Prag'daki mezarı

Maharal miPrag olarak bilinen Rabi Yeuda Loew ben Betsalel (1512-1609) Yahudi felsefesinin en renkli kişiliklerinden biridir. İmkânları elverdiğinden kendi *Yesiva*'sını kurmuş ve pek çok öğrenci yetiştirmiştir. Dinî konulara yenilikçi yaklaşımı ve açık sözlülüğü yüzünden, toplumun bazı kesimlerinin husumetini kazanmıştır. Hep öyle değil midir, sevgili okurlar. Zamanın ilerisinde olanlar, anlamadıkları için onlara düşman kesilenlerin oklarına hedef olmaz mı?

Rabi Loew'ün ilginç görüşlerinden, yer sınırlaması dolayısıyla, burada ancak birini ele alabileceğiz:

"Tüm varlıklar, içlerindeki iyilik potansiyeli sebebiyle yaratılmışlardır. Etrafımızda mevcut olan varlıklar, iyilik potansiyeline sahip olmasalardı, yaratılmazlardı." Bu sözler size kimi hatırlatıyor? Günlüğünün sonunda "Her şeye rağmen hâlâ insanların gerçekte iyi olduğuna inanıyorum," diyen Ann Frank olabilir mi?

Rabi Loew'ün yaşadığı dönemde, komşularının Yahudilere karşı duyduğu nefret dalga dalga yayılıyordu. Kan iftiraları gündelik olaylar haline gelmişti. Kan iftiraları ne midir? Yahudilerin dinî ritüelleri için Hıristiyan kanına ihtiyaç duyduğu ve bu yüzden öncelikle

çocukları öldürdüklerine dair ipe sapa gelmez suçlamalar. Uzaklarda aramaya gerek yok. Yakın dönemlere kadar, Pesah yaklaşırken (*matsa* yapmak için kan lazım ya!) kan iftiraları ile sık sık karşılaştı atalarımız.

Bunun üzerine Yahudiler Rabi Loew'e başvurdu ve kendilerini kurtarması için yalvardı. Rabi gece geç yattı ve rüyasında şöyle bir yazı gördü: "Kilden bir *Golem* yap – insana benzer bir suret. *Golem* düşmanlarınızla baş etmenize yardımcı olacak."

Rabi ertesi sabah damadıyla öğrencilerinden birini çağırdı, Yukarı'dan aldığı emri anlattı ve ihtiyaç duyduğu dört elementi sıraladı: Toprak, Su, Ateş ve Hava. Yedi gün boyunca zihinlerini yapacakları işe yoğunlaştırmak suretiyle hazırlanacak, sonra da buluşacaklardı.

Yedinci günün sabahında *Mikve*'ye (yağmur sularının toplandığı bir ruhani arınma havuzu) girdiler, beyazlara büründüler, dualarını okudular ve Moldau Nehri'ne yöneldiler. Havanın iyice kararmasını beklediler, ardından Mezmurlar okuyarak, nehrin kıyısındaki ıslak toprağa insana benzer bir şekil verdiler. Ateşi temsil eden damat, Rabi'in yazdığı sihirli sözcükleri okuyarak *Golem*'in etrafında yedi kez döndü. İlk turun sonunda *Golem* şeklindeki toprak kurudu. Üçüncü turun sonunda ateş gibi yanmaya başladı. Yedinci turun sonunda ise dökümcünün fırınındaki gibi akkor haline geldi.

Ardından sıra suyu temsil eden öğrenciye geldi. İlk tur sırasında *Golem*'in gövdesi söndü. Üçüncü turda minik buhar bulutları yükseldi ve *Golem*'in yüzeyi nemlendi. Sonraki turlarda parmaklarının ucunda tırnaklar belirdi, başında saç bitti ve cildi insanınkini andırmaya başladı. *Golem* artık otuz yaşlarındaki bir erkeğe benziyordu.

Ardından Rabi Loew'ün kendisi aynı süreci izledi. Rabi, yedinci tur sırasında *Golem*'in ağzını açtı ve üzerinde Tanrı'nın adının yazılı olduğu bir kâğıdı, *Golem*'in ağzına tıktırdı. En nihayet rabi, damadı ve öğrencisi dört bir yöne doğru eğilirken şu

sözleri telaffuz ettiler: "Tanrı insanı toprağın kilinden yaptı ve ağzına yaşam soluğunu üflledi."

Derken *Golem*'in yapılmış olduğu kilden yaşam fışkırdı. Ateş, Su ve Hava onu uyandırdı. *Golem* nefes aldı ve kendisine hayat verenlere şaşkınlıkla baktı. "Kalk" diye emretti Rabi Loew. Ve *Golem*, uzun bir uykudan uyanmış gibi ayağa kalktı. Ona sinagog hizmetlilerinin kıyafetlerini giydirdiler. Artık tıpkı diğer insanlar gibiydi ama dilsizdi. Zaten görevi, konuşmasını gerektirmiyordu; duyması ve itaat etmesi yeterliydi.

Şehre geri dönerlerken Rabi ona şöyle dedi: "Seni kilden yaptık ve Yahudileri düşmanlarına ve onlara zulmedenlere karşı koruman için sana hayat verdik. Adın Yosef olacak."

Golem şehir sokaklarında, Hıristiyan bir hamal kılığında nöbet tutuyor, kuşku verici bir durum gördüğünde ya da birisi Yahudilere zarar vermeye çalıştığında derhal müdahale ediyordu. Pesah Bayramı'ndan önce dikkat kesiliyor, kan iftiralara yol açabilecek olayları önliyordu. Özellikle zor bir görev verdiğinde Rabi, *Golem*'in boynuna bir muska takıyor ve onu görülmez kılıyordu.

Aradan yıllar geçti ve Yahudiler ile Hıristiyanlar arasındaki ilişkiler *Golem* sayesinde düzeldi; kan iftiraları son buldu ve bir gün, *Golem*'e artık ihtiyaç kalmadı.

O zaman Rabi, *Golem*'e şöyle

dedi: "Yosef, bu gece bizim evde değil, Alt-neu Sinagogu'nun tavan arasında yatacaksın." Ardından damadını ve *Golem*'e hayat vermesine yardım eden eski öğrencisini çağırdı. "*Golem*'in hizmetlerine artık ihtiyacımız yok. Onu yaparken yanındaydınız," dedi. "Ona son verirken de yanınızda bulunmanız gerekiyor."

Gece *Golem* uysalca gidip sinagogun tavan arasına uykuya daldı. Rabi Loew, damadı ve öğrencisi gecenin sessizliğinde yola koyuldu. "*Golem*'e hayat verirken onun ayakucunda duruyor ve yüzüne bakıyorduk," dedi Rabi. "Şimdi başucunda duracak, ayaklarına bakacak ve insanoğlunun yaratılışı konusundaki cümleyi hep birlikte, tersinden okuyacağız."

Bu merasim sırasında *Golem*'in soluğu giderek yavaşladı. Rabi, Tanrı'nın İsmi'nin yazılı olduğu kâğıt parçasını ağzından alınca, *Golem*'in nefesi kesildi. Artık, hayatını kaybetmiş olan bir adamı andırıyordu.

Rabi, efsunlu sözleri okuyarak *Golem*'in etrafında tersi yönde yedi tur attı; öğrencisi ile damadı da aynı hareketleri tekrarladı.

Rabi'nin öğrencisi su elementini temsil ediyordu; *Golem*'in cildi kuru toprak gibi karardı. Rabi'nin damadı ise ateş elementini temsil ediyordu; *Golem*'in bedeni, katılığını kaybetti, kırılğan hale geldi ve ufalanmaya başladı. *Golem* yeniden kile dönüştü.

Rabi Loew, *Golem*'in yeniden canlandırılması riskine karşı cemaate, Alt-neu Sinagogu'nun tavan arasına girmenin yasak olduğunu duyurdu.

Bir başka anlatıya göre Rabi Loew, *Golem*'in alnuna İbranice gerçek anlamına gelen *emet* sözcüğünü yazdı. *Golem*'e artık ihtiyaç olmadığına karar verince de, sözcüğün başındaki *alef* harfini sildi ve geriye *met*, yani ölüm kaldı. Hemen bir açıklama: İbrani alfabesinin birinci harfi olan *alef*'in sayısal değeri "bir" olup, Tanrı'yı simgeler.

Dayım bilgisayarına *Golem* demek haklı mıydı sevgili okurlar? Emirlerle harfiyen uyan, ses çıkarmayan bir yardımcı... Ara sıra "are you sure?" diye soruyor ama. Buna karşılık ancak tek heceli yanıtları anlıyor. "Are you sure?" Seçenekler: "Yes" ve "No".

Golem'in öyküsünü böylece öğrenmiş olduk. Gerçek mi, efsane mi? Bunu ben bilemem... Alnında *emet*, yani gerçek yazıyordu. Kararı size bırakıyorum.

Efsane, hurafe ve batıl inançların sonu gelir mi? Daha malzeme çok. Bir sonraki sayıya yine birlikte olma umuduyla, sevgiyle kalın. ■

Kaynaklar:
Golem - Eduard Petiška
www.mjewishlearning.com

Para
Göbekler perçin olmuş
Hava geçmez aradan
Bozulmayacak kız mı var
Sen haber ver paradan

Neyzen TEVFIK

AŞK = HIÇ

American Beauty'den Neyzen Tevfik'e

olamam. Ya da 15. yüzyıl kadını gibi. Don Kişot'u bugünlere taşıyan, onu bir roman kahramanı yapan en önemli niteliklerden biri feodal ahlâk anlayışına, onu parçalayan arsız burjuva ahlâkını görmeden, safça sarılması değil midir?

Hangi aşkın aşığıyız?

İnsan çağının hatta coğrafyasının aşk anlayışıyla âşık olur ya da aşka düşer, (İngilizlerin fall in love dedikleri). Biz çok severiz ama doğru sevemeyiz. Öyle çok severiz ki öldürürüz... Sorsanız en büyük âşık odur; ölesiye sevmiştir. Yaşayasıya sevmeyi denemek aklımızdan bile geçmez. Âşık olmaya gücümüz vardır, ama bu kahrolası sistemde onu yaşatmaya bir türlü gönlümüz yetmez!

Âşık olmaya değer bulduğumuz insan ne acı ki bu sistemin değerli bulunduğu insandır. Kimse bir dilenciye kolay kolay hatta hiç âşık olmaz! Neyzen Tevfik'in boynuna astığı HİÇ yazılı yafta benim için unutulmazdır.

Hiç kimse HİÇ'E âşık olmayı göze alamaz...

Kime âşık olmamız gerektiği öğretilir: Temiz aile kızları ve erkeklerine!

Aile terbiyesi lafına biterim ben! Gülmem tutar, ayıp olacak diye susarım...

Kapitalizm, yani insanlık tarihinin bu en vahşi sistemi, bütün değerlerin yerine metanın değişim değerini koymuştur: Para.

Duygularımız da metadır. Âşık olmadan aşkı satın alırsınız; yüksek maaşınız, kariyeriniz, sosyal statünüzle... İki gönlün bir olması için, iyi bir araba mutlaka gereklidir günümüzde! Hatta tam konforlu bir ev!

Bu çağda da kutsal aile tek eşliliğe secde ediyor... Ne kadar ikiyüzlü bir yüceltme... Metres kurumları ustalıklarla gizleniyor.

Tek bir ortaklık var artık aşta: Özel mülkiyet. Mülkümüze aldığımız aile görünümü o sahte cennet!

Bu sahte cenneti inandırıcı kılmak için; inanılır bir AŞK yaratırız... Kendimizi ikna etmek için, insanlık tarihinin bu en değerli duygusunu, aşk'ı en değersiz silahımız yaparız.

Aşk değerini rekabetle mi kazanır?

Aşk'ın 'sevgilim, karım, kocam bana aittir' savı ahlakidir. Çağımız insanının sevgiye yüklediği en düşük değer ifadesizdir bu cümle. Özel mülkiyet ilişkisinin insanlık tarihi boyunca değişmediğine inanmamız ve rekabet duygusunu öz duygumuz kabul ederek birlikteliklerimiz: 'Kıskandığım kadar seviyorum' yafatasını utanmadan asmamız içindir. Sahip olmak, aşkımızın varlığı değil, gerçek esaretidir.

Bu çağda kimse aşkın karşılığında aşk aramıyor. Evlilikler, beraberlikler sahte 'seviyorumlar'ın bir parçası. Çağımız insanı, neyi, niçin, nasıl sevdiğini bilmiyor.

American Beauty filminde olduğu

Aşk bir yetenek midir?

Aşk duygusunun bütün çağlarda aynı olduğu, değişmediği varsayımıyla; aşk tanımının temeline, zaman üstü bir anlayış, bakış açısı yerleştirmek yanlıştır...

Bütün nitelikleri aynı kalmış 'İşte insan' diyeceğimiz bir insan yapısı yok.

Genler bile bir kader değildir. Yetenek bir veridir, geliştirmek bize düşer.

Her çağda aşk anlayışı değişmiş. Ben bir mağara insanı gibi âşık

gibi, koltuğun kirlenme korkusu, yani koltuğun meta değeri, bir sevişmeyi doyasıya yaşama güzelliğinin önüne geçiyor. Yeni alınmış koltuğa bir şey olur korkusuyla sevişmekten vazgeçiyor o filmde eş, bir çok eşin vazgeçiş ya da veriş nedenini açıklayan ortak bir cümle ile: "Koltuk kirlenecek!"

Çünkü koltuk daha değerlidir sevgilinin yüzünden ve teninden. Çünkü o an doyasıya sevişmenin, dokunduğumuz sevgili yüzün pazarda değişim değeri yoktur. Ama koltuk

pahalıdır. Çok para verilip alınmıştır, evliliğin başköşesine oturtulup, mutluluk kanıtı gibi sunulmak üzere.

Çocukluğumun 'misafir odaları'nu hatırladım asla giremediğimiz, pahalı mobilyalarla dolu seyirlik müze gibi. Yaşanmamış oda ev olabilir mi?

Evlilik garantörlüğün tanınmasıdır. Ama ne zaman eş ya da sevgili bir başkası tarafından sevilir işte o zaman evdeki ya da eldeki adam ya da kadın uyanır. Çünkü malın pazardaki değeri artmıştır. Rakibine hemen saldırır, hatta suçlar. Malı çalınmıştır ve mal canın yongasıdır çünkü.

Bağırır sevgilisine: SENİ BENİM KADAR KİMSE SEVEMEZ. Kendinden başka herkesi aşk cahili sanmanın kör egoizmi; sahip olduğunu kaçırmamak için, yarışılmaz sandığı sevgisini hırsla sürer pazarda. Pazarlık edilecek başka bir şeyi kalmadığında, sevgisini bir köle gibi ikram eder, rakiplerini alaşağı etmek için: Seni en çok ben severim.. Sormalı; kime göre, neden, nasıl, niçin...

Acıyorum sana, rekabet pazarında değer bulan ve kıskançlık duygusunun sahte körlüğüyle kendini değerli sanan aşk!

Aşk, iki kişinin birbirine aidiyetinden çıkarıp, ÖZGÜRLÜĞÜMÜZ olarak görmedikçe, ihanetler

sürecektir.

Kime mi? Kendimize kukusuz.

Sevda tenin kendisidir esiri değil!

İnsani duyguların çıkarsızlığından yoksun çağımızda aşk'ı başköşeye oturttuk.

Çünkü önce o kirlendi.

O bütün kalbimle sevdiğim, bir başkasını sevmek isterse ve bir başkası da seviyorsa O'nu bütün kalbiyle; bu beni mutlu eder.

Sevgimin değeri, sevdiğimin kalbindeki sevginin değeri kadardır çünkü.

Mülkiyet ilişkisinden arınmış, eylem üzerinden yeniden tanımlanan bir aşk yüzyılı gelecektir şüphesiz. Sözleşmesiz aşklar çağı...

Aşkın karşılığının sadece aşk, dostluğun değişim değerinin yine dostluk olacağı o dünyada gerçek tek eşlilik yaşanacaktır. Kıskançlık kelimesi eski bir lugatta unutulacaktır. Pek çok kelime gibi; rekabet, hırs, düşmanlık, özür...

Aşk ülkesinin bayrağı altında korkmadan sevecektir insanlar...

Ten, sevdanın esareti değil yurdu olacaktır!

O zaman yeni insan, evet, YENİ İNSAN çıkacaktır ortaya ve Mayakovski'nin dediği gibi, o insan, o yüzyılda 'bizi paramparça eden hiçleri aşacaktır şüphesiz'. ■

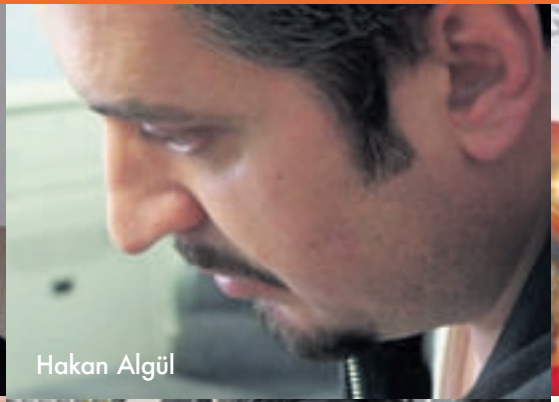

Emre Şahin

Aslı Özge

Hakan Algül

İlksen Başarır

İnan Temelkuran

Kâzım Öz

Mehmet Bahadır Er

Miraz Bezar

Mahmut Fazıl Coşkun

Tayfun Pirselimoğlu

Orhan Eskiköy - Özgür Doğan

Murat Düzgünoğlu

Rıza Kıracı

Özcan Alper

Savaş Baykal

Selim Evcı

Sedat Yılmaz

Yılmaz Erdoğan

Seyfi Teoman

Selim
Demirdelen

Tolga Karaçelik

TÜRK
SİNEMASI'NDA
BAĞIMSIZLIK
RÜZGÂRLARI

Özer Kızıtan

Mehmet Ada Öztekin

Tolga Örnek

Yağmur ve Durul Taylan

Selim Güneş

SİNEMA

Erdoğan MİTRANİ

2000'Lİ YILLARIN İLK ONU GERİDE KALMIŞKEN, İLK VEYA İKİNCİ FİMLERİNİ ÇEKEN ÇOK SAYIDA GENÇ SİNEMACININ, SAĞLAM ADIMLARLA AĞABEYLERİNİN YOLUNDA YÜRÜMEYE DEVAM ETTİĞİNİ GÖRÜYORUZ.

BU GENÇLERİ TANIMADAN ÖNCE, YAŞÇA DAHA ESKİ BİR KUŞAĞA AİT OLSA DA ÜRETİM SÜRECİ BU DÖNEME AİT BİRKAÇ SİNEMACIDAN SÖZ ETMEK İSTİYORUM.

Özcan Alper

Artvin'in Hopa ilçesinde doğan, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Bilim Tarihi mezunu Özcan Alper, 2008'de vizyona giren ilk uzun metrajlı filmi 'Sonbahar' ile pek çok festivalden ödülle döndü. Alper'in Türkçe, Hemşince ve Gürcüce dillerinde çektiği 'Sonbahar' da, 22 yaşında genç bir üniversite öğrencisi olarak girdiği cezaevinde, 10 yıl sonra ölüm orucu yüzünden hastalanan ve yaşamının son birkaç ayını özgürce geçirebilmesi için salıverilen Yusuf'un, çocukluk ve ilk gençlik yıllarının izini sürerek geçirdiği bu son iki ayın öyküsü anlatılıyor.

Tayfun Pirselimoglu

Yönetmen, senarist, ressam, romancı Tayfun Pirselimoglu, 1959'da Trabzon'da doğdu, ODTÜ'den mezun olduktan sonra resim ve gravür eğitimi aldı. Resimleri dünyanın pek çok yerinde sergilendi. 1985'ten sonra, sinema alanında çalışmaya senaryo yazarı olarak başladı ve o dönemde eşi olan Yeşim Ustaoglu'nun ilk filmi 'İz'in senaryosuna katkıda bulundu. 2002'de gözaltında kaybolan oğlunu arayan bir annenin öyküsünü anlattığı, Montreal Film Festivali'nde 'büyük ödül' kazanan, ilk uzun metrajlı filmi 'Hiçbir yerde'yi, yazıp yönetti. Pirselimoglu, 2007'de 'vicdan üçlemesi' olarak adlandırdığı bir film dizisine başladı: Üçlemenin ilk filmi, İstanbul-Adana arası taşımacılık yapan kendi halinde bir kamyon şoförünün, sahip olduğu tek şey olan kamyonunu tamir ettirebilmek için suça bulaşmasını anlatan 'Rıza'.

2009'da çektiği 'Pus' üçlemenin ikinci halkası: Korsan DVD işiyle hayatını sürdüren motosiklet tutkunu, içine kapanık Reşat bir mahallede yaşayan bir genç kıza ilgi duysa da ona açılmamaktadır. Yaptığı küçük hırsızlıklarla hayatına heyecan katmaya çalışan genç adam bir gün patronuna gelmiş bir paketi çalacak ve hiç beklemediği bir anda kendini karanlık işlerin içinde bulacaktır. Üçlemenin son halkası 'Saç'da (2010) Pirselimoglu, kamerasını bir kez daha yalnız ve iletişim-siz insanların dünyasına çevirecektir: Kanseri olduğunu ve yakında öleceğini öğrenen bir perukçunun dükkânına saçlarını satmaya gelen kadına aşkının anlatıldığı bu son film 30. Uluslararası İstanbul Film Festivali'nde yazar/yönetmene en iyi yönetmen ve 'Altın Lale /Yılın En İyi Türk Film'i' ödülünü, Nazan Kesal'a da en iyi kadın oyuncu ödülünü getirdi.

Özer Kızıltan

Yine ellili yaşlarındaki kuşaktan, 1963'de İstanbul'da doğan dizi yönetmeni Özer Kızıltan, senaryosu Önder Çakar'a ait olan ve gösterime girdiğinden itibaren, hem sinema çevrelerinde hem politik çevrelerde olumlu/olumsuz tepkiler alan ve tartışmalara neden olan, kendi halinde, babasından kalan evde tek başına yaşamını sürdüren, zamanının çoğunu bağlı olduğu dergâhta ibadetle geçiren Muharrem'in dünyevi olan ile uhrevi olan arasındaki çatışmada giderek tükenişini anlattığı 'Takva' (2005) filmi çekti.

Yılmaz Erdoğan

1967'de doğan oyuncu, yazar, yönetmen Yılmaz Erdoğan'ın senaryosunu yazarak Ömer Faruk Sorak ile yönettiği 'Vizontele' (2001), 1974 yılı başında Van'ın Gevaş ilçesine televizyon gelmesini anlatır. Erdoğan, çoğunlukla BKM oyuncularının rol aldığı komedinin büyük tecimsel başarısından sonra, 2004 yılında 'Vizontele Tuuba' adlı bir devam filmi de çekmişti.

Selim Demirdelen

1969'da Stuttgart'ta doğmuş olan Selim Demirdelen, New York Üniversitesi'nde kısa dönem film eğitimi aldıktan sonra İstanbul Bilgi Üniversitesi'nde Sinema/TV dalında yüksek lisans yapmış, 1998'den bu yana bağımsız reklam filmleri çekmiş, müzikle de ilgilenmiş. Senaryosunu Ümit Ünal'ın yazmış olduğu 'Anlat İstanbul'un beş yönet-

meninden biri olan Demirdelen'in yazıp yönettiği ve müziklerini yaptığı ilk uzun metrajlı filmi 'Kavşak', bir muhasebe şirketinde şef olarak çalışan, verdiği küçük bir açık ve yeni bölüm şefi Arzu'nun dizginlenemeyen merakıyla rutin hayatı köşeye sıkışmaya başlayan Güven'in öyküsü.

Seyfi Teoman

1977'de Kayseri'de doğan Seyfi Teoman, Boğaziçi Üniversitesi İktisat Bölümü'nü bitirdikten sonra Polonya Ulusal Sinema Okulu Lodz'da film yönetmenliği eğitimi aldı. Ödüllü kısa filmi 'Apartman', (2004) pek çok festivalde gösterildi. Silifkeli bir ailenin bir yaz boyunca başından geçenleri, daha çok ailenin küçük oğlu Ali'nin bakış açısını ön plana çıkararak anlattığı ilk uzun metrajı, 58. Berlin Film Festivali'nin Forum bölümüne kabul edilen tek Türk filmi olan 'Tatil Kitabı', 27. Uluslararası İstanbul Film Festivali'nde En İyi Film ve FIPRESCI Ödülleri'ni kazandı.

Teoman'ın, Barış Bıçakçı'nın aynı adlı romanından uyarladığı, lise yıllarından beri yakın arkadaş olan, 30'lu yaşların sonundaki Ender ve Çetin'in dostluğunu konu alan ikinci filmi 'Bizim Büyük Çaresizliğimiz', 2011'de 61. Berlin Film Festivali'nin Yarışmalı bölümüne seçildi. 30. Uluslararası İstanbul Film Festivali'nde Jüri Özel Ödülü ve En İyi Görüntü Yönetmeni ödüllerinin yanı sıra, Radikal Halk Jürisi'nin en beğendiği Türk filmi oldu. 'Bizim Büyük Çaresizliğimiz', aynı gencecik kızla karşılıksız aşk yaşayan iki arkadaşın dostluğunun bu aşkla daha da pekişmesinin öyküsü.

Seyfi Teoman şu sıralar üçüncü filmi 'Evliya' üzerinde çalışıyor.

İlksen Başarır

1978'de İstanbul'da doğan İlksen Başarır, Saint-Benoît ve Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi mezunu. 2005'ten beri birçok reklam filmi ve uzun metraj projesinde çalışan Başarır'ın, senaryosunu başrollerden birini de oynayan Mert Fırat'la yazmış olduğu ilk filmi, 'Başka Dilde Aşk' (2009), işitme engelli bir genç ile çağrı merkezinde çalışan bir kızın aşk hikâyesini anlatır. İşitme engelli genç, insanlarla kolaylıkla iletişim kurarken, çağrı merkezinde çalışan kız, her gün sürekli konuşuyor olmasına karşın, doğru düzgün iletişim kuramamaktadır.

2010'da ikili, çok daha iddialı bir projede yine beraber çalışarak, bir babanın, biri kız, biri erkek iki çocuğuna uyguladığı cinsel tacizi konu alan 'Atlıkarınca'yı (2010) çeker. 1980'de Ankara'da doğan, liseyi bitirdikten sonra bir süre İsveç'te radyo televizyon eğitimi gören, Ankara'ya döndükten sonra da DTCF'den mezun olan Mert Fırat, 'Atlıkarınca'nın tacizci babası olarak harika. Bu yılın oyunculuk ödülleri, üstüne üstlük son derece itici ve zavallı bir karakteri canlandırarak toplarsa hiç şaşırım.

İnan Temelkuran

1976 İzmir doğumlu, İnan Temelkuran, önce Hukuk Fakültesi sonra da TAI Görsel Sanatlar Okulu Sinema Yönetmenliği Bölümü mezunu. Temelkuran, Madrid, Paris ve Berlin'de yaşayan Türk göçmenler arasında bir gece boyunca geçen 'Made in Europa' (2004-2007) ile bu insanların dünyasının şizofrenik doğasını oluşturan olguları açığa çıkaran ve göçmenlerin Avrupa için 'Problemler' değil 'Yaşayan İnsanlar' olduklarını hatırlatan bir ilk film yapar. 2009'da İzmir'de çektiği, yapımcılığını, yönetmenliğini ve senaristliğini üstlendiği bol ödüllü son filmi, yine 'Made in Europa' gibi bol diyaloglu ve karakterli 'Bornova Bornova', işsizlik, mesleksizlik ve onun yarattığı ruh halini ele alır. Yazdıkları öyküyü bir türlü sonlandıramayan pek çok yazar yönetmenin aksine, 'Bornova Bornova'da öykünün gelişme ve finali çok başarılı. Filmin sorunu bir türlü başlamamasında... Filmin ilk yarım saatinde çok sayıda karakterin arasında ne yapacağına karar verememişçesine dolaşan yönetmen, asıl öyküye 35'inci dakikada girebiliyor ve izleyici, arada film-den kopmamışsa kalanını beğenecek izliyor.

'Uzak İhtimal'

Mahmut Fazıl Coşkun

1973'ün ilk günü doğan Mahmut Fazıl Coşkun, YTÜ Elektrik Mühendisliği Bölümü'nden mezun olduktan sonra, UCLA'da Film, TV ve Dijital Medya bölümünü tamamladı. Kısa filmleri ve belgeselleriyle çok sayıda ödül almış olan Coşkun, 2008'de filmin başoyuncularından Görkem Yeltan'ın senaryosundan çektiği 'Uzak İhtimal' Rotterdam Film Festivalinin Büyük Ödülünü paylaşan filmlerden biriydi ve böylece Coşkun, bu festivalde ödül alan ilk Türk oldu.

Filmde, İstanbul'a yeni gelen, Galata'daki bir camide çalışmaya ve caminin ayarladığı bir dairede kalmaya başlayan bir müezzin, karşı dairesinde oturan rahibe aday ve İstanbullu aristokrat bir aileden gelen, uzun yıllar önce birlikte yaşadığı kadından olan kızını arayan sahafın hayatlarının kesişmesi onlara, sadece İstanbul gibi bir şehirde gerçekleşebilecek olayları yaşatacaktır.

'Devrim Arabaları'

Tolga Örnek

1972'de doğan Tolga Örnek, 1998 ilâ 2005 yılları arasında belgeseller ve kurmaca belgeseller yaptıktan sonra 2008'de, 1960 darbesinden hemen sonra, Devlet Başkanı Cemal Gürsel'in emriyle, tümüyle yerli üretim ilk otomobilin yapılışının anlatıldığı 'Devrim Arabaları' filmi yazıp yönetti. 2010'da senaryosunu Mehmet Ada Öztekin ile yazıp yönettiği, filmle aynı adı taşıyan radyo programı ve radyo programını sunan DJ'ler Kaan ile Mete'nin hayatlarının anlatıldığı 'Kaybedenler Kulübü' yılın en iyi Türk filmlerinden biri. Filmin başarısına Nejat İşler, Yiğit Özşener, Ahu Türkpençe ve film boyunca Oblomov gibi koltuğundan hiç kalkmayan Rıza Kocaoğlu'nun üst düzey oyunculuklarının katkısı büyük.

'Kaybedenler Kulübü'

'Kanatsız Taklalar'

Savaş Baykal

1978'de Diyarbakır'da doğan, yapmış olduğu kısa filmler yurtiçi ve yurtdışında ödül alan Savaş Baykal, ilk uzun metrajlı filmi 'Kanatsız Taklalar'da (2010), ailesinin topladığı hurda yığınları arasında kırık bir gitar bulan bir gencin hayallerinin peşinde hayata tutunma çabasını konu alıyor.

'Kırık Midyeler'

Seyfettin Tokmak

Seyfettin Tokmak'ın ilk uzun metrajlı filmi 'Kırık Midyeler', Mardin'in yoksul bir köyünden para kazanabilmek için İstanbul'a göç eden iki yakın arkadaşın, Hakim ile Faysal'ın, Boşnak bir çocukla kesişen yollarını merkezine almış. Senaryosu Arte-Z DF tarafından 2008'in En İyi Proje ödülünü kazanan, Cannes Film Festivali'nin eğitim platformu olan Cinefondation'da ilk 10'a giren 'Kırık Midyeler' Saraybosna Film Festivali'nde Saraybosna'nın Kalbi ödülü için yarışacak.

Emre Şahin

Gazeteci, yazar, TV programcısı, üniversite öğretim üyesi Prof. Dr. Haluk Şahin'in oğlu Emre Şahin, 1977'de doğdu. '40' (2009), yazdığı ve yönettiği ödüllü kısa filmler, sinema ve TV için belgeseller yapan Şahin'in ilk filmi. "Diyelim önüne pat diye bir çanta dolusu para düştü. Talih kuşu mu? Dualarınız kabul mü oldu? Bir çeşit yazgı mı? Yoksa hepsi birden mi?" İstanbul'un dolambaçlı sokaklarında geçen '40', işte bu soruların yanıtlarını arıyor. 12 milyon nüfuslu kentte birbirini tanımayan üç kişi kendilerine bir yol bulmaya çalışırken bir çantanın -ve birbirlerinin- peşine düşerler.

Orhan Eskiköy

Özgür Doğan

İkisi de Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi mezunu olan 1980 İstanbul doğumlu Orhan Eskiköy ile 1978 Varto doğumlu Özgür Doğan, 'İki Dil Bir Bavul' filminde üniversiteden mezun olur olmaz uzak bir Kürt köyüne atanan genç bir Türk öğretmenin bir yılını ve onun okula yeni başlayan Türkçe bilmeyen çocuklarla yaşadıklarını belgelediler.

Aynı ekip, yeni projeleri 'Babamın Sesi' filminde, filmin Orhan Eskiköy ile beraber ortak yönetmenliğini yapacak olan Zeynel Doğan'ın Maraş olayları sonrası Elbistan'a göç etmek zorunda kalan ailesinin kişisel ses arşivinin üzerinden 1979-2009 yılları arasında yaşananları perdeye yansıtmayı amaçlamakta.

'İki Dil Bir Bavul'

Aslı Özge

1975'te İstanbul'da doğan Aslı Özge, Marmara Üniversitesi Sinema-TV Bölümü mezunu. 2000'den beri Berlin ve İstanbul'da yaşıyor. 2009'da çektiği 'Köprüdekiler', birbirlerinden habersiz, her gün Boğaz Köprüsü üzerindeki sonsuz trafikte milyonlarca İstanbulluyla birlikte hayalleri ve kaderleri kesişen, şehrin varoşlarında yaşayan, şehrin merkezinde ise varoluş mücadelesi veren, filmde de kendilerini oynayan Fikret, Umut ve Murat'ın yaşamlarını belgeliyor.

Sedat Yılmaz

1972 yılında doğan, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Sinema-Televizyon Bölümü mezunu Sedat Yılmaz, 'Yetmişinci Gün' isimli kısa filmi ve Türkiye'deki cezaevi gerçekliğini, Burdur Cezaevi'nde yaşananlar üzerinden anlatan 'Kelepçe' isimli filmi yazıp yönetti. Özgür Gündem gazetesinin ilk yıllarında Diyarbakır bürosu üzerinden bölgede yaşananlara kamera tutan belgesel nitelikteki bol ödüllü ilk uzun metrajı 'Press', çekiminden iki buçuk yıl sonra vizyona girebildi.

Miraz Bezar

Kürt sorununa farklı açılardan bakan bir avuç genç yönetmen-den biri de Miraz Bezar. 1971'de Ankara'da doğan ve 1980'den beri Almanya'da yaşayan Bezar, Berlin Film Akademisi'nde eğitim gördü. 1997 yılında 'Duri' (Uzak) ve 2000 yılında 'Listika Rast' adlı iki kısa film çekti. 2009'da Kürtçe çekmiş olduğu 'Min Di' , anne ve babası öldürülmüş iki çocuğun yaşam

'Min Di'

savaşını, bayağılığa ve duygusallığa kaçmadan anlatıyor. Film, kimi zaman Kore-Eda Hirokazu'nun başyapıtı 'NobodyKnows'u anımsatıyor, kimi zaman klişelere fazla yer veriyor. Hele masalsi ütopyik finali inandırıcılıktan çok uzak. Ancak, doğallığı, samimiyeti ve dürüstlüğü bütün kusurlarının önüne geçiyor.

Kâzım Öz

'Bahoz-Fırtına'

Dersim doğumlu Kâzım Öz, İstanbul'da Mezopotamya Sinema Kolektifi'yle çalışmakta. Öz bir kısa film, 'Ax-Toprak', bir belgesel 'Dur-Uzak' ve bir de uzun metrajlı 'Fotograf' olmak üzere üç filme imza attı. Son filmi 'Bahoz-Fırtına' (2008), üniversite sınavını kazanarak, küçük taşra İstanbul'a gelen Dersim'li Cemal'in sistem karşıtı devrimci bir grup ile tanışmasını, grubun öncülerinden Helin ile yaşadığı çatışma sonunda asimilasyon politikası yüzünden farkında bile olmadığı Kürt kimliğini keşfetmesini ve koca bir dünyayı değiştirmenin hayalleri ile yaşayan dört gencin geçirdiği hızlı değişim sürecini anlatır.

'Muhteşem Yüzyıl'

Taylan Biraderler

Taylan Biraderler olarak tanınan, Yağmur Taylan (1966 doğumlu) ve Durul Taylan (1971 doğumlu) aralarında 'Muhteşem Yüzyıl'ın da bulunduğu pek çok televizyon dizisi çektiler. 2003'de korku/gerilim tarzındaki 'Okul' ile başlayan sinema serüvenleri, olası İstanbul Depremi'nden hareket ederek 'felaket beklentisi' travmasını beyaz perdeye taşıyan psikolojik-gerilim filmi 'Küçük Kıyamet' (2006) ile devam etti. 2009 yapımı 'Vavien', 8 dalda aday olduğu 3. Yeşilçam Ödülleri'nde En İyi Senaryo, En İyi Kadın Oyuncu ve En İyi Müzik ödüllerini, 29. Uluslararası İstanbul Film Festivali'nde En İyi Film (Altın Lale), En İyi Senaryo ile FIPRESCI ödüllerini aldı. 11 dalın tamamında aday olduğu 2009 SİYAD ödüllerinde ise En İyi Senaryo, En İyi Kadın Oyuncu, En İyi Yardımcı Erkek Oyuncu, En İyi Müzik ve En İyi Sanat Yönetmeni ödüllerine layık görüldü.

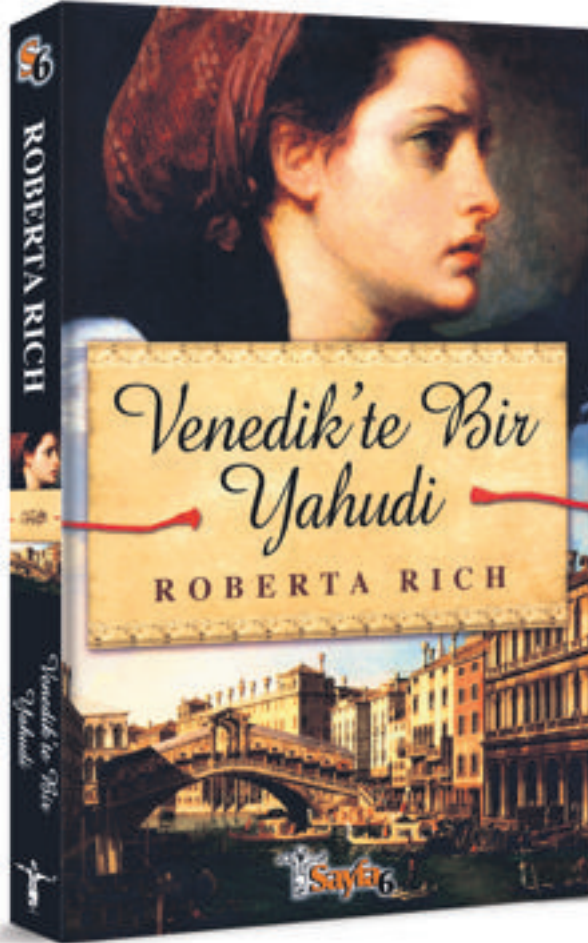
Bitmedi... Çok sayıda izleyicinin bayıldığı, benimse zar zor gülümseyebildiğim 'EyvahEyvah'ın, fırsattan istifade hemen ikincisini de çeken Hakan Algül; 'Hayatın Tuzu' ile Murat Düzgünoğlu, 'Kara Köpekler Havlarken' ile Mehmet Bahadır Er, 'İki çizgi' ile Selim Evcı, 'Kar Beyaz' ile Selim Güneş, 'Gişe Memuru' ile Tolga Karaçelik, 'Küçük Günahlar' ile Rıza Kıraç gibi hepsi de ilgi çekici ilk filmler yapmış olan gençler var... Yeni filmlerini hayal edenler, yazmaya başlayanlar ya da bitirdikleri senaryoyu filme alabilecek parayı arayanlar var. Biz en iyisi bu küçük inceleme dizisini burada bitirelim. Yeni gelenlerin yeni filmlerini beklerken, hepinize iyi seyirler dilerim. ■

Venedik'te Bir Yahudi

Büyüleyici bir tarih serüveni ve bir kadının aşk için neleri göze alabileceğinin mükemmel bir hikâyesi...

Gece yarısı olunca Venedik'e kediler, köpekler ve sıçanlar hâkim olur. İşte yine böyle bir gecede Hanna, engizisyona rağmen kocasını, bir bebeği ve bir anneyi kurtarma şansına kavuşur.

Peki ya kendi yaşamını kurtarabilecek midir?

IFW 2011 için geri sayım başladı

Bu sezon Tepebaşı TRT binası önünde gerçekleşecek olan ve 2012 İlbahar/Yaz koleksiyonlarının podyuma çıkacağı İstanbul Fashion Week 2011 7 Eylül - 11 Eylül tarihleri arası devam edecek.

www.trendastic-ny.com

**Efsane
kadına
prestijli
ödül**

Amerikan Vogue dergisinin efsane Genel Yayın Yönetmeni Anne Wintour, ödülleri arasında bir yenisini daha ekledi. Anna Wintour Fransa'nın en prestijli ödülü olan Legion d'Honneur'e layık görüldü. Ödülünü Elysée Sarayı'nda Fransa Cumhurbaşkanı Nicolas Sarkozy'den alan Anna Wintour, kariyerinin bu özel gününde kıyafetini ünlü modacı Chanel'den seçti.

ISTANBUL
FASHION
WEEK

2011
7-11
SEPTEMBER

Mad Men... yeniden...

2011 senesinde ara veren Mad Men dizisinin ekranlara dönmesi için biraz daha sabretmemiz gerekiyor ancak Mad Men'in muhteşem 1960'lar silüetleri için daha fazla beklemeye gerek kalmadı. Banana Republic'in, Mad Men dizisinden esinlenilmiş koleksiyonu sonbaharla birlikte mağazalarda yerini alıyor.

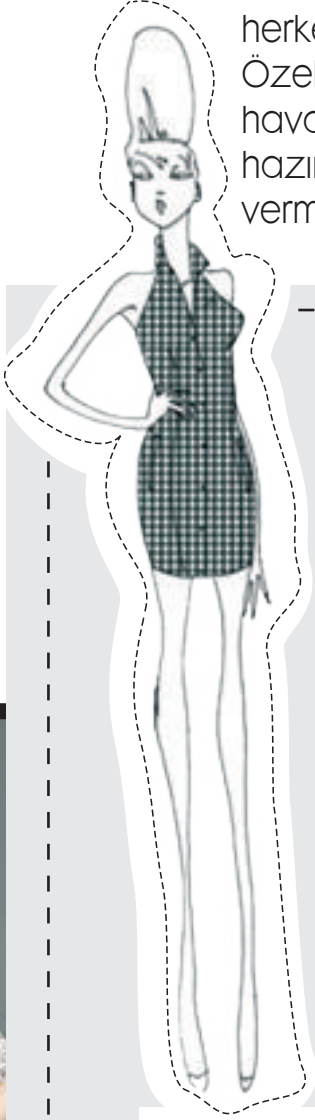

Fashion's Night Out'a hazır mısınız?

Manhattan'dan Milano'ya, Paris'ten Moskova'ya alışverişin en büyük partisi başlıyor. Fashion's Night Out İstanbul'daki ikinci yılını daha büyük bir coşkuyla kutlamaya hazır. Tasarımcılar, ünlü isimler ve modayla ilgilenen herkesin gözü o gece vitrinlerde olacak. Özel davetler ve etkinliklerle festival havasında geçen Fashion's Night Out'a hazırsanız, 15 Eylül gecesi kimselere söz vermeyin.

FASHION'S NIGHT OUT 15 EYLÜL 2011 İSTANBUL

A GLOBAL
VOGUE
CELEBRATION
OF FASHION

Amy Winehouse Koleksiyonu

Amy Winehouse ile 2011 Yaz sezonu itibari ile başlayan dört sezonluk anlaşma imzalayan Fred Perry, sanatçının ani ölümünden sonra haftalarca süren tartışmalara, hazır olan iki koleksiyonun daha devam edeceğini söyleyerek son noktayı koydu.

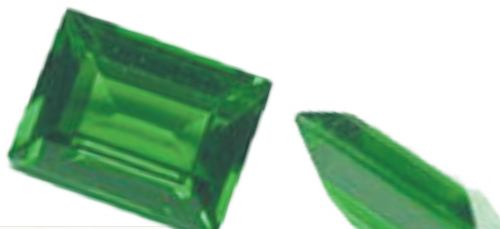

MODA
Vikof PENSO

Mücevher gibi parlayın...

Sonbahara az kaldı. Haliyle modacılar, markalar kış sezonu için beklenmedik ve alışlagelmişden uzak renkleri tercih ediyorlar.

'Sonbahar' civil civil

Siyaha yeni bir alternatif olan parlak renkler, bu sene hem gece hem de gündüz kıyafetlerinde kullanılıyor. Kırmızıdan, laciverte, yeşilden mora sonsuz renk seçenekleri bu kış vitrinleri süsleyecek.

Kadınların vazgeçilmezleri

Modacılar, zerafeti ve şıklığı tamamlayan kürkler, inciler, eldivenleri yeni kreasyonlarına taşıyorlar.

Etekler dar ve diz hizasında.

2011-2012 Sonbahar/ Kış sezonunda kadının gücünü ortaya çıkaran dar ve dizde etekler, kalçalara kadar yırtmaçlarla süslenmiş.

Sade ve sık

Yüksek bel ve dar paça pantolonların üzerine uzun veya kısa ceketler bu sezon sade ve şık olmayı isteyen kadınlara hitap ediyor.

Dostlarınıza yapacağınız bayram
hediyenizi Gözlem'den uygun fiyata seçin;
adınıza biz yollayalım...

Roş Aşana'da sevdiklerinizi unutmayın!

Dün Bağdat-Bir Arap Yahudi Olarak Büyümek	Sasson Somekh		10,00
Kardeşimin Gölgesinde	Uwe Timm		10,00
Meleklerle Yaşamak	Beki İkala Erikli		10,00
Gençlerin Kaleminden	UÖML Öykü Yarışması	15,00	11,00
Yaşamdan Öyküler	VI. Gila Kohen Öykü Yarışması	15,00	11,00
Biraz İnanç	Mitch Albom	15,00	12,00
Hayatın Kalbinde Kendini Bulmak	Reneta Sibel Yolak		15,00
Gölge Hırsızı	Marc Levy	17,50	15,00
Teyzem Latife	Fatih Bayhan - M.Sadık Öke	22,50	15,00
Venedik'te Bir Yahudi	Roberta Rich	18,00	15,00
Yahudilerin İstanbulu	Okşan Svastics	20,00	16,00
Yasemin Kokusu	Gilbert Sinoue	27,00	16,00
Tora'yı Öğreniyorum	Vicki L.Weber	25,00	20,00
Kipur	Anonim		25,00
Roş Aşana	Anonim		25,00
Travels in Search of Turkey's Jews	Lorenzo Salzmänn	60,00	50,00
klez-mez CD			15,00

Bir Burgazada sevdalisından yelken yolculuğu

Kuğumuz çevik manevralarla marinadan yavaş yavaş Marmara'ya doğru süzülürken ufak da olsa dalgamızdan sallanan diğer tekneler sanki bize reverans yapıyorlar.

Yelken ile adaya gitmek, yeni hobim ve beni çok mutlu ediyor. Tarih, Aralık 2010 ayın ilk cumartesi. Randevumuz 11.30'da Ataköy Marina'da. İlk defa gidiyorum, güvenlik girişinde ne diyeceğimi bilmiyorum. Teknenin adını unutmamak için kâğıda yazdım: BÜRGEM.

49 feet'lik bir kuğu. Fransız Jeanneau marka. İçi, dışı pek bir fiyakalı... Detayları, bir sürü öğrenilmesi gereken gizli köşeleri var. Her kıvrıntı bir

kullanım için düşünülmüş. Bu da tekneyi çok kullanışlı yapıyor. Çift dümenli, dümenleri deri kaplı pek havalı... Oturulacak yerler bir yelkenli için oldukça rahat. Ortadaki masa büyüyebiliyor. Keyif yapmak için her ayrıntı düşünülmüş.

Yelkenli deyince akla gelen en önemli soru, 'yelkenler nasıl açılıyor?'. BÜRGEM'de ana yelken direğin içinden çıkıyor. Elektrikli vinç ile bir dakikadan az bir sürede açılıyor. Öndeki 'Cenova' kol gücüyle geri geliyor ancak o kadar kolay bir işlem

ki çekip sabitlemek az zaman alıyor. 'Cenova' rüzgâr gücüne göre sağanak denen ani basan güçlü rüzgâra ayarlama yapma üzere elinizin altında bir güvence olarak duruyor.

Kuğumuz çevik manevralarla marina-
dan yavaş yavaş Marmara'ya doğru
süzülürken ufak da olsa dalgamızdan
sallanan diğer tekneler sanki bize
reverans yapıyorlar. Sığınaktaki sakin-
likten sonra Marmara'nın rüzgârını
hissetmek, iyot kokusunu almak çok
güzel geldi. Aralık başı olmasına
rağmen hava güneşli...Rüzgâr tam yel-
ken açmaya müsait. Dalgalar rahatsız
etmeyen boydalar. Keyifli bir seyir için
ortam tam kıvamda.

Açıktaki yük gemilerini geçtikten
sonra tekneyi otomatik pilota bağladık.
Artık keyif yapma zamanıydı; gözleri-
miz ufukta hem gelen gemileri kontrol

ediyor, hem de yaklaşan ada man-
zarasını seyrediyorduk. Adaya, bildik
bir yeri tekrardan keşfetmenin heyecan-
ı ile âşık olduğum toprak parçasına
adım adım yaklaşıyordum. Konu
denizden, rüzgârdan, yelkenden,
teknelerden açılmıştı. Bilmeyenler
soruyor, tecrübeliler anlatıyordu. Bu
işe yıllarını verenler de başlarından
geçen ilginç olayları dile getiriyor,
denizin üstünde

olmanın verdiği rahatlıkla biraz da
abartıyorlardı.

Yol yaklaşık 1,5 saat sürdü. Adaya
yaklaşınca burnumuzu rüzgâra çevirip
ana yelkeni indirdik. Daha sonra
'Cenova'yı sardık, artık kontrol motor-
daydı. Lokantadan gelen şişme bot
yardımıyla şamandıraya bağlandık.
Aynı bot bizi kıyıya götürdüğünde
artık Burgaz'daydık. Adamıza, adalı
dostlarımıza kavuşmanın sevinci yüz-
lerimizden eksilmeyen gülümsemeye
yansıyor. Her gittiğimizde başka
bir lokantada yemek alışkanlığını
edindiğimizden sıra ile adalı dostla-
rımızın misafiri oluruz. Yemekte balık,
roka ve rakı vazgeçilmezlerden...
Gerisi adada yemeğe alışık olduğumuz
güzel mezeler. Yemek faslı uzun sürer.
Mutfığa giren arkadaşımız, meraklı
bakışlar altında gelen yemeklere hem

yenilik, hem de değişik lezzetler
katar. Yazın bu farkları menülerde
göreceğimizi düşünüyorum.

YSelanlaşma, sohbet ve lezzet şöle-
ni ile yenen yemeğin üzerine bir
yürüyüş iyi gelir diyerek tembellik
yapmak isteyen arkadaşlarımızı da
dürtüp adanın yollarında dolaşmaya
çıkma başka bir keyif. Çocukluğunu
kim nerede geçirmiş, nerede oynamış,
kiminle arkadaşlık yapmış, muhab-
betleri arasında yollarda çekilen
fotoğraflarla adamızı yaşadığımız an
ile ebedileştiriyoruz.

Sahilde kahvemizi içtik, artık veda-
laşıp dönme zamanı. Hava kararmış
yağmur çiselemeye başlamış, rüzgâr
yön değiştirmiş, adeta yelkenleri şişir-
mek için bizi bekliyor. Hazırlık ve
son kontrolden sonra önce motor
yardımıyla adadan ayrılıyor. Açıklarda
yelkenleri her zamanki
çeviklikle açıyor, rüzgârın gücüne
göre açısını ayarlıyor, karanlık sularda
marinaya doğru teknenizi otomat-
tik pilota emanet ediyoruz.

Gece seyri çok daha zor... Yemek
yenmiş, rahatlık var aynı zamanda.
Karanlıkta denizde çok dikkatli hare-
ket etmek gerekiyor. Her karaltı, her
kıpırtıyı görüp doğru değerlendirmek
lazım... Marina açıklarındaki terk edil-

miş ışıksız, sinyalsız gemiler, denize düşmüş halat, hareket halindeki gemilerin yaklaşma hızı ve açısı gibi doğru algılamaya dayayan bir göz ve bilgiye ihtiyaç var. Bunlara havanın soğukluğu ve yağmuru da katınca iş gerçekten zor ama bir o kadar da keyifli.

Marinaya yaklaşırken telsizden marinada alacağımız palamar servisi için onay bekliyoruz. Onay yılın bu döne-

minde almak zor değil. Bu havada denize çıkan tekne pek olmuyor. Tekneyi üç halat yardımıyla kıçtan karaya bağlıyoruz. Bu işlem günün sonuna geldiğimizde işareti... Artık İstanbul trafiğinde evlerimize en çabuk yoldan varmak için plan yapma zamanı.

Burgaz'ın etkisi, denizde olmanın güzelliği, yelkenin rahatlatma özelliği, dostların muhabbetine içilen ve

yenenler de eklenince böyle bir günü anlatmaya aslında kelimeler yetmiyor. Yeni tanıştığımız bir kişiye merhaba dediğiniz an, arkadaşça sohbetlere başlayabiliyorsanız bu; ada, deniz ve tekne üçlüsünün etkisinden başka ne olabilir?

YATÇILIK ÜZERİNE TEMEL BİLGİLER

İlker AVİMELEK

"Yat ve yatçılık terimleri Felemenk dilinde izlemek, kovalamak anlamına gelen jaghen kelimesinden gelir. 16. yy.'ın sonundan itibaren jaght kelimesi ticaret, gezi veya askeri amaçla ile kullanılan hafif hızlı tekne anlamında kullanılmıştır."

Gezi yelkencilığının ilk olarak Hollanda'da 16. ve 17. yy da başladığı söylenebilir.

İlk yat yarışları ve kulüpler

*1661'de Catherine ve Anne isimli iki yat inşa edildi ve dünyada kayıtlara geçen ilk gezi sınıfı yat yarışları bu iki tekne arasında Thames'te gerçekleşti.

* İlk yat kulübü The Water Club of Cork 1720'de İrlanda'da kuruldu. Amerika kıtasında ise 1844'te kurulan New York Yacht Club kıtanın ilk yat kulübüdür.

* Yelken sporu, ilk kez 1900 Olimpiyatları'nda, olimpiik spor olarak kabul edildi.

Türkiye'de yelken

Türkiye'de yelken Osmanlı İmparatorluğu zamanında başladı. İlk yelkencilik etkinlikleri 1850 yıllarında Moda, Büyükkada, Yeşilköy'de oturan yat sahiplerinin birbirleri ile olan yarışlarıydı. 1917-1923 yılları arasında yelkencilik faaliyetleri savaş nedeni ile durdu. 1923 yılında kürek, yüzme ve yelkeni kapsayan Su Sporları Federasyonu kuruldu. Yelkenin tek başına federasyon olması 1957 yılına rastlar Türkiye 1937 yılında Uluslararası Yat Yarış Birliği'ne üye oldu.

Yelken ekipmanı

Palta: Yelkene yön verir. Yarısı suyun içinde bulunur.

Salma: Yelkenin yatmasını önler. Yelkenli teknelerde rüzgâr teknenin yan tarafından da gelebilir. Salma ve altındaki ağır torpil, teknenin momentini düzleterek yan yatmasını önler.

Yeke dümen: Palaya bağlı olan yeke yelkenin kontrolünü sağlar. Genelde gezi sınıfı yatlarında direksiyon bulunur.

Borda: Teknenin gövdesidir.

Teknede iki işlevi olan halat grubu bulunur. Mandar ve İskotalar.

Mandar: Ana yelken ve önde bulunan Genova'nın (küçük yelken) yukarı basılmasında yani hazır konuma getirilmesinde kullanılır.

İskotalar ise yelkenin trim yapılmasında yani rüzgârın açısına göre yelkenin ayarlanmasında kullanılır.

Bumba: Ana yelkenin alt yakasının bağlı olduğu sağa ve sola oynayabilen parçadır.

Ana yelken direği: Mandarları içeren yelkenin ana direğidir.

Ana yelken: Ana yelken teknenin balansını sağlar

Genova ise teknenin yönünü ve hızının ayarlanmasında önemli rol oynar.

Yelkende yönler ve seyirler

Öncelikle yelkende hiç kimse sağ ve solu karıştırmaması için yelkende kullanılan terimler farklıdır. Yelkenin önü; Baş - sağ; Sancak - solu; İskele - arkasına Kıç adı verilir.

Yarışçılık

Yelkende 2 tip yarış vardır. Fleet (filo) yarışları ve Match Race yani iki teknenin birbirlerine karşı yarıştığı yarışlardır. Aynı zamanda yarışan teknelere göre de ikiye ayrılır. One Design yani bütün teknelerin eşit şartlarda yarıştığı yarışlardır. Ustalık sadece ekibe kalmıştır.

Bir diğer tip ise Handikap yarışlarıdır (Türkiye'de genellikle gördüğümüz). Handikap yarışlarında, uluslararası bir komite teknenin hızına göre tekneye bir numara verir, bu numaralara göre IRC 1 -2- 3- sınıfları oluşur.

Sınıfların yarış startları 5'er ya da 10'ar dakika farkla verilir. Puanlama ise bitirme sıralamasına göre verilir ve en az puan alan tekne galip gelir. Türkiye'de sezon mart ayı gibi başlayıp kasım aralık gibi sona erer, yılda ortalama 90 yarış düzenlenir.

Yelkenin kazandırdıkları

Yelken her şeyden önce bir takım sporudur. Bir takımın iyi olmasının ilk koşulu elemanları arasındaki iletişimidir. Takımda herkesin bir pozisyonu vardır ve uyum çok önemlidir.

Günümüzde büyük şirketler elemanlarına takım ruhu kazandırmak için yelken ekibi oluşturmaktadırlar. Bu şirketlerin elemanlarına takım çalışmasını öğretilmeleri için sağladıkları bir hizmettir. Örneğin yakın zamanda Yapı Kredi Yelken Okulu açıldı. Borusan'ın da kendi çalışanlarından kurulu bir yelken takımı bulunmaktadır. ■

Elegans Anti-aging Oxygen

maksimum
hijyen sağlar.

Elegans Anti-aging, üstün özellikleri ile zamanın yarattığı olumsuz koşullardan etkilenmez, gençliğini yıllarca kaybetmez. Hibrit formülü ile düşük VOC özelliğine sahiptir, sağlıklı yaşam alanları yaratır.

OXYGEN etkisi sayesinde sağlıklıdır

Küfö önler

Antimikrobiyeldir

Kolayca silinebilir

Ekstra m² kazandırır

Polisan

HOME COSMETICS

Çaak şekici...

www.polisan.com.tr

TOYOTA

Very Impressive Personality

Güçlü karakteri ile prestijinize prestij katar.

İlanda yer verilen modelin CO₂ salımı 139-165 gr/km ve birleşik yakıt tüketimi 5.3-7.1 lt/100km değerleri arasında değişmektedir.

Today
Tomorrow
Toyota